

בס"ד

ליקוט בענייני גניזת קודש

הכולל מאמרי חז"ל

ומדברי רבותינו ראשונים כמלאכים

ועד אחרוני זמנינו

בענייני קדושת הספרים

ונוסף ע"ז מעט ממכתבי רבותינו

וכן עובדות והנהגות בקהילות הקודש מקדמת דנא

וכן קטעים נבחרים מן העתונות

מופץ באדיבות אגודת הגניזה לזיכוי הרבים

ילקוט עניני מוסר והתעוררות מדברי חז"ל וספרי רבותינו האחרונים, בענין שמירת כבוד הספרים ולגניזת קודש

מגילת תענית פ"ז, תשרי:

בתלתא בתשרי בטילת אדכרתא מן שמריא. מפני שגזירה מלכות יון הרשעה שמד על ישראל ואמרו להם כפרו במלכות שמים ואמרו אין לנו חלק באלהי ישראל ולא היו מזכירין שם שמים בפייהם. וכשתקפה יד בית חשמונאי התקינו שיהיו כותבין שם שמים בשטרות וכך היו כותבין בשנת כך וכך ליוחנן כהן גדול שהוא כהן לא-ל עליון וכששמעו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר זה פורע את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום ואותו היום עשאוהו יום טוב.

רש"י ראש השנה י"ח ב':

כך כתוב במגילה לשון ארמי: בטילת אדכרתא ביטלו אזכרת שם שמים מן השטרות, ובקושי יכלו לבטל, שכבר נהגו העם, וכששמעו חכמים ובטלום הוכשר הדבר בעיניהם, ונחשב להם לנס, ועשאוהו יום טוב.

ספר מצודת דוד, טעמי המצוות לרדב"ז ז"ל:

מצוה ח' שלא לאבד שם מן שמות הקדושים הטהורים שנקרא בהם הקב"ה שנא' אבד תאבדון את כל המקומות וגו' לא תעשון כן לד' אלקיכם. טעם מצוה זו תלוי במה שכתבנו למעלה במצות קידוש השם, כי גם זה מכלל קדושת שמו שלא לאבד שם משמותיו ית', כי בראותו שחייבה התורה למוחק אות מאותיות שמותיו הקדושים, יכנס בלבו אימה ופחד ויראה ממנו ית'.

בבא בתרא י"א א':

ת"ר, מעשה במונבו המלך שבזבו אוצרותיו ואוצרות אבותיו בשני בצורת וחברו עליו אחיו ובית אביו ואמרו לו אבותיך גזזו והוסיפו על של אבותם ואתה מבזבזם אמר להם אבותי גזזו למטה, ואני גזזתי למעלה, שנאמר (תהלים פ"ה) אמת מארץ תצמח וצדק משמים נשקף אבותי גזזו במקום שהיד שולטת בו, ואני גזזתי במקום שאין היד שולטת בו שנאמר (תהלים פ"ט) צדק ומשפט מכון כסאך אבותי גזזו דבר שאין עושה פירות ואני גזזתי דבר שעושה פירות שנאמר (ישעיהו ג') אמרו צדיק כי טוב כי פרי מעלליהם יאכלו אבותי גזזו [אוצרות] ממון ואני גזזתי אוצרות נפשות, שנאמר (משלי י"א) פרי צדיק עץ חיים ולוקח נפשות חכם; אבותי גזזו לאחרים ואני גזזתי לעצמי, שנאמר (דברים כ"ד) ולך תהיה צדקה אבותי גזזו לעולם הזה ואני גזזתי לעולם הבא שנאמר (ישעיהו נ"ח) והלך לפניך צדקך כבוד ה' יאספק.

במדבר רבה ריש פרשה ב':

א"ר חנינא בראשונה כל מי שהיה מראה איקונין של מלך באצבע היה נהרג והתינוקות הולכים לבית המדרש ומראים את האזכרות באצבע אמר האלהי ודגלו עלי אהבה וגדלו עלי אהבה.

מהר"ם אלשיך בס' רוממות א-ל תהילים י"ט ט':

ודגלו עלי אהבה מלך בשר ודם אם ישם אדם אצבע בפניו יכעוס וימיתנו ותינוק נותן אצבעו על האזכרה ואינו ממיתו הה"ד ודגלו עלי אהבה, הנה כי בשום אדם אצבעו על האזכרה אומר שהוא עליו ית' ממש והלא כמו זר נחשב כי אין שם רק אותיות הכתיבה ואין הגדון דומה לנותן אצבעו על פני המלך אך הוא כי שם בשמו ית' איכות רוחנית משמעות השי"ת לעד הכתוב באותיות עצמן כאילו שם הוא ועל דרך זה בכל התורה כולה כי כולה שמותיו של הקב"ה בכל חלק ממנה לפי בחינתה... ועד ממחר מאמרם ז"ל על האומרים מה ראה משה ששיבר הלוחות ראה אותיות פורחות באויר כי הוא שנשמות האותיות שבקירבן היו פורחות באופן שגם בתוך פשט התורה יש רוחניות מאתו ית' מלוכש בכל דבר ממנה. – (נא"ה, דבר זה יובן יותר ע"פ פ' רבינו בחי' פ' תרומה, שהארון נקרא ארון כל הארץ שנא' הארון הברית ארון כל הארץ כי השכינה דביקה בתורה).

מדרש תנחומא פרשת ויגש ס' ו':

אמר רשב"י אמר הקב"ה לישראל היו מכבדין את המצות שהן שלוחי ושלוחי של אדם כמותו אם כבדת אותן כאלו לי כבדתני ואם בזית אותן כאלו לכבודי בזית.

ילקוט שמעוני שמואל ב' רמז קמ"ג:

והלא דברים ק"ו ומה ארון שלא אכל ושתה על שכבודו ורבעו לפניו כך... מה היא הברכה שברכו, אמר רבי יהודה בר ביזנא כו' שילדו ששה בכרס אחד שנאמר פעולתי השמיני כי ברכו גו' כל אלה מבני עובד אדום המה ובניהם ואחיהם איש חיל בכח לעבודה כתיב ששים ושנים לעובד אדום... ומה ארון שלא נעשה בו לא לשכר ולא להפסד ולא היו בו אלא שברי לוחות נתברכו בשבילו קל וחומר לצדיקים שיתברכו בשבילם.

במד"ר במדבר פרשה ד' איתא על עובד אדום שפעל פעולה גדולה בתורה שהיה מדליק לפני הארון גר א' שהרית וגר א' ערבית. – (נא"ה, שמעתי מישש אחד שהביא אלי עם בנו ס"ת טעון גניזה, מארץ תימן, דהיה אצלם ס"ת מיוחד שנכתב בקדושה יתירה, וכל לילה באה זקינה אחת לביהכנ"ס, שהיתה מדלקת גר לכבודו, לילה אחד נתעוררה מרות סערה גדולה ומשונה מאד, ונתנה אל לבא ששכחה באותו פעם להדליק לכבוד הס"ת, ונתאמצה לקום לילך לקיים מנהגה).

רבינו בחי' משפטים (כ"א ח):

... ובמדרש וכי ימכור איש את בתו לאמה אמר הקב"ה לישראל בת אחת היתה לי ומכרתני לכם לאמה שאין אתם מוציאים אותה אלא חבושה בארון לא תצא כצאת העבדים ניהגו בה כבוד ששביתם אותה מאצלי שנא' עלית למרום שבית שבי אם רעה בעיני אדוניה אם ישראל רעים שאינם מקימים את התורה והפדה האב כל' תסתלק השכינה מהם

והרי במתן תורה לא ניתנה אלא לישראל וישראל בוגדים בה. – וא"ה, ניתן לפרש על הנהגת כבוד בעת צאתה לגניזה כאשר בלתה בשימוש ואינה ללמוד בה יותר.

אור לישרים להר' זרח איידליץ זללה"ה (תקמ"ה, מחברי ביה"ד של הגאון הנוביי זצ"ל):

ונבאר גם כסותה (לא יגרע) הא' יש לפרש שיעשה בגדי קודש לס"ת שבבחנו"ס ובבחנו"ד וכן הספרים דהיינו ספרי קודש שבע"פ הנדפסים שיכרך אותם בכרך ולא ילכו בבזיון קרוע ובלוע עד שבהרבה בתים ממש דורסים על השמות. או י"ל עפ"מ דקרי ר"י למלאכי מכבדותא וה"ה בהיפוך שהכבוד נקרא מלבוש ר"ל שלא ימעטו בכבוד התורה ובכללה שלא יבוזו את התורה לצאת חוץ בשעת קריאתה כמש"ל.

ידי משה על מדרש רבה פרשת יתרו פרשה כ"ח אות ב':
שבית שבי יכול מפני ששבה וכו', וא"ת וכי התורה כאנוסה אצלנו הלא התורה נשאה כתובה למעלה באש שחורה ע"ג לבנה רק שהעתיקה משה כדי לפרש הענין פי' יפ"ת כי האותיות הם חיות ורוחניות כמו מ"ה (מלאכי השרת) וז"ש אותיות פורחות וגבי ר"ח ב"ת איתא ג"כ שהיו אותיות פורחות מן הס"ת וע"י הכתיבה נתקשרו בגוף כנשמה בגוף ומטעם זה נקראת שבוי בגוף.

צדור המור פ' עקב ר' אברהם סבע ז"ל, מגולי פורטוגל ויניציאה רפ"ב:

ואמר עקב תשמעון להורות שצריך אדם לזהר מהמצוות הקלות שאדם דש בעקביו כאומרו שגיאות מי יבין וכו', ואמר למה אירא בימי רע עון עקבי יסובני לרמוז שאע"פ שלא היו יראים מהעוונות והיו נזהרים בהם עם כל זה היו יראים בימי רע שהשטן מקטרג בהם מעון העקבי הנרמסים ברגלים ואין אדם מקפיד ולא חושש עליהם כגון גרירת ציצית וכיוצא בהן והשטן זוכרם וכותבם בספר הזכרון ומזכירם בימי רע ולזה אמר למה אירא בימי רע וכו'.

האגור סי' ו' בשם הנהגות מרדכי:

כל המגיר ציציותיו עליו הכתוב אומר (ישעיה י"ד כ"ג) ומטאמתי במטאמא השמד, הובא בב"י או"ח סי' כ"א ובבב"מ, ונראה מצוי דגם השאינו גורר כל שציציותיו משתלשלין בארץ לא ימנע מגרירה.

קב הישר פרק ס"ד:

... אמנם הענין השני הוא הרמז עוד אם אתה רואה שהתורה הקדושה עומדת ברחוב ואין איש מאסף אותה הביתה לומר אקחנה בביתי להיותי ביתי נשמעת בו תורה ביום ובלילה ולהיותה לי עטרה על ראשי וכן איזה מצוה שאתה רואה בה שבני אדם נוהגים בה קלות ראש מעט כמעט שמקיימין אותה הנה מצוה זו בודאי ממתנת ומצפה עד כי יבחר בה איש כשר וישר להזהר בה ולעורר עוד רבים על מצוה זו לקיימה באהבה לכבוד יחוד הקב"ה בודאי זוהי הכנסת אורחים זו גורמת יחוד לקב"ה ושכינתה.

מספר כח ה': (חברו הר"ר יוסף שלמה הרופא מקנדיה בעמ"ס נובלות חכמה, נדפס בבאזיליה שנת שצ"א).

... שאלמלא הי' כן הי' נמשך בהכרח שלא תהי' בהן שום קדושה וסגולה ותועלת כמו שאין תועלת בנייר שכתובה בו הרפואה, ד"מ ההרקה או התחבושת שלא יועיל אכילתו לא לחולי ולא למכה, שאמנם המצווה בו הוא המועיל ואין אנו שומרים הנייר ההוא ומחבבין כי אם בשביל הדבר הרמוז בו שלפי זה לא היינו נוהגין כבוד בספרי הקודש אלא לפי שהם נושאים ללימודי ה' הטובים ע"ד כאשר ימצא התירוש באשכול ואמר אל תשחיתוהו כי ברכה בו ובישנים הנגזזים נהג מנהג הגוויות הנקברות בכבוד בשביל שהיו משכן לנשמות המהורות, וע"כ אמרו בס"ת היה הולך ממקום למקום וס"ת עמו לא יניחנו בשק ויניחנו ע"ג החמור וירכב עליו אלא מניחו בחיקו כנגד לבו והוא רוכב על החמור ואם היה מפחד מפני הגנבים מותר, יו"ד סי' רפ"ב, וכמו זה אמרו המוליד עצמות ממקום למקום הרי זה לא יתנם בשק או בדיסקיא ויניחם על החמור וירכב עליהם מפני שנוהג בהם מנהג בזיון אבל אם מפשילן לאחוריו על החמור ש"ד, ואם מתיירא מפני הגנבים והלסטים מותר, סוף י"ד, ואפשר שלזה כיון הכתוב ויקח משה את עצמות יוסף עמו עמו דוקא ולא נתנם ע"ג החמור כו', שזה שקר שא"כ אין לנהוג שום קדושה בעורות הנבלות, ורז"ל אמרו שעל ס"ת שנשרף קורע ב' קריעות וכמו שהוכיחו מקרא דאחרי שרוף המלך את המגילה ואת הדברים היינו א' על הגויל וא' על הכתב ולכן הפליגו בקדושת ס"ת ובכבודו לחייבו ליתן לו מקום ולכבד המקום ההוא שבית שיש בו ס"ת אסור לשמש מטתו בו עד שיוציאו או שיעשה מחיצה גבוה י"ט ואפי' שבלה או שנפסק נותנים אותו בכלי חרס וקוברים אותו אצל ת"ח וכן אסור להשתמש במטפחות הספרים או בתיק שלהן ולא בארון ומגדל וכסא שהוכן להניח ס"ת עליו שכולן תשמישי קדושה הן אלא אם נשברו או בלו נגזזו. ... בחסירות ויתירות וקרי וכתוב ואותיות גדולות וקטנות ולכמה ענינים דומים לאלו שנמצאים בכתבי הקודש לא בהודמן שעכ"ל שרומזים לדברים נפלאים עמוקים רוחניים וכל אות ממקום קדוש תהליך ואצולה מאותיות רוחניות שהם אורים גדולים וצורות נפרדות רוחניות ומחצבתן מהספ"י הנוראות שהן משתלשלות מהן ויורדות מעולם לעולם, ולכן מעוררות האותיות הרשומות את הכוחות העליונים וכן התיבות הכתובות בקלפים מתקשרות עם התיבות הרוחניות ומעוררות את ההשפעות העליונות בעת שהמבטא מכין להן כשיודע כו'. ... ואפי' בלי אזכרה אם יכתבם בכוונה ובקדושה ובטהרה תשרה עליהם רוחניות עד שתצאנה מהן תועלויות ופעולות נפלאות כענין הקמיעות שרשומים אלו הם כלים שייכנס בהם השפע בדרך הגוף שמחזיק הנשמה בתוכו הלכך הרושם או ההוה בהם וקורא בתורה יש לו איזה תועלת גם שאינו כ"כ מבין בנשמתם ופנימיותם וכל המרבה לחקור בפ"י וסודות התורה תעוז ידו ויהיה לו בענין המעשה זרוע עם גבורה וזו היא מעלת הנביאים ע"ה ובזה תבין מה שאמרו ז"ל שמשא הלוחות הי' מ' סאה וכל עוד שהיו נשמות מאותיות בהן היה נושאות אותן שהחי נושא את עצמו וכשפרחה הרוחניות שבהן שבהן נתיקרו ולא יכול ולא משה לנושאם ולסבול הכובד הגדול ההוא ונפלו

ונשברו וזה סוד במאנין תבירין שנשארין בגופי המתים הכבדים שרוחניות של כל דבר הוא חיותו וקיומו ופריחתו ממנו גורמת מיתתו וזה טעם אמרם ז"ל כ"כ מ"ם וסמ"ך שבלוחות בנס היו עומדין בו.

שו"ת חכם צבי סי' קכ"ג:

"והרבה חשו חז"ל על בזיון כתבי הקודש..." – [עיי' עירובין צ"ז ב' ר"ש אומר אפי' בארץ עצמו גוללו אצלו שאין לך דבר משום שבות עומד בפני כתבי הקודש].

שו"ת נודע ביהודה מהדורה תנינא, או"ח סימן י"ז ד"ה ואם יש:

"...דאין בזיון גדול יותר מגרם מחיקת השם".

תשובות הרמב"ם פאר הדור סי' ז':

...והטעם השני והוא נכון וחזק מן הראשון לפי שהעושה כן מביא פסוקי תורה לידי זלוזל כי הציצית תשמיש מצוה ואין בו קדושת גוף ולכן יכול לבא בטלית מצוייצת לבית הכסא ולבית הטבילה ולהשתמש בו ולכסות בו את הערוה ואיך יביא כתובי התורה שנאמרו בקדושה ונכתבו מפי הגבורה במקום טינופת וזלוזל וזה בזיוי התורה בלי ספק... לכן בעל המעשה יתן כבוד לשם וכאשר יטול שכר על כונתו להתנאות במצוה כן יגדל שכרו כאשר יכבד דבר ה' ית' וראוי לחתוך הבגד אשר בו ריקום דברי אלקים חיים ולגנוז.

שו"ת גינת ורדים חלק א"ח כלל ב סי' כ"ה:

אכן עוד זאת צריך ליוהר בטלית זו שכשיתעטף בה וישב ע"ג ספסל יגביהנה ויאחזנה מן הצדדין מכאן ומכאן ויוהר שלא לישב על גופה של טלית זו כי איכבה ישב על טלית זו ופסוקי תורה מרוקמים בה והרי זה כיושב ע"ג ס"ת ואפי' לישב ע"ג מטה שס"ת מונח עליה אסור כדאיתא בפ' אלו מגלחין ק"ו בכיוצא בזה דהוי איסור גדול.

מסילת ישרים פי"ט:

... ועל דבר זה נאמר לעולם יהא אדם ערום ביראה לדעת ולהתבונן דבר מתוך דבר ולחדש המצאות לעשות נחת רוח ליוצרו בכל הדרכים שאפשר להראות היות מכירים גודל רוממותו עלינו אשר ע"כ כל מה שיתיחס לו יהי' נכבד עלינו כבוד גדול וכיון שהוא ית' בטובו הגדול עם כל שפלותנו רצה בענוותו לחלוק לנו כבוד ולמסור לנו דברי קדושתו לפחות בכל כוחנו נכבדם ונראה היקר אשר להם אצלנו.

...ובכלל היראה עוד כבוד התורה ולומדי' ובהדיא שנינו כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות ואז"ל (סנהדרין ק"ב) אר"י מפני מה זכה אחאב למלכות כ"ב שנים לפי שכבד את התורה שנתנה בכ"ב אותיות שנא' וישלח מלאכים אל אחאב וגו' והדבר הזה לא אוכל לעשות. ואז"ל הי' הולך מקום למקום לא יניחנו בשק ויניחנו על החמור וירכב עליו אלא מניחו בחיקו כו' ואסרו עוד לישב על המטה שס"ת עלי' וכן אמרו אין זורקין כתבי הקודש ואפי' הלכות ואגדות ואסרו להניח נביאים וכתובים ע"ג חומשים הן אלה דברים שאסרו חז"ל לכל עדת ישראל והחסיד יש לו

ללמוד מאלה ולהוסיף עליהם כהנה וכהנה לכבוד שם ד' אלקיו.

...כל אלה דברים שכבר רואים אנחנו היות הבורא ית"ש חפץ במ וגלה דעתו העליון בזה וכיון שכן מי האיש החפץ לעשות נחת רוח ליוצרו הנה בדרך זה ילך ויוסיף לקח בתחבולותיו ולעשות הישר לפניו יתברך.

יערות דב"ש עמ' ל"א:

וזהו אריכת הגלות כל מקום שהזכרת שם שמים מצוי וכו' וכותבי' השם בנייר מחוק וכל ניירות מושלכי' במקו' אשפתות ועשו חז"ל י"ט בביטול מבלי להזכיר שם בשטרות שלא יהי' מוטל באשפה ומה נעשה אנן והכל כי בעו"ה יראת שמי' נתמוטט אצלנו ואין מורא הקב"ה אצלנו כמורא בשר ודם מה שבאמת בטבע הבריאה הוחק ההיפוך.

מספר יד יוסף: (ויניציאה שע"י, דרוש ראשון לשבת איכה ד"ה ובוה): ... אמנם להיות אמת מה שאמרו ז"ל דכיון שאמרו לו היו צרי' לראש קדר האזכרות שבה ושרף אותם באש, הנה קודם שעשה מעשה זה נאמר לו ע"י ירמי' גזירה זו קבורת חמור יקבר סחוב והשלך מהלאה לשערי ירושלים ולא נגזר עליו עוד רק קבורת חמור יקבר ולא נגזר עליו שישרפו ראשו כיון שעשה עוד הטא חמור ששרף המגילה בהגיעם אל היו צרי' לראש נגזר שריפת ראשו, וזהו זאת ועוד אחרת.

תוצאות חיים (קצור ראשית חכמה) אות כ"ט:

...ועוד בספר מעשה החסידים שאם יש ספרים לפניו ורוצה להפיה שירחיק ד' אמות ולפ"ז מכ"ש אם הוא קורא וכל הדברים האלה הם נוגעים בכבוד המקום הנדון בראש השנה מי שלא חש על כבוד קונו שנא' ויבוא בני האלהים להתייצב על ד' ואמר בזהר פ' פנחס דף רל"א דינא קדמאה דכלא מאן הוא דלא יוקיר לשמי' דקב"ה ודלא יוקיר לאורייתא ולעבדוהי אף הכי מאן הוא דלא חייש על שמא קדישא דלא יתחלל בארעא עכ"ל ולכך בכל דבר הנוגע בכבוד המקום ב"ה צריך להזהר ויתקיים בו כי מכבדי אכבד ולא להפך ח"ו. – [נא.ה. בעסק נניות קודש של העיר לבד ממ"ע דאורייתא של כבודו ויראתו יתברך (כמבואר בחזו"א יו"ד סי' קס"ד, ידים סי' ח' סק"י ד"ה ואיסור) עוד יש בזה מ"ע של ונקדשתי שהציבור רואה בכבוד התורה, וכן מ"ע של גמ"ח עם אנשי העיר כולל תשכ"ר, וגם הינוכם לזה].

משו"ת נשמת חיים להגר"ח ברלין זצ"ל, סי קי"ט:

להנצל מחלול ספרי הקודש

עזרי מעם ה'.

כתיב במגילת תענית פ"ז והובא בפ"ק דר"ה י"ח ב', בתלתא בתשרי אתנטלית אדכרתא מן שטריא שהיו כותבין שם שמים אפי' בשטרות, וכשעמדו חכמים בדבר אמרו וכי מזכירין שם שמים בשטרות למחר פורע זה את חובו וקורע את שטרו ונמצא שם שמים מוטל באשפה ובטלום, ואותו היום עשו אותו יום טוב. והן בימים הראשונה טרם נתחדשה חכמת הדפוס לא היה מקום לחשש הזה אלא בשטרות, ולא בכל ספרי הקדש שהיו

כתובים בגדולה ומשומרים בגניזה, וספרי תפלות לא היו נכתבים כלל כדתניא בתוספתא שבת פ' י"ד והובאה בפרק כל כתבי שבת קט"ו ב' ובמס' סופרים פ' ט"ז כותבי ברכות כשורפי תורה.

ועתה שנתפשטו בעולם ספרי דפוס, הרי יש מקום לחשש הזה גם בכל ספרי התפלות הקדושים אחרי בלותם, וכבר נפסק להלכה במגן אברהם סי' קנ"ד סעי' י"ד ובט"ז יו"ד סי' רע"א ס"ק ה' דגם ספרי הדפוס קדושתם חמורה כספרים הנכתבים בקדושה, ומה נעשה לרבבות אלפי כתבי קדש מספרי תפלות תהילים ומחזורים וסליחות הנדפסים, וברוב הימים לא ימלט שלא יבואו שמות הקדושים לידי בזיון ח"ו, ולא בכל המקומות יכולים להוציא לפועל תקנת חז"ל לגנום בכלי חרס בקברות תלמידי חכמים כדין,* וכבר חששו לזה בדורות שלפנינו, והתחכמו בזה שלא להדפיס שמות הקדושים במלואת כל אתיותיהם כדין אלא להדפיס במקום שם קל או אלקים להרכיב הא' והל' ביחד, כמבואר בשו"ת תשב"ץ ח"א סי' ב' ובפסקי מהרא"י סי' קע"א שהובא בהגהות הרמ"א ביו"ד סימן רע"ו סעי' ו' ובשו"ת הרדב"ז ח"א סי' ר"ו, אמנם ברוב הימים הכל נשכח, וחזרו להדפיס השמות הקדושים כהוייתן ובהרבה מקומות נמצא שם שמים מתחלל ואין איש איש שם על לב.

ובואו נחזיק טובה להרב המאוה"ג צדיק ונשגב מפורסם לשם ולתהלה מו"ה יעקב מאיר שליט"א מו"ץ במינסק, ששם על לבו לחוש לכל זה ולהדפיס ספרי תפלות ותהלים ומחזורים בשנוי צורות שמות הקדושים מהוייתן, וקרא לו "סדור ברכה", למען שכל הירא את דבר ה' ולבו חרד להנצל מחלול שם שמים הגורם עזות רח"ל יביא ברכה זו לביתו, ויתברך במדה טובה ומרובה בכל מיני ברכות האמורות, ומובטחני כי ישכילו גאוני דורנו שליט"א להחזיק ביד הרב המאוה"ג הנ"ל במצוה רבה ונשגבה זו שזכה בה, וכל התומכו ומסייעו בזה יהא חלקו צפון לפנוי בעולם הגמול, ואשרי משכיל.

וע"ז בעה"ה ביום ה' לסדר ולפרט "עלי באר ורני ליעקב" לפ"ק, בעשור לחודש הרביעי דהאי שתא שנת "נצדק בקדושה" לפ"ק, פה יעליסאוועמנראד.

חיים ברלין

בענין אם לעשות לוי"ה לס"ת שנשרף ח"ו, יעוין בשו"ת דברי חיים (בלקוטים והשמטות לח"ב סי' א'), ובשו"ת זכרון יהודה (גרינוואלד) סי' פ"ה, ובשו"ת אפרקסתא דעניא סי' נ"ג, דראוי לקבוע לוי"ה לאפר הס"ת בהמון רב, בקריאת פרקי תהלים ובאותו היום לקבוע תענית צבור על כל האנשים המתפללים בבית הכנסת שבו קרה האסון, וכל זה יש לעשות בהקדם האפשרי כדי שיהא עד שעת חימום בטרם שנעשה אבילות ישנה.

ספר ויכתוב משה

אשר הרימותי ידי לכתוב בענין חומר האיסור של בזיון ספרי קודש
בעזר החונן לאדם דעת

הצעיר
משה אברהם הלוי דירעקטאר
בן אאמו"ר הגרי"ח נר"ו

(תשמ"ז. ארה"ב)

במקום הסכמה

הנה מנהג מחברי ספרים בישראל מקדם קדמתה, לקחת
הסכמה מגאוני הדור, והמה יעידו על תכונת הספר אם ראוי הוא לבוא
בדפוס ולהרציאו לאור עולם, והגאון בעל חתם סופר ז"ל (שר'ת חו"מ
ס' מ"א) חוה דעתו הקדושה כי מנהג טוב וישר הוא לכלי להדפיס ספר
בלי הסכמה, אך יען כי קשה עלי הטרחה, ולהטריח את הרכנים
הגאונים המסכימים יחיו, ע"כ מצאתי עמוד התוך אשר כל בית ישראל
נשען עליו הוא הגאון בעל נדע ביהודה ז"ל אשר יפטר הספרים
הבנייט על אדני המוסר והתלכחה משום הסכמה, ואלה הם דבריו
הקדושים בראש ספר בית יששכר להרה"ג מ' ישכר בער בלאך ז"ל בן
הרה"ג החסיד בעל גזירות שמשון ז"ל (פראג תקמ"ו) הנה נכתבו
קבלתי וכר' אמנם אני תמה וכי תוכחה צריכה להסכמה ומרגלא בפי
המוכיחים אשר ידעתים בעמדם לדרוש בצבור לא נטלו רשות כמנהג
הדרשנים באמרם כי כבר המה מורשים מתורת משה הוכח תוכית,
עכ"ל הגאון ז"ל. ועוד כי הדברים המובאים כאן הם מדברי הקדמונים
רבותינו הקדושים גדולי הדורות זיע"א אשר כל בית ישראל נשען
עליהם ואין דבריהם הקדושים צריכים לשום הסכמה זיע"א, על זאת
נסמכתי ולא לקחתי שום הסכמה, רק ההוגים בעו"ה כספרי המה יתנו
הסכמתם כי מלא ב"ה מוסר השכל ותוכחת חיים, וכל ישעי וכל חפצי
כי ההוגים בו יתענגו על ה' לנצור ארחות חיים ויהיו מאושרים בזה
בבא! (ועיין בספך תוכחת חיים דכתב עד"ז)

המחבר

כתב מרן זצ"ל בשר'ע יר'ד הל' ספר תורה סימן רפ"ב סעי' ה'
 אין זורקין כתבי הקדש ואפילו הלכות ואגדות וכתב שם הרמ"א זצ"ל
 דאסור להפוך אותם על פניהם וכשמצאו כך צ"ך להפכן וכתב שם מרן
 החיד"א זצ"ל בשו"ר ברכה הרבה אינן נזהרים בזה וכשקורין אותו
 לס"ת או אפי' כשפוסקין למילי דעלמא הספר שהוא קורא או חומש או
 תהלים וכירצא הופכו על פניו והם עתידין ליתן את הדין ולמוכיחי
 יונעם הרד"ק בהגהותיו כ"י עכ"ל. ובספר ערוך השלחן שם ס' ר"א
 כתב אין זורקין כתבי הקדש (עירובין צ"ה.) בשיתנם לחבירו לא יתן
 לו בזריקה אלא ירשיט לו בידו ואפילו הלכות ואגדות אסור לזרוקם
 משום בזיון ואסור להפוך אותן על פניהם וכשמרצא ספר הפוך מהפכו
 שיונח כדרכו וכן אסור להעמידו מהופך שיהיו ראשי האותיות למטה
 וכשמרצאו עומד מהופך מהפכו ומעמידו כדרכו ואם נפל ספר לארץ
 מחוייב תיכף ומיד להגביהו אפילו אם לומד יפסיק ומגביהו ונהגין
 להגביהו ולנשקו עכ"ל. ועיין בספר ישועת יעקב סימן קנ"ד סעי' ג'
 שכתב דחלילה להקל בספרים הנדפסין ועיין בשר'ת באר שבע סימן
 מ"ג שמבואר באריכות שאסור לשרוף כתבי קדש אע"פ שכלו ונמחקו
 משום שיש להם קדושה ע"ש. ועיין בספר יפה ללב יר'ד סימן רפ"ב
 סעי' א' דה"ה שאר ספרים - שהספרים הם לבושי המלך ויש לנהוג
 בהם כבוד ולא יטלטלם כשאר כלים כ"א דרך צניעות וכבוד כמטלטל
 בגד המלך. ובפתחי תשובה סימן רע"א אות כ' הביא מהחר"י דספרי
 קודש הנדפסים בכתב שקורין רש"י ואפילו בלשון חול חלילה לנהוג
 בהם שום בזיון כי קודש הם מצד הענין הנאמר בהם ומצד התכלית
 שהוא ללמוד ד"ת או מוסר. והב"ח כתב ביר'ד סימן רפ"ב וז"ל כתב
 הרמב"ם בפ"י מהל' ס"ת וכל כתבי הקדש אפי' הלכות ואגדות אסור
 לזרקן וה"א בפרק בתרא דעירובין דף צ"ח זאת אומרת אין מזרקין
 אותם ור"ל שיקח אותן בידים דרך כבוד ויניחם במקומם הראוי ולא
 יעשה כן דרך זריקה מידו למקומם וכן כשיתנם לחבירו לא יתן לו
 בזריקה ע"כ. ובדרכי משה שם אות א' כתב בשם מהר"ל וז"ל, כשאדם
 נושא ספר אמר לו לילך לפניו. מהר"ל כשמצא ספר מהופך עליונה
 למטה היה הופכו ונושקו וכשהניחו ספרים על המדריגה שעולין בה

על המגדל היה מקפיד עליהם ואמר דגם במדריגה העליונה מחשב כהניח על גבי קרקע עכ"ל. ובספר חסידים סימן צ"ז מעשה בחכם אחד שצוה לבנו שלא יהנה יותר מדאי מן העולם ושלא יעברו עליו יותר משלשים יום בלא תענית וכשמת הוציאוהו מקברו והכוהו ונצטערו מאד אל הדבר וכא בחלום בלילה לאחד ואמר לו מפני כשהייתי רואה ספרי נמחקים קרועים עם דפי ספרים לא הייתי קושרם יחד ומצניעם. וכתב בפירוש שם ור"ל שנעשה לו מדה כנגד מדה כיון שלא חס על נייר וקלף נמחקים קרועים ועל דפי ספרים שהם תיק לאותיות ויש בהם קדושה י"כ לא חסו מן השמים על גופו שהוא תיק לנשמה אעפ"י שיש בו קדושה כנ"ל, עכ"ל. ובברית עולם להרן רבן חסדא הגאון החיד"א זצ"ל כתב שם פירוש נפלא וז"ל והיינו דתנן וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות הכל לאתווי כגון החסיד הזה שהיה בצד מה מחלל התורה שלא חש לביוזי ספרים נמחקים וכר' גופו דייקא מחולל שהוציאו גופו מקברו והכוהו ונתחלל הגוף אך זהו לכפר זה החטא ונפשו בגן עדן מהתענג ומרוך ע"כ ועצמ"ש.

ובספר אבן שלמה פרק ד' סימן ט"ז אות ח' בפירוש שם בד"ה וגם ינעם למוכיחים להזהיר לעם, כתב וז"ל ועכ"ז נכשלו רבים מבלי הדעת להצניע גיירותיהם ומכתביהם בתוך הספר שלומדים (גם אותם אשר נזהרו שלא להניח נביאים על תורה) או להניח הנייר על הספר בעת שרוצים לכתוב איזה דבר. או להניח את הראש על הספר לישן או להניח אצילי ידיהם על הספר אשר כ"ז איסור גמור כמבואר ביו"ד ואו"ח סי' קנ"ד. ורעה עוד מזאת כי יש אשר בעת שלובשין את הטלית מניחים את המצנפת שלהם דוקא על הספר גם שכל השלחן פגוי ולא ישימו על לב גם להרהר בתשובה על העון החמור הזה. צא ולמד כמה החמיר הכתוב בבזיון דברים קדושים במה שמצינו בענין בני עלי (שמואל א' ב') אשר ענין חטאם ה"ל בבזיון קדשים כמבואר שם בכתוב ובמס' שבת ובאשר אביהם לא מיחה בהם (גם שמיחה בהם כמבואר בפסוק אבל לא כראוי לו) יצא עליו גז"ד ומשפט חרוץ עד מאד באמרו אם יתכפר עון בית עלי בזבח ומנחה עד עולם, עכ"ל. ועיין שם אריכות בזה ואכמ"ל. (ושם הביא לשון הרמב"ם סוף הל' מעילה וכתב וכן י"ל לענינינו ומצינו שקדושת כתבי קודש חמורה מכל הקדושות, עיי"ש כל הענין).

ובספר חסידים סימן תתצ"ט כתב, לא יצניע אדם קולמוסו או שום חפץ בספרים. ושם בסימן תתק"ב כתב, אדם שמעתיק את הספר

לא ישים ספר אחד למעלה מן השיטה כדי שלא יטעה לפי שהוא נהנה
בבזיון הספר. וכתב שם בסימן תתק"ג לא ישים אדם על הספר קולמוס
או סכין להצניע כשהולך שיהא מזומן לו נמצא שלא לצורך הספר עשה
ואסור אבל כשמעתיק מניח על השיטה כדי שיהא מוכן למצוא התיבה.
וכתב שם בסימן תתקט"ז וז"ל חייב אדם להזהר מאוד בכבוד הספרים
ואם חילל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות עכ"ל. (ועיין
בברית עולם שציין למש"כ לעיל בסימן צ"ז וסימן תתקי"א).

ובספר קיצור השל"ה בפרק עניני לימוד במסכת שבעות (דף
152) כתב וז"ל ראוי לו לכבד את התורה וכן הספרים שלא ישב על דבר
שמונחים שם סגרים בשוה רק הספרים יהיו וגו' טפח יותר גבוה
מהירשב וכן אל יניח ספרים על המטה. וכן דפי הספרים שנתקלקלו
ראוי לגנוזם היטב שלא יהיו נגררים תחת הרגלים. עכ"ד. ובספר
הקדוש ראשית חכמה שער היראה פרק ט"ז נתב וז"ל כבוד ספרים
כיצד צריך להנאות ספריו וניחם ויצניעם במקום הנבחר שבביתו
ויכסה אותם בסלית חשובה וכמו שעושין תחבולות ותולין נסרין באויר
להניח עליהם אוכלין לשמור אותם מן העכברים ומן החתולים יעשה
גם כן לשמור כבוד שמים וכשהוא מטלטלם לא יטלטלם כשאר כלים כי
אם דרך כבוד וצניעות כמטלטל בגדי המלך בפני המלך ולא יגע בהם
כי אם בידים נקיות ודברי אלו מסורים ללב וירא אלקים יוצא את
כולם עכ"ל. ועיין בספר אור הישר בעמוד התורה פרק ב' דמכבוד
התורה הוא לכלתי לבנות כתבי הקדש וליחד להם מקום מצנע וליפות
הספר כי האדם נענש על זה בראותו ספרים קרועים או דפי ספרים
מנחים במקום בזיון ואינו קושרים יחד ומצניעם במקום מרצו. ובפרק
ט"ו כתב שנהג כבוד בכתב מרובע אפילו נכתבו שלא בקדושה. ובספר
קיצור שו"ע בהלכות ספר תורה ושאר ספרי קדש כתב שלא יניח אדם
ספר על ברכיו ושני אצילי ידיו עליו ועיין שם בס' ט' שכתב דאסור
להשתמש בספר להנאתו כגון להעמידו להגן מפני החמה או כדי שלא
יראה חבירו מה שהוא עושה. ועוד כתב שם וז"ל אין להניח ספר בתוך
ספר אחר שלא יצטרך לחפש אחר כך מקום למדוד. לא ישרטט איזה
קונטרס על הספר ע"כ ע"ש. וכן כתב שם ס' י' דהמאבד כתבי קדש
עובר בלאו דלא תעשון כן לה' אלקיכם וצריכין למחות בכורכי ספרים
שמדבקים בתוך הלוחות כתבי קדש גם צריכין לזהר מאד כשנותניט
ספרים קדושים ישנים לאומן גוי לכרכם מחדש שיקחו מהם את
הלוחות הישנות להצניעם שלא יתנם האומן לספר חול. ובפירושי
רבינו יונה זצ"ל על אבות בפרק רביעי משנה ח' על המשנה כל המכבד

את התורה גופו מכובד על הבריות וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות כתב שם ואי זהו כבוד התורה שלא יניח הספרים בקרקע ולא בכסא ובספסל שהם עומדים שם כנגדם בשוה, ע"ש.

ובספר מור וקציעה אר"ח סי' קנ"ד דף ס"ג ע"ב ח"ל כתב כמ"א תמיה אני על גדולי הדור שאין מוחין בקושרי הספרים שעושין כתבי הקודש בדפי הספרים. ויפה כתב, אחר שהוא איסור גמור. ואין דבריו אמורים רק בכתבי קודש גמורים. אמנם הדפים המקולקלים שירצאים בראשונה מתחת מכבש הדפוס לנמיון ולהגיהם ודאי נראה שזוהי תקנתם, כדי שלא ילכו לאיבוד, ועל פי הרוב המדפיסים נוהגים להם, ללות ראש. לאבדם בידים ולהשתמש בהם תשמישי הדיוטות ובדאי לא שפיר עבדי. וצריך ללמדם שלא יעשו כן. אם נעשו ע"י אומני ישראל. דבלי ספק קנו קדושה מכל מקום לענין שלא לאבדם ולהפסידם בידים. וגניזה מיהת בעו כדן כפר מוטעה, שא"א לתקנו. לכן יש לדבקם ללוחות הספרים, ולנסותם בנייר מלמעלה והיא גניזתם. וכך נהגתי עמהם כשהדפסתי ספרי בעזרי"ה עכ"ל שם.

ועיין בשל"ה במסכת שבועות דף קפ"ה ח"ל בכלל כבוד התורה לכבד את הספרים ואת דפי ספרים שנתקלקלו וכ"כ בהג"ה אשר"י בפרק רבי עקיבא ח"ל משמע דכל דבר הבא מקדושה אף על פי שנתקלקל ולא חזי למילתא טעון גניזה ומאוד אני מצטער על העבריה הנעשית בחוצה לארץ בדפי גמרות קטנות ויראה שמים יהא נזהר ויהדר אחריהם לגונזן היטב עכ"ל.

וכתב בספר פלא יועץ באות ס' ד"ה וחייב, וחייב אדם להנעים ספריו ולנערם מעפרותיהם כפעם כפעם ולנהוג בהם כבוד גדול לאוחזם בדרך כבוד ולישבם היטב על מקומם ושלא לנהוג בפניהם מנהג בזיון ח"ו כי המבזה אותם דבר ה' בזה ח"ו כי הם חשובים בגדי המלך וכל המכבד את התורה גופו מכובד והיא הנותנת שיזכה לכתרה של תורה ובכלל כבוד הספרים שלא יכתוב על הדף או על הגליון דברי הבאי כמנהג הנערים השוטים ולא יסמוך על הספר ולא יניחם על הארץ מתחת וכל כיוצא בזה כללא דמלתא כל המרבה בכבוד הספרים לכבוד שמים כבודו מתרבה, עכ"ד.

וכתב בספר קב הישר פרק נ"ד דמאהבת התורה צריך לדקדק שיהיו לו ספרים כרוכים נאים והוא בכלל מצות זה אלי ואנוהו התנאה לפניו במצות. ואיתא בשם ספר חסידים שהוציאו לחכם אחד מקברו וחבטו אותו במקלות על שהיה ספריו קרועים ולא נתן אותן לאומן

לכרוך אותן ולתקנם גם יזהר שלא יהיה ספריו עומדין מהופכין ראשו למטה ופעם אחד אירע לאיש שלמד בחדרו איזה ענין והוצרך ליקח גמרא לעיין ואחר העיין העמיד הגמרא למקומה לבין הספרים וכשתור פניו נפל הגמרא וקול הנפילה היה בקול גדול וחזר המעיין והעמידה פעם שנית והיפך ראשה למטה ותיכף שהיפך פניו נפלה שנית בקול גדול וכן פעם שלישית ואח"כ שם לבו על דבר זה להעמיד הגמרא כתיקונה ולא נפלה עוד והוא אות ומופת שעל הכל יש השגחה מן השמים. חיוב גדול לנהג כבוד בספרים וכשהספר פתוח ואירע דבר טיגוף בחדרו יסגר הספר או יכסה במטפחות חלילה שיהיו ספרים בחדר שהאיש ואשה שם אם לא שיש יריעה זרוסה בפני הספרים או סביב המטה שקורין (פיר הענג). לא יושב על ספסל שהספרים עומדין עליו אלא אם כן הספרים מונחים על איזה דבר גבוה ממנו. מצא הספר מונח מהופך יהפכו וינשקנו. אין להניח ספר תחת ספר אחר כשרוצה למד ואז ערשה בזיון לספר מה שיוכל לעשות בעץ או כאבן והוא בזיון גדול אם לא שהספר התחתון מונח כבר שרי להניח עליו וכבר הזהיר על זה בעל ט"ז ע"ש, עכ"ל וע"ש כל דבריו.

וראיתי לגאון עולם הרב פתח הדביר זצ"ל בח"ב דף קל"ח וקל"ט דשר"ט בדין אם מותר לשמש מטהו בבית שיש בה ספרים באישון לילה ואפלה כיון דלא מתחזי. ואיהו מפרק לה דלא שייך לר' בראיה תלייה מלתא להתיר בחשך, דאין האיסור מצד שהאדם רואה הספרים בעת ההיא אלא מצד הספרים וקדושתן שכן ראוי להיות נוהג כבוד במקום שהם מונחים והבית שבה ספרים נאסר מלעשות בה דברים של גנאי וכבודם במקומם מונח כחשכה כאורה ולא מסתבר להבדיל בהם בין אור לחשך אלא הם דברי קדוש עט"ר ר"ח רבא ז"ל ע"כ, ועיין שם אריכות בזה ועיין בשר"ת פנים מאירות סי' ע"ה שכתב גם כן כנ"ל זה לשונו, הכל שוה לגבי ספרים דמשום קדושתן נגעו בה דלא שייך להקל מטעם זה דאטו משום דקיימי בחשוכא וקדלא ניטלה קדושתן מהם ח"ו וגם משאר הטעמים אין מקום לר' כן כמוכן. וכתב עוד הגאון הנ"ל זצ"ל בספרו דף קל"ט ע"ג ח"ל אבל איסור תשמיש בפני הספרים דאיסורא רבא וחוצפא כלפי שמיא הוא מצד קדושת הספרים כי רבה היא וכר' ע"כ. ועיין בשר"ת שנות חיים סימן ר"מ בענין הנ"ל.

וכתב הגאון מהר"ח פאלאג'י זצ"ל בספרו רוח חיים חלק יר"ד דף קס"ח אות ח' דאין מזריקין כתבי הקדש וכר' אלא יקברם במקום

שאין היד שולטת ומנהג עירינא אומיר יע"א להיות הגניזה בכתבי הקודש בבית החיים וכשמוליכים אותם לקוברם עושים ליה בתוך וכינוי לכבוד התורה והמנהג היה בעירינא אומיר יע"א כי בכל שנה ושנה כשהוא סמוך לחג הפסח מסבב אדם אחד בכל העיר לקבץ כתבי הקודש ודפים מספרים ומצנעים אותם במקום מיוחד בבית אחר שבתוך חדר הת"ת יב"ץ וכשימלא הבית מליכי אותן לקוברם בבית הקברות חה ראיתי בס' אור הישר ס' ב' ד"א ע"א ח"ל אחר שהביא דברי הסה"ח ס' צ"ז וכ"ו (עיין לעיל לשון ס"ח) ומנהג ישר הוא בקהלות קדושות שבכל ער"ש הולך אדם אחד לבית לבית ותרגמילו בידו ומקבץ שרות הקרועים ומונחים בחורי הבית במקום בזיון וקושרן יחד ומצניע במקום מתנע כמו על העליה של ביהכ"נ וכיצא בזה ונסך הוא היה מכבד התורה הוא ע"כ וכתב הרב הקדוש ר"ח ז"ל בשער היראה פט"ו דמ"ט ע"ב ח"ל ומפאת בחינה זו צריך לנהוג כבוד בכל כתב מרובע אעפ"י שלא נכתב בקר"ש והסעם כיון שהאותיות האלו הם דמות כ"ב צורות קדושות שבהם נבראו כל העולמות והאותיות התחתונות הם מורים על הצורות השכליות הדבקות באלהות ראוי לכבדם ואם מצאם בשוק או בשאר המקומות המכונים שיגנום במקום הראוי וכבר אמרו בסה"ח שחסיד אחד נענש על אשר לא היה מכבד את דפי התפילה הנמצאות וכ"ע"ב

וכתב במסכת סופרים פרק ג' הלכה י"ב שלא יתנו ע"ג הכסא ויהא תלוי וקורא כשם שקורין בשטרות שאין נוהגין בזיון בספרים אלא אויזו בידו באימה וקורא בו אין זורקין ספרים ממקום למקום ואין נוהגין בהן דרך בזיון. וכתב שם מרן הגאון חיד"א זצ"ל דלאו דוקא ספרים אלא כל כתבי הקדש וכו'. וכתב בד"ה ואין נוהגים בהם דרך בזיון. לאתווי כל דבר שהוא בזיון כגון שיש בידו ספר מכתבי הקדש ורצה להניחו על הספסל ומשליכו מידו על הספסל וכיצא ולפי שראיתי שיש שאינם נוהגין בזה נראה דלא יפה עשו שהוא דרך בזיון ויניחנו דרך כבוד ומזה יקיש לכמה דברי שנוהגין המון העם בבלי דעת הוא ברחמיו יתברך יאיר עינינו לעבוד עבודת הקדש כתקנה ויהיו כל מעשנו לשם שמים כ"ר, עכדה"ק.

ובשר"ת אבני נזר ביר"ד סימן שע"ו אות י"ט כתב בזה הלשון. וכן הא דאין מזרקין כתבי הקודש איתא ג"כ במסכת סופרים פ"ג ה"ב והלכה י"ד אין מזרקין אוכלין ממקום למקום והיינו פת וכמבואר פ' כיצד מברכין והיינו משום דעל הלחם יח"י האדם וע"כ ה"ה וכ"ש כתבי הקודש שעל ידי הקריאה יח"י האדם חיי העולם. וכשם שהלחם

חיי הגוף כך התורה"ק מזון הנשמה ותורתך בתוך מעי כתיב וכמבואר
בסה"ק וביחוד בספר התניא. וע"כ סמכו ענין לו במסכת סופרים דין
הלחם ודין כתבי הקודש ששניהם אין מורקין וע"כ ה"ה גמרות בכלל
האיסור כיון שעומדין ללמוד בהם ומצינו ג"כ שהתורה והלחם שניהם
טעונים ברכה מה"ת, ברכת התורה לפניו והלחם ברהמ"ז לאחר.
עכ"ל וע"ש.

ועיין בשר"ת קרן לדוד סימן מ"ד דף ס' וד"ל באמצע התשובה
ומהנכון לגונזו בדרך כבוד גדול הראוי בהתאסף ראשי עם יחד שבטי
ישראל לעשות לוי כנהוג לגדולי הדור לעומת הבזיון הנורא שנעשה
עם כלי חמדתנו ספרים הקדושים שקרינו לגזרים והשליכו בראש כל
חוצות ובאשפות ונתנו למוקד אש בעיה"ר וכל בית ישראל יבכו את
ושריפה אשר שרף ה' ויקדש שם שמים על ידינו להראות להעמים
יהשרים מעלות וחשיבות תורתנו הקדושה אשר היא יקרא לנו מהל'
הח יקר. וצער גדול שהגיע לנו ולכלל ישראל ע"י מעשיהם וכיירו
וידעו כל יושבי תבל הוד יקר מעלה ערכה ליתן לב לנהוג כבוד
בתוה"ק והוגיה והשי"ת יגדור פרצותינו וכו' ע"כ.

ועיין למהר"ח פאלאג'י וצ"ל בשר"ת לב חיים בח"ג סימן ע"ג
שכתב שמותר לישראל לקנות ספרים בשבת ע"י גוי שיפרע בעדו אם
הביא גוי אחר ספרים בשבת ורצה למוכרם משום דאיכא חששא וקרוכ
לודאי שימכר לגוי אחר ויקרעם וינהג בהם מנהג בזיון ח"ו ועשכ"ד.
ועיין למרן החבי"ב וצ"ל בשיירי כנסת הגדולה ביר"ד דף קי"ג אות
י"ט דקבלה מחסידים הראשונים אם ח"ו יפלו הרבה ספרים על
הקרקע והגביהם אחד א' אל ינשק כל א' בהגבהתו אך יגביה את כולם
ואח"כ ינשקם משום דבזוי ביזוי לזה המונח בקרקע מלהגביה עד
שינשק את חברו. מהר"ל ז"ל בלקוטים שאחר דרשותיו ע"כ.

וכתב בספר חסידים סימן רע"ג אדם שהתפילין שלו או ספריו
בתיק לא ינערם חוץ אלא יתפשם בידו ויוציא' ושם בסימן רע"ד ישקני
מנשיקות פיהו אם נשק אדם את אשתו ובניו מטונפים לא ינשק אחר
כך את הספר אם נגע בבשרו בידו ירחץ ידיו ואז יגע בספר ובסימן
רפ"א אם יראה אדם שני דפין אחד כתוב ואחד שאינו כתוב (ר"ל דוקא
שני דפין שהם סדין אחד וכתב על אחד - פירוש) וצריך לדף שאינו
כתוב אל יחתוך אותו ואם צריך לשלוח כתב ויש לאותו דף גליון חלק
אל יכתוב בגליון צרכיו שצריך לשלוח לחבירו בין שכתוב בו תורה
שבכתב בין תורה שבעל פה ולא ישלח הדף לחבירו אלא יגנוז או יכתב

בה תורה וטעמים אם רוצה וכשאלם מסיים עשרים וארבע ספרים
ונשאר דף או שנים בקונטרס לא יכתוב באותן דפים סיימתי ספר זה
בכך וכך לחדש ולא שום דבר שלא לצורך ואם רוצה לכתוב יקח דף
וידבק ללוח או יקשור ללוח ולא יקשור על הקונטרסים. וכתב עוד
בסימן תתק"ה ואם כתב איש עמוד בדף וחפץ ליבש הדיו כדי למהר
לכתוב יותר והנה עשן עולה בעיניו לא ישים הספר או הקונטרס לפניו
כנגד האש כדי להגן מן העשן. וכתב בס' תתקי"ז מי שחפץ לישן שינת
קבע ויש שם ספרים באותו מקום בקרוב לו יכסה בבגד שמא יפיר ויבס'
תתקכ"ג דאם נפל לאדמה שני ספרים לארץ והגביה האחד לא ינשק
האחד עד שיגביה השני ואם נפלו לאדם על קרקע ספר זה: או ויעיל
או כל דבר יגביה תחלה הספר. וכן אם צריך להציל מן המים או מן
האש ספרים ושאר דברים יקרים יציל תחלה הספרים משום שנא' כבוד
את ה' מהונך מהונך פתרונו יותר מהונך. מי שנשאל ספרים או טורח
בספרים אל יעשה ואיש שאומר על הטרחים גדולים אור לי כמה
טרחתי הרבה לדברים שרצון הבורא חפץ בהם לא יתכן לומר כן. אם
רואה אדם בספר טעיות הרבה שלא יוכלו לתקנו לא יאמר אין זה ספר
ראוי אלא שריפה אלא יאמר זה הספר טעון גניזה. וכתב עוד בס'
תתקכ"ד מעשה באחד שהיה רגיל לומר לספרים שאינם מוגהים ויש
בהם טעיות היה אומר אינם ראויים אלא לשריפה והיו לו ספרים בביתו
והיו לשאר בני אדם כמו כן ספרים בביתו ונפלה דליקה בביתו ובאו
להציל ספריהם והצילו אותם. וגם רצו להציל ספריו של אותו איש ולא
יכלו. אמר ליה החכם הלא אמרתי לך אין לומר לספרים ראויים לשרוף.
(ועוד ע"ש הרבה דברים מכבוד ספרי קודש מסימן תתפ"ט עד סי'
תתקל"ד והדברים מבהילים.)

בתשובה בספר עבודת הגרשוני לבנו מהר"ם זצ"ל בסימן י"ז
וז"ל אכתוב לך בנייר בפני עצמו כדי שלא לערב דברי חול עם דברי
קדושה וכן אני נוהג עם כל אדם ונכון הוא מכמה טעמי' וכו' עכ"ד.
וכתב בשר'ת משאת בנימין בסימן ק' באמצע התשובה מ"מ חלילה לנו
לנוהג קלות ובזיון בכתב עצמו גם כשאר ספרים דסוף סוף כתבי קודש
הן ולא גרע מתשמישי קדושה דאמרי' בפרק בני העיר תשמישי מצוה
נזרקין תשמישי קדושה נגזזין ע"כ. וכתב בספר קרית ספר על הרמב"ם
בהל' ס"ת פרק י' שאין זורקין כתבי הקדש שהוא מנהג ביזיון
ומדאורייתא צריך לנהוג כבוד התורה בכל מה שהוא כבוד לה ע"כ.
ובספר שדי חמד מערכ' ד' כלל ל"ח הביא מספר גט פשוט דלענין
קדושת הספרים כל המיקל עתיד ליתן את הדין.

וכתב בספר קול ששון בפ"ד כבוד השם בד"ה עוד כבוד השם. ומהיכן יוכר האדם שהוא זהיר בכבוד השם מחמת שהוא יראוי וכבוד ע"ד ליראה את השם הנכבד והנורא הוא כשיוהר בכבוד התורה שלא יחללנה ויוהר בכבוד לומדיה ויוהר בכבוד הספרים וכבוד דבר שבקדושה ויוהר בתשמישי הקדושה ובאותיות התורה כשרואה איזה פסוק מושלך בארץ יראה ורעד יבוא בו ויקחנו וינשקנו ולא יניח ספר בארץ. וכן יוהר במצוות בשעת עשייתם ואף לאחר גמר מצותן ינשקם ויניחם וכן קודם עשייתם ינשקם ואף לאחר שכלו לא ינוג בהם מנהג בזיון ח"ו. וכשיטלני' ספר או מצוה כאלו מטלטל בגדי המלך בפני המלך באימה ויראה. וכשיניחם יניחם בנחת ובדרך כבוד כמו שמניח בגדי המלך בפניו וכן כמה דברים נוגעים לכבודו ית' כשיכבדם אז ניכרת כבודו כי עושה אותם מאהבה ולא מיראת העונות וכו'. ומה שכתבנו למעלה כבוד לומדיה וספריה ומצותיה הם כבודו ית'. נמשיל לזה משל למלך שהיו לו משרתים הרבה והיו עומדים לפניו והמלך רצה לנסותם אם זהירים בכבודו מאהבת לבם ושהוא ראוי לכבוד בעיניהם כל מה שמכבדים אותי אני אומר מחמת יראתם ממני להענישם ואני רצה לנסותם אם כבודי הוא בעיניהם מחמת שאני ראוי לכבוד מחמת תפארת גדולתי או מפני היראה. עמד ומסר בידם כל בגדיו וחפציו וענייניו וספרי חשבונותיו והזהירם בכבוד חכמיו ויועציו מי שמכבד את המלך מחמת שהוא ראוי לכבוד מחמת גדולתו ולא מפני היראה כשמטלטל בגדי המלך אף שלא בפניו מטלטל בכבוד ומנשקן ומניחן בכבוד לפי שהם בגדי המלך וכשמוליך פקנסי חשבונותיו אפי' שלא בפניו הוא מטלטלו בכבוד ומנשקו ומניחו בכבוד לפי שיש בו חשבונות של המלך הראוי לכבוד ונזהר בכבוד יועציו לפי שהם רואי פני המלך ועומד בפניהם באופן שכל מה שיעשה אפי' שלא בפניו הוא עושה בכבוד גדול וחבה כאלו הוא עומד לפני המלך ועושה הדבר ההוא. ומי שלא נזהר בכל הנז' נראה שאינו מכבד את המלך. ומה שמכבד למלך בעצמו הוא מחמת יראתו שאם לא יכבדנו הוא מענישו ונראה שאין המלך ראוי לכבוד בעיניו ועבד זה אינו ראוי לכבד את המלך. כך הדבר הזה הקב"ה יתפאר שמו לער'ע הוא מלך הכבוד ושמו נורא בגוים ומהיכן יוכר הכבוד שלו אם אנחנו מכבדים כבוד התקוע בלב מחמת שהוא נכבד ולו אותה הכבוד על גדולתו ותפארתו יצר הכל אם אנחנו נזהרים בספריו ואותיות חשבונותיו ושעשועיו שאין לו חפץ להקב"ה בעולם כ"א הם. ונזהר בבגדיו ומלבושיו שהם תשמישי קדושה והמצוות שינהוג בהם מנהג כבוד גדול וכבוד לומדי התורה שהם כמו יועצי המלך העומדים תמיד לפניו וכבוד מצותיו להדרם ולנאותם

ע"ד זה אלי ואנוהו ולא אמר זאת התורה ואנוהו אלא זה אלי ואנוהו
שאם אני מהדיר המצות כאלו אני אנוהו להשי"ת שאם יעשה בהפך
נרא' כבוד השם הוא מחמת יראת העונש, עכ"ד.

וכתב בספר עיקרי דינים הד"ט בשם ספר זרע אמת ח"ב סי'
קל"ג דדפי כתבי הקדש הנדפסים צריכין קבור ואפילו בתוך שקר או
חיבר סגי אבל לא במפורר. וראיתי בספר מגן גבורים בא"ח סימן
קנ"ד בשלטי הגבורים שם שכתב דהמנהג להדפיס קונטרסים פעמים
וד' לנסיון אם יש איזה טעות בדפוס ואחר תיקון הדפוס מניחין אותם
מן הצד דהאלף על זה כדית מה לעשות בהם אם רשאיין לשורפן והשכנו
דודאי אוסר לזורפן דהם בגלל כתבי קודש וכמ"ש הב"ש וכתב שם
ולחיות כי הוצרכו שכיח מאד והמדפיסין אינם נוהרין בזה חפשו
באמתחות האחרונים אולי ימצא איזה היתר ונצאנו בשו"ת הנדפסים
בספר לקוטי פרדס באמסטרדם בשנת עת"ה ומצאנו שנשאל בזה הרב
מוהר"פ וכתב בהדיא דאסור.

וראיתי בספר מנוחה וקדושה בראש הספר, בפרק כבוד
הספרים, סע' ז'. ומה יענו ליום הדין הסומכים על הספר להנאתן אם
מוצאו על השולחן או על מקום אחר. ואם מוצא הרבה ספרים מונחים
זה על זה סומך עליהם בשתי ידיו ובכל גופו כמו על שטענדר: ובסעי'
ח' ועוד תרעבה יותר גדולה מזה, אם רוצה לסמוך על השולחן, ויש ספר
סמוך לו, מושך הספר תחת ידו להשען עליו, ועדיין בזה יש למצוא
זכות, שהוא חוטא לתאבון עבור שהספר רך להשען עליו משא"כ
השלחן: וז"ל שם סעי' י"ב, ועוד אחרת קשה מזו, שהתורה חוגרת שק
ומתפלשת באפר, וקובלת לפני קונה ואומרת פרעוני קרעוני לגורים.
ונותתי למרמס תחת כפות רגלי האנשים. ועתה שימו לבכם להתרגל
להסתכל תמיד על רצפת הכ"נ ובהמ"ד בשעת התפלה. ותמצאו
שדברי כנים שכמה פעמים תרצו דפי ספרים מתחת רגלי הדורסים
אותם, ע"כ.

וראיתי דבר נפלה בספר תורה לשמה סימן ש"ו. שאלה: אם יש
לו נייר חלק שרוצה לכתוב בו דברי תורה אם מותר להצניעו לפי שעה
בתוך הספר מאחר דאין זה מצניעו לעשות בו צרכיו אלא הוא רוצה
לכתוב בו ד"ת משום שסתם אסור להשתמש בהם לצרכו משום בזיון
ואיך יהיה הדין בזה והשיב שם דאסור על פי מה שפירש רש"י בשבת
דף כ"ב ע"ב על הגמרא דמעשר שני אין שוקלין כנגדו דיגרי זהב
ואפילו לחלל עליו מעשר שני אחר ומפרש רבה גזרה שמא לא יכוין
משקלותיו וקא מפיך להו לחולין וכתב רש"י שם ד"ה לא יכוין

משקלותיו פירש שמא לא ימצאם טובים או ימצאם יתרים ויחוס עליהם ולא יחלל המעשר עליהם תמצא שפיזח המעשר שלא לצורך. ומפיק להו לחולין. כתב רש"י כלומר יניחם בחוליהו כמו שהן ע"כ ונמצא לפי פירוש רש"י ו"ל גם הכא אסור דיש לחוש פן אח"כ לא ירצה לכתוב ד"ת בנייר זה ויעשהו לצרכו לכתוב בו דבר חול ונמצא שנשתמש בספרי הקודש לצורך חול. ודפדף והדברים מבהילים.

ועוד כתב שם וז"ל כי יש להזהיר את המון העם בענין אחר כיוצא בזה והוא אותם שדרכם להצניע שערות זקנם הנתלשים תוך הספרים דחאי לא אריך למעבד כן ועוד כתב שם דיש להזהירם בעבור בתי עינים שלהם שדרכם להניחם תוך הספר כדי שיהיו נשמרים שם עד שיקומו באמצע לימודם ויעשו צרכים שלהם והרי נמצא אלו משתמשים בספרי הקודש לצורך ממונם לשמור אותו שם מיהו אם מגידים אותם שם לסימן כדי שידע המקום שפסק שם ויחזור ללימודו שרי כי רק אם מניחם לצרכם כדי לשמרם הוא דאסור וגם יש להזהירם עוד באלו שכותבים מזמור אלקים יחננו וגם שם ההוי"ה ושאר שמות הקדוש על חתיכה הקלף ומניחים זה בתוך הספר להכיר וסימן ומטלטלין אותו מדף לדף במקום שפוסק שם ה"ו אסור. עכ"ל.

וראיתי בירחון שערי תורה חלק ח' קונטרס ב' סימן י' שבא לעורר על דעת הדגלים של שמחת תורה לתינוקות שחדשים מקרוב באו להדפיס עליהם כל סדר הקפות היינו אתה הראת ואנא וכו' ובהם הרבה שמות שאינם נמחקים וכידוע שבאים אחר החג לידי בזיון ומרשכים באשפה וכתב שם דצריך להזהיר את המדפיסים על הדבר שלא יתחלל ויתבזה ש"ש ע"י ולהזהירם להבא כל ידפיסם שגם פסוקים ותפילות על הדגלים וגם להזהירם כל למכור את שנדפסו כבר.

וכעת ראיתי להגאון הרב יעב"ץ זצ"ל בספרו מגדל עז בחלק אוצר הטוב סי' ל' דדפוס כתיבה מעליית היא לכל מילי וזה הסכמת כל האחרונים וכתב שם דאם כן אם ישראל המדפיסים דחאי דהמוחק שם מהם לוקה דבר תורה ואפילו אם נדפסים ע"י פועל עכומ"ז אסור למחקן דהא קי"ל ס"ת שכתבו עכומ"ז יגנו. עכ"ל.

כתב מרן ז"ל בש"ע אר"ח סימן שט"ו סעי' ד' מותר להניח ספר אחד מכאן ואחד על גביהן ע"כ. ובט"ז ס"ק ר', דהכא מיירי שצריך ללמוד מכולם דאל"כ הוה אסור משום בזיון ספרים התחתונים ובפתחי תשובה ביר"ד סימן רפ"ב ס"ק ח' הביא משו"ת תשובה מאהבה בח"א סימן ט' על דבר כתבי קודש הנדפסים שנוהגים בהם מנהג בזיון

ומוכרין בחניות בהם דבר מאכל הוא עון פלילי כי מעשה הדפוס הוא קודש כמו כתיבה ובפתחי תשובה שם כתב דיש לב"ד למחות בהמדפים שלא ימכרו לחניות.

ובשר"ת רב פעלים בחלק ד' חלק יר"ד סימן כ"ט הביא מספר יד אליהו מהגאון מהר"א מלובלין ז"ל דאסור למכור ספרים לגרי משום לפני עור לא תתן מכשול ועוד משום בזיון ספרים דילמא יבזה אותם ח"ו ובענין למכור להם ספר תהלים כתב כי אע"פ שנאמר שהם מכבדים ספר התהלים עכ"ז דאי אין להניחו בפ"ע או להניחו למעלה מספריהם ולא יבצר כמה פעמים שיהיה מונח תחת ספרי המירס שלהם ואין לך בזיון גדול מזה לספרי הקודש, עכד"ק. ובסי' ל"ב שאלה: אם להדפיס ניירות בכתיבה אשורית להזמין בהם אנשים לשמחת חתן וכלה דיש שכותבים בהם ג"כ פסוקים מצא אשה מצא טוב וכיוצא אי אריך למעבד בן. והשיב דודאי אסור וצריך לגעור ביד העושים כן כי זה גריעי טפי מן אגרות שלומים וכיוצא דהתם הם נשמרים ולא נזרקין לאשפה אבל ניירות אלו אין דרך לשומרם אלא משליכין אותם תיכף ומיד והילדים מקרעין אותם ונזרקין לאשפה עם זבל החצר וכדאי שדבר זה וכן כל כיוצא בו אסור. והי"ת יאיר עינינו בתורתו אכ"ר. וע"ש כל דבריו.

מי יתן מציון ישועת ישראל בשוב ד' שבות עמו יגל יעקב ישמח ישראל הצעיר המצפה לתשועת ה' והנחור ברוב רחמיו וכרוכ חסדיו להאיר עיני במאור תורתו הקדשה תורת אמת וללך בדרכי אבותינו ז"ע אכ"ר

הצעיר

משה אברהם הלוי

דירעקטאר

פרק מיוחד מנבוד הספרים

ולדורות נהן ה' בלבי • בענין השכלה הגדולה בולזול ספרי קודש • ופשתה הגנע דרבה
סאוד בבני עמי באין איש שם על הלב • להתבונן נודל העין הזה • ויד הלומדים
ותיה היתה במעל ראשונה • והעם ירדו אהריהם • כי לפדים מהם • ולכן יחדתי יצ' פרק מיוחד •
ולגודל צורך פרסומו • נקט' לו דין קדימה בספרי :

ומתחלה אבאר הדין כבבואר בשופקים

א כתב צו"ד סי' רפ"ב סי' אין זורקים כתבי הקודש (ופי'
שלא יושם לחבירו דרך זריקה) אפילו הלכות ואגדות
ואסור להפוך אותם על פניהם ע"ש :

ב ושם בסעיף ו' כתב רמ"א • ולא יניח ס"ת על גרבו ותי
אצילי ידיו עליו • וכ"כ שאר ספרים (שים לך על חומר
האיסור • שאף שאין כוננו כלל לשמך זרעותיו על הספר
אפילו כדי אסור) • ע"ש עוד במה דברים שמשווה ספרים
הנדפסים לס"ת :

ג ושם בסוף סי' רע"א מפלסל כס"ו • ומנאר שדפוס דומה
ממש לכתובה • ועוד מביא בשם גאון א' שמשפך הדפוס
קדוש ככתב • ובסוף מסק כל המיקיל עתיד ליתן את הדין •
ע"ש ותפטר שערות נשרך :

ד וכן כתב בס"ו בלוי' סוף סי' רפ"ד וז"ל הדפוס יש לו
ממש דין כתובה • וכ"כ שם המג"א • ושם סי' ח"ג פסק המ"א
השם זה לנדר על שיר השרים ושאר מגלות הנדפסים (וכ"כ
מגילת אסתר) ע"ש • וכן פסק שם הגר"א :

ה ובר מן דין ובר מן דין • השופקים אסורים להקריא בתורה
לפומך עמו על כמסע שעל השולחן • כהס"ת מונח עליה
משעם שיהא חשמים קדושה • ומשהה ק"ו בן ק"ו לקדושה עממה
(הס כפרי נמרה) שאסור לשמך עליהם (א"ל בשעת למוד)
כי הם חיינו • כי אלולי הדפוס ח"ו כבר נשתכחה תורה מישראל •
בן קדושהם דומה לס"ת :

ו בס"ו צו"ד סי' רפ"ב סי' אסור לכתיב ספר אחר התה
קסר שלמד מחוכו כדי לכניחו (אמא שהמג"א מתיר
לצורך לימוד) • ומשפך מנאר לפניך נודל העין לשמוך על
הספר לסנאת עמו :

הגה"ה

מה שכתוב בפיוט דר"ה • וז"ל אפומים להחיות במלוי
שנה • וכו' מהמדרש • שהקב"ה מחיה מתים בקוף
היוצא מפי שטפל בשינה על ספרו מאונכו • בעד"א שאינו
נדעתו לשמוס הספר מלפניו עד שתקפתו השינה • ומ"מ
הרואה אסור לו לראות ולזול הספר להיות כמו כר תחת
ראש אדם ומחוייב לשוממו :

ז ומה יענו ליום הדין הסומכים על הספר להנאמן אם מוצאו
על השולחן או על מקום אחר • ואם מוצא הרבה ספרים
מונחים זה על זה סומך עליהם בשתי ידיו וכלל גופו כמו
על שפענדר :

ח ועוד תופנה יותר גדולה מה • אם רוצה לשמוך על
השולחן • ויש ספר סמוך לו • מושך הספר תחת ידו
להשין עליו • ועדיין כזה יש למצוא זכות • שהוא חושא לתאבון
עבור שהספר רך להשין עליו משא"כ השולחן :

ט ועוד נאמך גדולה מזו • בשעת לביטחו פליח של מלוח
וצריך להסיר הכובע מראשו מניחו על סג' • ואף שכל
השולחן סמוך לפניו • כ"א ספר אחד יש עליו • צריך רוח
היצר בקרבו להושיע ידו לכולן להניחו על הספר דווקא • זה
דומה ללהכשים • וכ"ז טעם בנחמ"ד או בנחמ"ג • לוי לשינים
שק רואות :

י וכן בנתיבים הספרים נחונים נחרפה גדולה יותר שאין
נמנעים מלהניח עליהם כלי חשמים • וגם כלום אשר הם
אכלים • ולכסות בהם את הכלים • זה טעם בנתיב שיש בו
ספרים הרבה :

יא ובדלי התורה מחאכלת ע"ז ולומרת לפי הקב"ה צריך
עשוי כדף שמדריה עליו מיני מאלל וכדולנכי • שלא
נכא לאטש עלי ארץ • ואין השא פניך ביום הדין :

יב ועוד אחרת קשה מזו • שהתורה חונרת שק ומחפלת
באפר • וקובלת לפני קונה ולומרת פרטוני קרעוני לגורים •
ונותתי למרמס חחת כפות רגלי האנשים • ועסס שימו לנכס
להחרנל להסתכל המיד על רגסא בהכ"ג ובנחמ"ד בשעת התפלה •
ותמלאו שדברי נביא • שכתב פשמים חזיאלו דפי ספרים מתחת
רגלי הדורסים אותם :

יג ולכאורה אשמה הראשונה קשה מזו • שסס נעשה נמויד
ונמטל • משא"כ כזו שנעשה ע"י היסח הדעת • מ"מ
השנה עולה זדון • א"ח שכל גדול השר שלו ולס קס לפניו •
או שער לפני חלון אדונו ולא הסיר הכובע מראשו • היקבל
אמתלל לאמר לאו אדעתאי :

יד ועיקר האשמה הוא על חונשי בנחמ"ד • להשניח על דפי
הספרים המונחים על השולחנות להניעם מיד קודם שיפלו
על הארץ • ולו לא יצא לך לדרוס עליהם הנאים להחפול
מזרן סדרת הפרנסה :

טו ועל כיוצא בזה אמר הנביא (מלאכי ב' ס"א) • ועתה
אליכם המצוה הזאת ככהנים אם לא השמטו ולא השימו
על לב לתת כבוד לשמי אמר ה' צבאות • ואלחתי בכם במארה
וכו' ע"ש • (ושם פסוק ס') וגם אני נתתי אתכם נבזים
ושפלים וכו' :

טז למה בדבר דומה לאחד שכלך למדינה אחרת • ומצא
שם בשניה בחרפה ובזיון בן המלך ממדינתו • ובידו
להציל • והוא לא שם לבו עליו • כמה יהא נודל פונכו ממלכו •
ובהיפק אם הצילו משונאיו וינחט במקום מנוחה • נודל שכרו
ממלכו • בלא כוף כוף הוא מוכרח לחזור למדינתו • ולו
יעש עוש גדול או יקבל שכר גדול על מעשיו :

ועתה הביטו וראו יופי המשל • כי הממשל (הוא הרואה
בולזול ספרים ואיט מוחס ואיט מתאמן בכל כוחו
להצילם ולגונסם) דומה ממש למשל • כתיב בני נטורי
ישראל • וה"ה תורה והתורה בעממה משתנחת לאמר (משלי
ח'

פרק מיוחד מכבוד הספרים

ס'ה"ס' אמרו לי שיש על כנג (היינו על המעצבה שעל חקרת כניית) רעויות מהפילין ימים • פליתי שם ומלאתי אחר פרחי גדולה 'היינו לחזור ולהפך (לחפש) כרבה פרשיות וגם בחים ורעויות • שהיו מודרסים ומעורבים בתוך העפר כדומן על פני האדמה • וכן מלאתי בכמה בחים שמות מעורבים ומודרסים בעפר שעל החקרה והואלתיים שקים שקים • ועוד מלאתי כמה רעויות והפילין ימים באשפה הסמוכה לבית הסופר :

כב כוא אשר דברתי לאמר • יקוד לני כומה על חלליהם • אשר גם קנורה לא היתה להם • ומושלכים בחומות כדומן • ומי כוא הרואה שערוריה וגבלה גדולה כזו • ולא יחזור קנאה לפרסם ולהודיע מעשה רשע כזו בעולם • וכל העם ישמעו וייראו • ולא יזדו עוד • כי קצף גדול פלינו ח'ו • מה' אלביט על שמו (הם הסגרים הישרים • כי לכן נקראים בשם שמות כי הם שמות של הקב"ה • כי כל החורה היא שמו) אשר ניתן למשיסה • והעם לא פחדו • ואין צבא מתעורר להחזיק בם ולהצניעם • ועל כיוצא בזה אמר הכניא (ישעיה נט' ס') על כן רחק משפט ממנו • נקום לאור וכהנ חשך וכו' פ"ש (ושם ה' י"ב) כי רבו פשעים נגדך והאחתינו עתה בנו וכו' :

כג וגבל זאת לא מלאני לני לכויה עון הדור כי החשובה מפורש • עול קורה מלוארך • וכתיב החקששו וקשו קשש פלמך חחילה • אשם כי כנר בנעתי להיות ענד נאמן לה' • ואף שלא זכיתי לשם נאמן • מ"מ גם עבדא בישא (כל זמן שלא מרד באדונו ל:מרי) מתקבל לכבודו • ומתאמן להיעיב לניו • משוטו על לבו הסובות ששני מאלודיו :

כד אחר כל הדברים והאמת • אומר לכם אחי ועמי ומורי ורבותי קבלו האמת ממי שאמרו • ואיש את רעכו יעזורו ולאחיו יאמר חק • ותט כבוד לה' שלא להשטן על הכסר להנאח פלמו • ולא להריח עליו דבר חול • ועוד לנצח הקרשים • וגם להשניח בנחיה אחרים • ח' ה' • כי כמה פעמים בנאלי לבית חברי מלאתי שמות חחובים פכיר המחחות והמשקוף מנחון • ומה טוב שיחנך איש לקבוע שעות לשופט בנתי העיר לחשש השמות ולנחם כראוי :

כה ואלתם סופרי ס'ה"ס' אש יא את נפשיכם להנצל מעון המר כזה • ושלא למרוד במלכות שמים אין לכם חקקה א"ל שיהא לכל א' בניהו חיבה או שק (קטע בנחל) מיוחד לשירי חפילין הישרים (וגלנד שלא לערכ שמהם חפלים של חול) ולהשמר מלוד שלא יבואו לידי נערים הסמולחים :

כו ולתי מדותיו של הקב"ה • אש נפדם שמותיו מנלוחם גם הוא יסדה אותם מנלוחתו ויקבץ נדחית אמן כן יכי רצון

ב"ה שונדסן ב"ה וזה סעיפים כסצין שש •

ח' ה' קנני ראשית דרכו וכו' • וס' (פסוק ס') ואהיה אלני ששופים יום יום פ"ש • בלא ע"כ נחזור למדינתו • ועתה נשמוד במשפט לפי מלכט כוא אדון כל הארץ ולפי בית דינו • ומה נשיב על דבריהם באמרם לו • ראש בעיניך שמימך לא קימת שום מלח כחיקונה כמו שראוי למלך הכבוד • ומלכה • ומ"מ אפשר ללמד עליך שהוא עבור חוקף כיצר • וערדת הפרנסה • לפחות היה לך לקבל מלכותו עליך • ולחום לכבודו ולכבוד תורתו • ולקבל על בזיונה בפרט בדבר שאין ט השמד ממנו • אין זה כ"א רוע לב • ולא להלך די במתק צדיק לא הדרת • כי לא נעשה יראתו בלכך • וגם תורתו אינה חשובה וספונה בעיניך ומרדת במלכותו :

יז ועתה אליכם אישים (הם יושבי על מדין) אקרא • וקולי אל בני אדם (הם סופרי ס"ה) אחס ראשי ישראל לכם המשפט החקששו וקשו ואשמתם בראשיכם כתיב • ועוד השם למידים מכס רבותי עמר אני תחת כפות רגליכם • והיה לי להכיר ערבי ולשום מחסום לפי • אכן במקום חלול ה' אין חולקים כבוד לרב בכן אל ירע בעיניכם כי יקוד יוקד בלבי ולא אוכל אדומה • ואש תהיו מרידים על כבוד התורה • גם היא תחרד לקראתכם להאזיל עליכם מקדושת אור שמחה למלאות לבכם באהבה • ופחלום יבוא אל כיכלו (הוא לבכם) האדון אשר אחס מנקשים ומלאך הכרית אשר אחס הפלים :

יח כשם שנא ליראות קך נא לראות • כי אש היה נזכר ככבוד נהמ"ד כדיו ובכל יטלתו היה מופיע עליו קדושתו • להפיל עליו אימת ה' וקדושתו • ביוצנו בנהמ"ד • וכה' לכוכה וכן החפילין כחם להוציע זרע אהבה ה' בלב החרד על תיקונה • חסיר להניחם בקדושה • וכן הדין לכל המלות : י"ח אחס סופרי ס'ה"ס' • דשו כי עליכם כל בית ישראל נטון • כתב בם' דרך עץ החיים • אש ס"ה כתובה כתיקונה זורח על אותיותיה אור מאותיות שנשמי מרומים • ויש נכחה להשפיע קדושה על העם השומעים הקריאה מש"ץ • וכה"ה לחפילין הנכחבים בקדושה • ולכן אין די לכם מה שתקדשו בפיכם בכתחלה כתיבתם • כי גם אריך שיהא לבכם שוש לפיכם לחשוב נ"כ להמשיך קדושה על האותיות מלמעלה • וגם להיות חקוק בלבכם אימת קדושתם :

כא איב איפס מדוע אחס חנעטו בקדשי ה' • הם פרשיות שנפסלו • ורעויות והנחית מהפילין הישרים • ואינכם נוחים אותם כראוי • ונאיש לידי נערים והם מביים אותם לכתוב עליהם כל דברי שמות • ולא עוד אלא שמוחקים כתב הקדוש • כדי לכתוב שמות • וכו' ראיתי בעיני :

כב ועוד מדי עברי לשדיון הסגרים (היינו ללקט שמות ולהכניאם למקום נתיחתם) בנתי א' שמקדם היה דר זה סופר

אמר מנחם וקצלה
האמר הקרה מולצין קללה

מתוך ספר מעשה איש:

מספר הרב לוי שיינין: רבינו התנגד בזמנו לעריכת מבחנים בכתב לתלמידים. כך שמע אבי רבי מנחם מנדל זצ"ל. הוא נסע אל רבינו לברר את העניין, ורבינו אכן אישר לו את העניין, ובנימוק, כי אין הילדים נוהרים על קדושת דברי התורה שבדפים! "ואולי אפשר שהמלמדים יאספו את החומר וישמרום ואח"כ יניחום בגניזה?" שאל רמ"מ שיינין, ורבינו השיבו: "זה דבר שברגש, ואין מה להתוכח עמיו"

על מאבקיו ומערכותיו של מהרי"ל דיסקין זצ"ל

נספר שני סיפורים. האחד ידוע, השני ידוע פחות. ויבא זה, וילמד על זה. את הסיפור הראשון, הידוע, סיפר הגאון מכריסק בעצמו: בעודי ילד הבחנתי כמה פעמים בקדושתן ופרישותו של אבי. עתים היה מעלה חשש רחוק על האוכל, ומתנזר ממנו, ומורה לאמי לתתו לנו, הילדים. אני התרעמתי על כך בלבי – אם המאכל אינו די כשר עבור אבא, מדוע אוכלנו אני? לימים, סיפר, פרצה דליקה בכפר הסמוך לעירם, ובית הכנסת נשרף, והאש ליחכה בספרי התורה. משכובתה, נותרו גוילים חרוכים. גטלום והביאום אל העיר, לשאול את הרב כיצד לנהוג בהם. ראיתם – סיפר הגאון – כשנכנסו לביתנו, הגוילים בידיהם, והורעזותי. פתחתי בפניהם את דלתו של אבא. משראה אבא את הגוילים החרוכים – התעלף. אותו רגע ידעתי את התשובה, ידעתי מה בין אבא לבני. אדם המתעלף למראה קרעל ספר התורה, הנהגתו ופרישותו אינן כנות השוואה...

כבוד הספרים

ערימות ספרים המונחים בהזנחה ובאי סדר על השלחנות והחלונות הרי הם מעידים בפרהסיא על זלזול בכבוד ספרי קודש ויש בזה חילול ה' ותורתו הקדושה נחפרסם בכולל חזק איש ע"י הגאון ר' נחום מאיר קרליץ זצ"ל גיסו של החזו"א.

מרן הגר"י סרנא זצ"ל אף לעת זקנתו ותשות כחו כשההליכה היתה מאד קשה עליו, עם כל זאת כשהיה רואה בישיבה ספרים מונחים בבזיון היה טורח לסדרם לפי כבודם, וכן מרן הגר"א מ שך שליט"א כשהיה רואה בישיבה ספרים מונחים בבזיון היה טורח הרבה לסדרם, ומרן הגר"י לוינשטיין זצ"ל היה אומר שספרים הרי הם ככלי זכוכית וכשם שאין מניחים כלי זכוכית במקום שעלול אולי שיפול משם כך אין להניח ספרים במקומות שאפשר שיפלו משם.

מרן הקהלות יעקב זצ"ל כשהיה מוציא ספר מהארון והתברר שאין זה הספר שהוא מבקש, לא היה מחזיר מיד את הספר לארון אלא היה מעיין בו מעט משום כבוד הספר ואחר כך החזירו לארון. לעת זקנתו נרטבו כמה ספרים בחדרו, הוא ראה בכך עונש על שזלזל בכבוד הספרים שלא שטח אותם באויר בערב פסח כמנהג הנפוץ בבתי ישראל והתבטא ואמר "מה אעשה ואין לי כח".

פעם ביקש מהחברותא שלו שישגי לו דבק טוב, וישבו שניהם וכרכו את הש"ס שלו אשר בלה מרוב ימים, וכשסיימו את המלאכה אמר: יש לי הנאה שהספרים חזרו לכבודם.

מעשה נפלא

מסופר על אביו של רש"י שהיה מנקה תמיד את האבק שבארון הקודש בזקנו הארוך, וגילו לו מן השמים שבשכר זה שנתן כבוד לתורה יזכה לכן שיאיר עיני ישראל והוא רבינו רש"י ז"ל. וכן מסופר על התשב"ץ שהיה מקנח בכל יום האבק שעל גבי הספרים, ובזכות שנתן כבוד לספרי קודש הובטח לו שספריו לא יבלו לאורך ימים, ובעיני ראיתי ספר התשב"ץ שנדפס לפני כמה מאות שנים והדפים שבו שלמים ונקיים ולא בלו כלל, וכן שמעתי ממר"ח הגר"ח קניבסקי שליט"א שראה אצל החזון איש ספר התשב"ץ ישן כנ"ל, וזכה שנתקיים בו כעין מה שאמרו חז"ל מי שאמר לשמן וידלק יאמר לחומץ וידלק.

מדה כנגד מדה

מעשה באשה שהיתה מקשה כלדתה ר"ל ותמיד כשהגיעה לחבלי לידה היה העובר שוכב בצורת עכוז [הפוך]. לאחר שעברו כמה לידות כאלו שאלה שאלת חכם, הרב יעץ לה לברוק האם ספרי הקודש בביתה שוכבים הפוך, ויבוקש הדבר וימצא. ומיד החזירו את ספרי הקודש לכבודם ומני אז היתה יולדת בנקל בשעטו"מ.

המעשה אירע באחד מבתי הכנסת הגדולים של תל אביב. המקום עבר שיפוצים ולשם כך הוצרכו להרס את ה"בזידים" של ביהכנ"ס בו היו הרבה ספרי קודש שהושלכו לגניזה. הקבלן שנשכר לביצוע העבודות לא השגיח בספרים וכך נהרס הבזידים והספרים התערבבו יחד עם ערימות החול והאבנים. האברכים שהגיעו למקום מיד לאחר המעשה, נחרדו למראה המזעזע והחלו מיד באסיפת הספרים והדפים הקרועים.

כשחזר הקבלן באותו ערב מעבודתו אירעה לו תאונת דרכים. רק בניסי גיסים ניצל מפגיעה חמורה. לאחר יומים אירעה תאונה לרעייתו ולאחר שבוע נוסף פגע נהגו ב-2 עוברי אורח ופצעם באורח בינוני.

כאדם דתי וכנעל אמנה הרגיש הקבלן באירועים האחרונים אות מן השמים אך לא הבין בדיוק על מה ולמה. הוא פנה ביזמתו לאחד מגדולי התורה המפורסמים בירושלים והגה אך סיפר לו מה אירע, עוד בטרם עלה כלל על דעתו האירוע של השלכת הספרים בבזיון, שאל אותו הגאון: "היה לך בזמן האחרון מקרה שבו גרמת לבזיון ספרי קודש?"

הקבלן גהם, וקיבל על עצמו בירגוע לא לשוב לכיסלה עוד ולהזהר ב-7 חקירות ובדיקות בנושא זה... לנו יכול הדבר לשמש כאות וכמופת כמה גדולה התביעה על מי שאינו נזהר די הצורך בכבודם של ספרי קודש.

ביבוד ספרים

בכל זאת, אצטט מעט מזעיר ממקורותינו הטהורים, עד כמה צריכים לזהר בכיבוד ספרים ובמה אפשר לזכות כאשר מכבדים אותם.

א. שנינו (אבות פ"ד מ"ח) רבי יוסי אומר כל המכבד את התורה גופו מכובד על הבריות, וכל המחלל את התורה גופו מחולל על הבריות. ופירש"ל: שאינה מניחה אלא במקום קדוש ולא על ספסל שיושבים בו בני אדם וגם לא תורה על גבי תורה וכו', גופו מחולל — גופו חולין עכ"ל.

ב. במחזור ויטרי (שם), גופו מכובד — שמכבדין אותו הכל, כדכתיב "וחסד ד' מעולם ועד עולם על יראיו". שכל מי שהוא ירא חטא, הק' מושך עליו חוט של חסד ומכבדין אותו מתוך פרישותו, המחלל — שנוהג בה דרך בזיון שאינו נזהר בכל אלו שאמרנו העולם מבזין אותו עכ"ל.

ג. במדרש שמואל (שם), כבוד ספרים כיצד? צריך להנאות ספריו ויניחם ויצניעם במקום הנבחר שבביתו וכו', וכשהוא מטלטלם לא יטלטלם כשאר כלים, כי אם דרך כבוד וצניעות כמטלטל בגדי המלך בפני המלך, ולא יגע בהם כי אם בידים נקיות, ודברים אלו מסורים ללב ויר"א יצא את כולם, (וראה גם ב"פלא יועץ" ערך "ספר").

ד. אין כאן המקום להאריך בדברי ה"ספר חסידים", הכותב רבות בענין שמירה על קדושת הספרים ונקיונם, החל מסימן תתק"ב עד תתק"ל (בערך) וכל הרוצה יוכל לעיין שם. אולם מה שכתב בסימן תתקכ"ב אמרתי שכדאי להעתיק, וז"ל:

רבות רעות צדיק ומכא"ל יצי"נו ד', וכתוב שם פחדו פחד. (ופירש המפרש, ר"ל וסיפיה דקרא כי א' בדור צדיק) אם כן למה בא לצרה — אם הוא צדיק? ולמה בא לידי פחד? (ומתריץ) או הניח ספרים בחור, או על שלחן — מקום שעשוי ליפול! ובסימן תתקכ"ג כתב: אם נפל לאדם שני ספרים לארץ והגביה האחד לא ינשק האחד עד שיגביה השני, ואם נפלו לאדם על קרקע ספר וזהב או מעיל או על כל דבר יגביה תחלה הספר וכו' משום שנאמר כבוד את ד' מהונך — פתורנו יותר מהונך!

ה. בשו"ע יורה דעה (רפ"ב, ה') אין זורקין כתבי הקודש ואפילו הלכות ואגדות (הגה) ואסור להפוך אותו על פניהם וכשמצאו כך, צריך להפכו (מהרי"ל).

במאמרנו הקודם "חינוך למשמעת ולסדר" (עש"ק ו' בכסלו) כתבנו בסוף המאמר "שצריכים לכתוב מאמר מיוחד על ביזוי ספרי הקודש המתגוללים בבתי המדרש ובישיבות על השלחנות". למעשה כבר כתבנו על נושא זה בספרנו "חינוך ילדים" (חלק א' פרק יג), אולם עוררני תלמידי חכמים חשובים שלא להרפות ולהמשיך לכתוב בנושא עד אשר יתעוררו עסקנים בכל ישיבה ובכל בית מדרש, לעמוד לפקח ולעורר לכל צורך: הוצאת ספר מארון הספרים ללמוד או לעיין בו, אנא לכבוד התורה ולומדיה, החזר את הספר למקומו (גם למקומו הממוספר).

— "לכבוד התורה" — היינו שלא יתגוללו הספרים על השלחנות ויקרעו, או שיפלו ויהיו מוטלים בבזיון ושלא כהלכה (כפי שנצטט להלן). ו"לכבוד לומדיה" — לעתים אנו עדים, כיצד מסתובבים תלמידי חכמים בישיבה או בביהמ"ד ומחפשים ספר מסוים לעיין בו והוא בכלל לא נמצא במקומו בארון הספרים, אשר מלבד הטירחא יתירה שגורמים לאדם, הרי זה גם גורם לביטול תורה.

★

אמת, הדבר קשה לי מאד מאד. ראשית, מי אני שאבא ואעמוד בשער להוכיח אנשים חשובים ת"ח ויר"ש. שנית, לעמוד לחפש ולצטט כל מיני הלכות והנהגות מגין לי לדעת כל זאת? שלישית, הרי בחינוך ילדים עסקינן, ופתאום לבא ולחנך אנשים מבוגרים?

אולי דוקא מסיבת חינוך הילדים חייבים להתריע ולבקש מהאנשים המבוגרים, זכרו כי ילדים קטנים מסתובבים בביהמ"ד ובישיבה, וזהם חוש דק מאד להתבונן על כל דבר הנעשה על ידי אדם מבוגר וכל שכן עלידי אבי הילד, והוא לומד מזה כיצד לנהוג בספר קדוש. כאשר הילד הקטן בא בשבת לביהמ"ד ורואה ערימת ספרים מונחים הפוכים על השלחנות, ומודבק בהם שיירי קוגל מקידוש שנערך בביהמ"ד או שיירי אוכל מסעודה שלישית או ספרים רטובים מתה שנשפך, מה כבר יכול הילד הרך ללמוד מכל זה? האם יכול אחר כך מלמד רציני המעונין לחנך את ילדי כתתו שישמרו על נקיון הספרים ולכבדם?!

ו. וב"בית לחם יהודא" (שם) האומר לחבירי תושיט לי ספר, יתנו בימינו ולא בשמאל, כשראה מהרי"ל ספר מהופך עליונים למטה הפכו ונשקו. ע"כ.

אחרי שראיתי את דברי ה"ספר חסידים" (מסימן תתקכ"ב שצוטט לעיל) וכן את מנהג המהרי"ל ד"ל שאסור להפוך ספר ויש לנשקו, נזכרתי שאכן בד הוינא טליא, כאשר אמר ד"ל חל"ה ל"ע ציוותני אמצ"ה לבדוק בארון הספרים אם לא עומדים שם ספרים מהופכים, וכן למסור לבדוק את המזוזות.

עד כדי כך שמרו על כבוד הספרים, יתכן מאד ששפע הספרים הנמצאים היום בכל מקום הוא הגורם לכך, כי בזמננו אנו, למי היה ש"ס בבית, משניות, רמב"ם וכו'.

אדם שאהב ללמוד הלך לביהמ"ד או לישיבה, שם מצאו את הספרים הנחוצים לו ושם נתעלה, ואם זכה לקבל מחמיו ספרים מסוימים, שמר עליהם כעל בבת עינו.

כיום, שזכה דורנו לשפע גדול בכל המובנים, ובפרט בספרי הקדש הנמצאים בכל בית כנסת ובית מדרש, למה לזלזל ולמה לא לכבד? מהו הקושי לזכור? הנה לקחתי ספר ונהגתי ממנו, אמריח את עצמי שניות אחדות ואחזירנו למקומו, הרי לפי האמור לעיל ב"מחזור ויטרי" זוכים על ידי כך שהקב"ה מושך עליו חוט של חסד ומכבדין אותו, ונמנע ממנו צרה ופחד!

זאת ועוד: אמרתי להעיר דבר נוסף, אשר לפעמים בלי משום אדם גורם לביטול תורה בזה שמורה לעצמו היתר ו"שואל" — בלי רשות הגבאים ספר לעיין בו בביתו ו"שוכח" להחזירו... כפי ששמעתי פעם מגבאי ביהכ"נ שהיה סמוך ל"בית אבות", אשה זקנה באה אליו וביקשה שיבא לבית האבות ויקח ספרי בעלה המנוח כתרומה לביהכ"נ כי היא אין לה מה לעשות עם זה, כאשר בא ראה שעל רוב הספרים היה טבוע חותמת בית הכנסת... ומי יודע לכמה אנשים גרם הדבר לביטול תורה?! והוא רחום יכפר!

★

כדי להוסיף על זכותו של מכבד הספרים, אוסיף כאן אגדה מפי ת"ח גדול, שסיפר לי ואמר שכדאי לפרסם:

בזמנו של ה"פני יהושע" זי"ע, היה יהודי שכיבד מאד את הספרים, ולעת זקנתו נהיה לסג' נהור ר"ל, בכל זאת לא הירפה ממנהגו, ובבואו לביהמ"ד מישש בידיו על הספרים המונחים על השלחן כהכנה לשיעור, אם הם לא מונחים בקצו השלחן שלא יפלו, ואם הם לא מונחים בצורה הפוכה (משמאל לימין) וישב והקשיב לשיעור.

יום אחד (כנראה סמוך לפטירתו של ה"פני יהושע" זי"ע) מישש האיש בגמרא והרגיש בדבר בולט, דיפדף בגמרא והוציא ממנה זכוכית מגדלת והגישה לעיניו הסמויות, פתאום ראה אור גדול. לאט לאט החל לקרוא את דברי הגמרא... וכאשר הזיז את הזכוכית מהגמרא שוב לא ראה.

התברר, שגמרא זו היתה של ה"פני יהושע" וגם הזכוכית מגדלת אותה השאיר בגמרא כנראה ביומו האחרון...

(יתכן שישנם אנשים היודעים את הסיפור בצורה אחרת, אבל כך קיבלתי ואמרו לי שהסיפור אמין).

★

לסיכום הדברים:

א. אין להשאיר שום ספר על השלחן בביהמ"ד או בישיבה, ויש להכניסו למקומו (גם הממוספר) אחרי הלימוד.

ב. יש מאד לזהר שלא יהיו מונחים נביאים או כתובים (תהילים/סידור וכדו') על גבי חומשים ומכל שכן שלא יהיו מונחים בשלחן שיש בו שיירי אוכל ושתיה.

ג. יש לארגן בכל ביהמ"ד או ישיבה שיהיו אנשים ממונים לדאוג שלא ישאירו ספרים על גבי השלחנות, ואשרי חלקם בזה ובבא.

ד. אין להוציא שום ספר מכתלי ביהמ"ד בלי רשות הגבאים הממונים על כך.

בטוחני בס"ד כי כל העושים והמעשים לכיבוד הספרים שימשך עליהם חוט של חסד, וימנע מהם צרה ופחד כהבטחת בעל ה"מחזור ייטרי" ובעל "ספר חסידים", ומהם ילמדו ילדינו שיחיו, שזוהי כל מטרתינו.

ואולי אפשר למצוא גם רמז לזכותם בתוה"ק; אז הוחל לקרוא בשם ד' — זה ספר תולדות אדם. היינו כיצד יתחילו האנשים להתפלל ולקרוא בשמו ית'? — על ידי "זה ספר" בשמירה וכיבוד הספרים, וזה ישפיע על "תולדות אדם" — ילדינו הקטנים שיחיו.

ש מ ו א ל ה ל ו י ו א ז נ ר
ר ב אב"ד ור"מ
זכרון - מאיר, בני - ברק, סל. 781706
=====

ב"ה, יום צום אסתר חש"ב לפ"ק.

אשר שאלתם בגדר גניזת השמות למעשה :

א. אכתוב בקיצור רק להלכה - מחברות, מבחנים וכיו"ב שיש בהם דברי תורה
ממש, וכן שכפולים וחברות וכו', אין ספק כי כל אלה שיש בהם ד"ח -
חייבים בגניזה.

ב. בנוגע לעתונים שיש בהם מאמרים של תורה, פסוקים, פסקי הלכה וכיו"ב -
הנה, עתונים שנדפסו ע"י יראי אלוקים וזה מגמתם - חייבים בדין גניזה.

ג. אמנם, מהו גניזה למעשה, - הנה חיוב גניזה מבואר בש"ס ושו"ע יו"ד סי'
קפ"ב (ועיין ג"כ או"ח סי' קנ"ד ובמג"א) שהוא, לשים אותן בכ"ח או
בשאר כלי ע"י קבר חלמיד חכם ולגנוז שם, ואם אי אפשר, - לקבור במקום
אחר, - והקבורה באופן שלא יבואו לידי בזיון בעומק הקרקע.

ד. ואמנם אם יש חשש גנבים, בזיון, גשמים, או ע"י חפירות וכיו"ב -
פליגי גדולי עולם אם יש דרך גניזה אחרת וצריך לעשות שאלת חכם.

ה. וכל זה בחוברות, עתונים וכיו"ב, אבל יריעות מספר תורה או תפילין
ומזוזות - בודאי צריך לקיים גניזה כהלכה, עיי' בגליון מהרש"א יו"ד
סי' רפ"ב ס"י בזה.

ו. ח ק נ ה ג ד ו ל ה היא, שבכל בית מישראל יהי' מכאן ואילך קופסא
או שק המיוחד לשמות שלא יתגלגלו בבזיון, והחברות המטפלות בזה
יאספו את השמות מזמן לזמן ויעשו כהלכה ע"פ הנזכר למעלה.

ע"ז בעה"ח - מצפה לכבוד שמים וישועתו יתברך

שמואל הלוי ואזנר

הוראות לעוסקים בגניזה ממדרן הגאון³ ניסים קרליץ שליט"א

א. במתקני הגניזה יש לדאוג להפרדה בין הפרשיות לשאך הגניזה, את הפרשיות יש לגנוז בכלי חרס אטומים.

ב. הואיל וא"א למיין את הגניזה באופן מוחלט מפרשיות יש לארוז את כל הגניזה בשקיות ניילון עבות (שהם בלתי חדירות כ"כ למים בקרקע), והם מעין כלי חרס.

ג. הקבורה היא בעומק הקרקע במקום שלא עתידים לבנות או להפוך את הקרקע וכיסוי הגניזה צ"ל ג' טפחים לפחות.

ד. אסור בשום אופן להפוך עם טרקטור וכדו' את הקרקע שבה נקברה כבר גניזה. זוהי השחתה, קריעה ואיבוד בידיים, וכשיש שם שמות הקודש יש בזה לאו של לא תעשו כן וכו' על כל שם ושם.

ה. אסור לדמוס את הגניזה ולפגוע בה ע"י טרקטור וכדו' בשעת עבודת הגניזה והכיסוי.

ו. אסור להשאיר גניזה על פני השדה וחייבים לכסותה מיד כדי שלא תבוא לבזיון, גשמים, שריפה, פיזור ברוח, שימוש כבזיון ע"י גויים. ובפרט כשיודעים שיש ערבים באזור שמגיעים לשדה להדליק אש לצרכם.

ז. במתקנים (בשמגר) יש להתקין גג מעל הפתחים למנוע חדירת מים.

הנ"ל אינו כ' הדגיש היו לביאור זמן צ"ע
אין לכתוב והנה הנ"ל
אשר לנ"ל (ב)

הרב ש. י. נסים קרליץ

דפוס אהרן

רח' ר' מאיר 6 בני ברק

בסיד, חס' כ"ה אייר תשנ"א

באת דודי אלו אהבתי ואלו אהבתי דודי דקלתי
דעתי קריאת העינים דאך להדד פשוט להמלכות דעתי
הוא הם שתי הדלות שאינם את העינים לקראת דעתי
ורבות אלו. להמלכות דקדושת הדת ו להמלכות בלשון
המלכות ד' המלכות וזו כי אדו ספרי הנבואה וקרליץ
[דבריו כל הרכ לדעתי] אסור לקראת דעתי וזו אפילו
הי' אלו הספרי דמלכות וזו החכמה וזו פסק המלכות
דלע.
ובן וזו אלו את אהבתי וזו המלכות דמלכות אהבתי
אפילו את דודי קדושת המלכות או ודעתי המלכות
לקראת דעתי וזו אלו אלו את דעתי דעתי דעתי
כדי אלו את דודי דמלכות דמלכות.
ש. י. נסים קרליץ

בס"ד, קרית אגודת בני-ברק
ש"ו אייר תשמ"ח לפ"ק.

ע"ד אם גניזת "שמות" מוטלת על החברא קדישא שבעיר,
(א) הנה מצינו בכמה מקומות שחכמינו ז"ל השוו כתבי קודש שבלו לאדם מישראל
שמת, וכמבואר במגילה (כו:): מטפחות ספרים שבלו עושין אותן תכריכין למת מצוה וזו
היא גניזתן, וספר תורה שבלה גונזין אותו אצל תלמיד חכם ואפילו שונה הלכות. וכן
פסק בשול"ע או"ח (סי' קנ"ד. ס"ד ה'), וב"ק"ע יורה דעה (סי' רפ"ב מ"י י"א). וכתב
הפג"א (סי' קנ"ד סק"ט) דלא רק ספר תורה שבלה אלא הוא הדין ספרים, ואסור לשורפן,
והוא הדין בכל תשמישי קדושה. ובגמרא שבת (קח:)/העומד על המת בשעת יציאת נשמה
חייב לקרוע, הא למה זה דומה לספר תורה שנשפך, ופירש"י הרואה ס"ת שנשרף חייב
לקרוע אף נשמת ישראל הניטלת דומה לו שאין לך יקר בישראל שאין בו תורה ומצוות
עכ"ל. הרי דימו ישראל שמת לספר תורה שנשפך. ומדחלו יציאת נשמה בספר תורה
שנשרפה, משמע דספר תורה חמורה טפי, דקטן נתלה בגדול. ועיין ברכות (חי). פשיטא מי
גרע ספר תורה מעצמות עיי"ש.

(ב) ומה שחייבו לגנוז כתבי קודש שבלו ולא לנהוג בו מנהג בזיון, ע/נינו עפ"י
מה שכתב בשו"ת חתם סופר (יו"ד סי' של"ו), בטעם דמת עכו"ם אינו אסור בהנאה ואינו
מטמא באהל, משום דכל העושה"ם חושבים בפירוד הנשמה מן הגוף שהגוף נשאר בלי שום
לחלוחית רוחניות, ועל כן קוראים הרוח זעליג והגוף פגר געקערפערט, שהוא כולו גוף,
ועל כן מנתחים אותו ואינם חוששים לבזיונו, וע"כ מותר בהנאה ואין עכו"ם במוחם
קריים אדם, אבל בני ישראל מאמינים בם אדם כי ימות באהל עדפין נקרא אדם פנימי
ולא פגר, כי גם בגופו שהיה נרתיק לנשמה נשאר בו לחלוחית קדושה, ונוהגים בו כבוד
ואמרו עליו קללת אלקים תלוי. על כן אסור בהנאה וממילא מטמא, ועל דרך זה יובנן
דברי חכז"ל במל"ה שלהי ידים עכ"ל. ומבואר דהא דמת ישראל אסור בהנאה ומטמא, הוא
משום שהגוף היה נרתיק להנשמה, ועל כן גם כשפרדה ממנו הנשמה, נשאר בו לחלוחית של
קדושה ועל כן חייבין בכבודו. והנה כמו כן כתבי הקודש שבלו, שהם נרתיק לדברי תורה,
אסור לבזותן. ומכל שכן בכ"כ הקודש שבלו שעדיין יש בהן אכ"כ קדושה עליהן קדושה,
ודאי שאסור לבזותן, ועיין שו"ע או"ח (סי' של"ד סי"ב) דכל כתבי הקודש מציילין מפני
הדליקה וס"ת שיש בו ללקט פ"ה אותיות מתוך חיבותן שלפחות או שיש בו אזכרה מצילין
אותה עיי"ש. וקענין טעם טומאת מת ישראל, עיין פ"ד בס"א אור החיים (פ"ח חוקת י"ג).
ועיין מס' ידים (פ"ד מ"ו), אומרים צדוקים קובלים אנו עליכם פרושים שאתם אומרים
כתבי הקודש מטמאין את הידים וספרי הומרים אינו מטמא את הידים, אמר ריב"ז וכי איך
לנו על הפרושים אלא זו בל"ה, הרי הם אומרים עצמות חמור טהורים ועצמות יוחנן כהן
גדול סמאים, אמרו לו לפי חיבתן טומאתן שלא יעשה אדם עצמו אביו ואמו חרודות, אמר
להם אף כתבי הקודש לפי חיבתן טומאתן עיי"ש, הרי שהשוו גם בזה את גופן של ישראל
לכתבי הקודש, וכמו שרמז"ע ז"ל החת"ס הנ"ל, כי קדושתם שוה מחמת היותן נרתיק לקדושה.
(ג) ומעתה נראה דחברא קדישא הממננים על קבורת מתי ישראל, וזהו המצוה המוטלת

נתן געשטענער
אביס קרית אגודת ישראל
וריא מתיבתא פנים מאירות
בני ברק

המוטלת עליהן ונתמנו על זה על ידי כל ישראל שבעירם והם שלוחי הצבור, והם שנשתלחו להציל את מחי ישראל מבזיון ח"ו ותפקידם לקוברם כפי כבודם הראוי, [וזה מלבד מצות גמילות חסדים של אמת שישנה בקבורת המתים, וכמבואר בסוטה (יד.) אחרי ה' אלוקים תלכו וכו' להלך אחר מדותיו של הקב"ה וכו' הקב"ה קבר מתים וכו' אף אתה קבור מתים עיי"ש, והוא מצוה שבין אדם לחבירו] יש עליהם מצוה נוספת, להציל את המתים מן הבזיון אשר יש בה משום מצוה גם כלפי שמיא, כמו שהם הממונים להציל את כתבי הקודש מן הבזיון ולבונדם כראוי לפי כבודם, ואף שאין בזה גדר גמילות חסדים, מכל מקום איכא בזה חיוב של הצלת נרתיק של קדושה מן הבזיון, אשר גם על זה נתמנו בני החברה קדישא והם שלוחי כל ישראל שבעירם.

(ג) וראיתי בשולח משה שכיר (ח"א מפתחות עמוד קי"ג) שהביא מעשה רב, מה שפסק החתם סופר ז"ל בעירו, שהחברה המיוסדת לעזרת הכנסת כלה ~~לכל~~ מותרין ליתן מעות לתלמיד חכם ואף שאינו לצורך הכנסת כלה, והוא עפ"י המרם במדרש (פ' תשא ל"א י"ח) ויתן אל משה ככלתו, מה ~~כלה~~ מחששת בכ"ד קשומין אף לתלמיד חכם צריך להיות ~~לכל~~ בקי בכ"ד ספרים, ומלך פורץ גדר, ות"ח יש לו דין כלה ודין מלך עיי"ש. ומזה יש ללמוד לנדון דידן, דכיון דחז"ל השוו כתבי הקודש שבלו לגופו של ישראל שעצא נשמתו, א"כ החברא קדישא המיוסדת לקיום מצות קבורת המת כוללת בחוכה גם קיום מצות גניזת כתבי קודש שבלו, ואין זה יוצא מגדר התמנות, ~~לא יוצא~~ (פרק ל' ג' אות ב' פ"ב ד) שוב ראיתי בס' גשר החיים להגרי"מ סיקוצינסקי ז"ל (פרק ל' ג' אות ב' פ"ב סק"ג) שכתב, "והחב"א קדישא מטפלת גם בגניזת ס"ת וכתבי הקודש שבלו ושנקרעו שקוברין אותן בבית הקברות". הרי שפשט המנהג שהחברא קדישא עוסקת גם בגניזת כתבי הקודש שבלו. ומעתה ברור שהחברא קדישא שבעיר ממונה על ענין גניזת ה"שמות", והיא הנישאת בעול ההוצאות הכרוכות בכך, ואין זה יוצא מגדר תפקידם אלא אדרבה הם שלוחי כל הצבור לדאוג גם למצוה זו, ואין שום פקפוק להוציא מממונם לצורך זה, שהרי הח"ק קדישאית ליתן ממון לצורכי מצוה שונים כפי מה שיראו לנכון, ומכל שכן לצורך גניזת כתבי קודש שבלו אשר בזה חיובא עליה רמ"א, ושכרם כפול מן השמים.

Ursula

Rabbi YITZCHAK SILBERSTEIN
Rabbi of Ramat Elchanan
Bnei-Brak

הרב יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני-ברק

בית יום צדק ה'תשנ"א / תשנ"א

קדמך הלכתי

תקראת ימי הפסח הבעל מברקש בני סבונת יח
זמל בעלזר עם יצד הלכתי ה' מברקש
הרב גיאל הרב הי-פ' הרב אצור יח
ברקש ה' יח

א' זהבני רק גנצו אחינ' קטלח היסב או בקול ק' ק'
ב' זהבני בין צמני, לשאלה הק'.

ג' צקד אלה החורים והוצאג שונת מברקש בני סבונת יח
החול ב' יפה במלח השמש במתקן.

צ' וזמל

אלה הסכנה יחיו
נעם ה' צליכס /

נ' לא נפג' ש'א' מלכתי יחא זמני צוני
אלם יסלח

עורו אחים

קראו נא מודעה זו מתחילתה לסופה!

נקיון הפסח בעיצומו, זורקים הכל בלי הבחנה ובין שאר הגרומאות, להבדיל, מפוזרים בכל חוצות העיר "שמות" למיניהם, מחברות ללימוד קודש, מבחינים, שכפולים, עלונים חרדיים חוברות ושאר כתבי עת שבהם דברי תורה הכל מושלך ומתגולל ר"ל בבתי הכנסת, בחצרות ברחובות ובביתני האשפה ונרמסים ח"ו ברגלי אדם ובהמה.

שומו שמים על זאת

כל נייר שיש בו דבר תורה ומונח על הרצפה עתיד להרמס ח"ו ולחבוט את עלבונו.
היתכן? ששלוטי אמוני ישראל יעברו לסדר היום כשבמצאות נמצאים כעת מצע דברי תורה מגוללים בחוצות.
היתכן? לישון בשקט כשאחר בבוקר יאספו אנשי הנקיון למשאית האשפה ניירות עם פסוקים, דברי תורה שכולם שמותיו יתברך.

אנא חוסו על כבוד שמים

- המפנה מביתו ניירות וכד', יברור בקפדנות את אלו שיש בהם דברי תורה וקדושה להביאם לגניזה בביהכ"נ, חסד א' ברח' דסלר וביהכ"נ הגדול ברח' עקיבא שם יש מחסני גניזה גאותים.
- אין להביא לבתי הכנסת דברי גניזה אפילו בתוך שקיות ניילון הואיל ואין לבתי הכנסת סידור מתאים לדאוג להעברתם למסומות ונייל והם מתגלגלים ומתפזרים שם בבזיון וביחוד כשהם זוכים לטיפול הילדים.
- המביא דפים לגניזה יראה להכניסם לחדר הנותאים ולא ישאירם בחוץ וכשאינן מקום יקשור היטב השטים ויניחם בצד.
- העובר במסומות הנ"ל יילך בזהירות פן ידרוך ח"ו על כתבי הסודש הנמצאים שם.

ובזמנים קשים אלו שעם ישראל זקוק לרחמי שמים מרובים - אל נא נהיה אדישים נרבה כבוד שמ"ם ונזכה להתגלותו במהרה.

תנו בכבוד לר' ולתורתו

לכבוד הספרים בכבוד הראוי, והטעון "גניזה" לנהוג בכבוד

באחרונה עם הדפסת ספרים וקונטרסים לאין קץ, וכן גליגנות שונים וחידושי תורה, ב"ה שאכשר דרא אבל מאידך גיסא כמעט ששכחו גודל כבוד הספרים הקדושים כאשר הי' נהוג בדורות הקודמים. - עד שכבוד הספרים מתחלל ח"ו בבזיון ומושליכים כאשפה. רח"ל, ונצטט כאן מסה"ק שכתב הגדול והשבח למי שמכבד הספרים, וח"ו גודל העונש למי שמזלזל בהם. הי' יצילנו, ולשנן זאת בפי הנערים וחנוד לנער ע"פ דרכו גם כי יזקין לא יסור ממנה. (משלי כ"ב)

ומכאן אזוהרה חמורה להבדיל בין קודש לחול לבל יתערב כאחד דברי תורה ושמות הק' הטעון כבוד או גניזה, יחד עם עתונים תועבה וכפירה. הטעון תיעוב וביעור, וד' יצילנו ממכשולים.

וזכות גדול הוא למוכי הרבים במידור מקומות מיוחדים לגניזה בהרכה מקומות בעיר, ד' ישלם להם משכורתם המושלם כזה וכבא.

טגולה גדולה לעורר רחמים. (בס' המטעמים בשם ספרים ישנים) טעם למנהג כשגנוזין ספרים בלויים וקרועים, הולכין בהמון חוגג אל בית הקברות וגנוזין אותם שם בקרקע... וע"פ רוב עושים זאת בעת המגיפה רח"ל, והוא **טגולה כדו לעורר רחמים בזה.** כי כמו שאנו חסים על שמות ודברים שבקדושה שלא ילכו לאיבוד ולבזיון כן ירחם הש"ת עלינו ועל בנינו שלא נלך לאיבוד ובזיון כי אנו משותפים בשמו הגדול, ושמו משותף בשמנו, ואנו נקראים גוי קדוש ודברים שבקדושה, ואנו מבקשים משמות הקדושים שירחמו עלינו בזכות שאנו מכבדים אותם.

מונע בזיונות, (שבט מוסר פ"כ) בזיון שבא על אדם הוא בשביל ביזוי הספרים.

ירא שמים יהדר בגניזה, (של"ה הק' שבועות) בכלל כבוד התורה לכבוד הספרים ואת דפי הספרים שנתקלקלו, דכל דבר הבא מקדושה אע"פ שנתקלקל טעון גניזה ומאד אני מצטער על העבירה הנעשית בחו"ל בדפי גמרות קסטנר, ויר"ש יהא נזהר ויהדר אחריהם לגנוז היטב.

משל ונמשל, (ס' מנוחה וקדושה, לתלמיד הגר"ח ואלא"ן) משל לאחד שהלך למדינה אחרת ומצא שם בשבייה בחרפה ובזיון את בן המלך ממדינתו ובידו להציל, והוא לא שם לבו עליו, כמה יהא גודל עונשו ממלכו ובהיפוך אם הצילו משוואיו, וינחנו במקום מנוחה גדול שכרו ממלכו, הנמשל הרואה בולזול ספרים לחוס לכבודו ולכבוד תורתו, תנו בכבוד לר' שלא להשען על הספר להנאת עצמו ולא להניח עליו דבר חול, ועוד לגנוז הקרעים, וגם יהא לכ"א בביתו תיבה או שק מיוחד, בלבד שלא יערב עמהם חפצים של חול.

נחשב כבגדי המלך, (ראשית חכמה, בשער היראה פט"ו) כשהוא מטלטלם לא יטלטלם כשאר כלים, כי אם דרך כבוד וצניעות כמטלטל בגדי המלך בפני המלך, ולא יגע בהם כי אם בידים נקיות, ודברים אלו מסורים ללב וירא אלקם, יצא את כולם ותחלת הנדון בראש השנה מי שלא חס על כבוד קונו (זהר פנחס) ולכך בכל דבר הנוגע בכבוד המקום צריך ליוזר, ויתקיים בו כי מכבדי אכבד ולא להיפך ח"ו.

צרה ופחד, (ספר חסידים תתקכ"ב) למה בא לצרה אם הוא צדיק ולמה בא לידי פחד, אלא... הניח ספרים בחדר או על השולחן מקום שעשוי ליפול,

זוכה לכתרה של תורה, (פלא יועץ, ערך ספרים) וחייב אדם להנעים ספריו ולנערם מעפרותיהם כפעם בפעם ולנהוג בהם כבוד גדול לאוחזם בדרך כבוד ולישבם היטב על מקומם ושלא לנהוג בפניהם מנהג בזיון ח"ו כי המבזה אותם דבר ה' בזה ח"ו כי הם חשובים בגדי המלך, וכל המכבד את התורה גופו מכובד, והיא הנותנת שיזכה לכתרה של תורה ובכלל כבוד הספרים שלא יכתוב על הדף או על הגליון דברי הבאי כמנהג הנערים השוטים, ולא יסמוך עצמו על הספר ולא יניחם על הארץ מתחת וכל כיוצא בזה. כללל דמילתא: כל המרבה בכבוד הספרים לכבוד שמים כבודו מתרבה...

עונש נורא רח"ל, (משנת חכמים למהר"ם חגיז אות ר"ה) ולבי בוער בקרבי שראיתי באיזה מקומות שמשחיתין דפי המקרא והמשנה והגמרא וספרי התפלה בקריאתיהם, ואח"כ אינם חוששים מלהניחם מושליכים כאשפה... כי מי יודע אם מחמת זה באים כמה גזירות קשות על איזה קהילות ה"י... מיתה שולטת על הילדים רח"ל, לפי שנותנים להם ספר לשחק בו, והוא משליכו לארץ כמה פעמים, ואין לך זללול גדול מזה.

כבוד שמים, (ילקוט במדבר ד') כל הממעט כבוד שמים ומרבה כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתמעט, וכל המרבה כבוד שמים וממעט כבוד עצמו, כבוד שמים מתרבה וכבודו מתרבה.

התקרבות הגאולה: (בס' מנוחה וקדושה), ולפי מדותיו של הקב"ה, אם נפדה שמותיו מגלותם גם הוא יפדה אותנו מגלותינו ויקבץ נדחנו אמן כן יהי רצון.

(לקט מירחון "התאחדות" דושינסקי אייר תשנ"ה יע"ש באריכות)

אלה הדברים אשר יעשה אותם האדם וחי בהם **יצליח מזלו, ינצל מחלאים, יזכה לעושר וברכה מה' סגולה להרבה דברים.**

היות ואנו שקועים בהרבה עוונות מהתורה חמורות בלי משים לב וחושבים שהותרה הרצועה, ור"ל הצרות גוברות מיום ליום. **חינוך, פיגועים, שלום בית, עקריות, מחלות, תאונות**, באופן פרטי ובאופן כללי. מצב כלכלי קשה. לכן נערת חוצני להוכיח במה שאפשר **השומע ישמע**. **עונן חילול ה' ממש בידיים**: אשר אבותינו נזהרו שלא לכתוב שם ה' אפילו בחומש ובסידור, אלא, או אות ה', או שני יודין, ורק בספרי תורה תפילין ומזוזות כתבו שם ה' ככתבו, ועיין במשנה ברורה אור החיים בתחילה.

ומבואר בגמרא (ראש השנה) שעשו יום טוב מתי שביטלו את התקנה לכתוב בשטרות את השם אלף למד, מחשש שיהא בסופו מוטל באשפה ובמס' שבת מבואר שאסרו חכמים לכתוב הברכות מחשש שישפרו איזה יום, **כותבי ברכות כשורפי תורה**. דף קט"ז ע"ב' ובעוונות את שם ה' ממש, כיום מדפיסים כמעט על כל החומשים והסידורים וחוברות ואפילו על דפים ומוסרים גם לידי ילדים. וכמה פעמים ראיתי שהגיעו לפח, או נשרפו, או נזרקו לרחוב, ושם השם ממש שאינו נקרא מפני קדושתו מוטל באשפה, ובפרט שרבים מדפים אלה מגיעים לאנשי דלא מעלי וכו' שלא יודעים לגנוז,

ודבר זה גורם להרבה בעיות בכל הדברים, לכן מי שיוכל להוכיח ולפעול ולהזהיר שאיסור גמור ומסוכן מאד לכתוב שם ה' או לצלם, בין בסידור, על דף, חוברת, בכל דרך שהיא, **וגם בשאר שמות הקודש**. ויש לעשות אלף למד מחוברים, ואז כל סימן אחר, ויש להזיז פיס סידורים וחומשים וכדו' מחדש בלי שם ד' ושמות הקודש. וכמובן שאסור לקנות ספרים עם שם ה', **שלא עכברא גנב אלא חורא גנב**, וגם בצורה שגונית היום סידורים זה מתעפש מהר תחת האדמה ונמחק. **אוי לנו כי חטאנו**, אוי לו לדור שכך עלתה בימיו.

ובעוון זה נכשלים לא הגויים ולא החילונים אלא הדתיים ובעיקר החרדים. ואם תכתוב פעם פסוק מן התורה בכתב יד (ועגול) ותגיע לשם ה' תרעד ירך ולא תכתוב את שם ממש אלא, אות ה', ויש יחמירו לאות ד' לסימן, אז איך תחשוב שאם זה במחשב או בדפוס או בצילום הותרה הרצועה. וזה הרבה יותר חמור מהזכרת שם ה' ממש לבטלה כי המזכיר מזכיר אלף דלת (א' ד') וכו' שזה רק כינוי, ואינו מגיע לפח, אלא קולו מרחף באויר אך אלה שכותבים שם יוד הא וכו' ממש, אוי לנפשם, וחץ מעוון הכתיבה, כל מה שילך לפח, ימחק, וישרף, תלוי בצוארם.

ובפרט בדורינו שאפשר ביום אחד להדפיס אלפים ועשרות אלפים שמות, איך המחטיא יצא מזה. אנו קוראים לכל מי שנגע יראת ה' בליבו ורוצה להוכיח ולתקן להצטרף אלינו

מי לה' אלי

אלח"י ארגון למניעת חלול ה'

מטרת הארגון:

- א. להסביר לצבור את חומר כתיבת שם ה' ואת הסכנה שיש בדבר.
- ב. להוציא לאור סידורים וחומשים ותהלים ותנ"ך וכו' בלי שם ה', אלא שני יודין וכל שמות הקודש יהיו מסומנים,
- ג. לתיקון העבר יש לפעול ששמות יגנוזו כמו ס"ת בכלי חרס בבית אטום, במערה וכו' שלא יתעפשו ואין לשלוח לגניזה רגילה ששם מתעפש, אלא לשמור בנתיים במקום טוב בבית. ולא כדאי להשתמש בהם שלא יקרעו וישחקו. כי הדף ניקרע ונישחק מהר (לכן גם ס"ת צריך על קלף למען יעמוד ימים רבים). וכמובן שאין למסור לידים של ילדים ספרי לימוד ותפילה עם שם ה' שהם שוחקים וקורעים מהר ועוון תלוי בצואר האחראים עליהם.

לרוצים להצטרף לארגון. נא להתקשר.

056-751411 פ'

כבוד הספרים וכתבי קודש

חייב אדם להנעים ספריו, ולנהוג בהם כבוד גדול, ולישבם היטב על מקומם, ושלא לנהוג בפניהם מנהג בזיון ח"ו, כי המבזה אותם דבר ה' בזה (פלא יועץ אות ספר)

צריכים להזדעזע בראותם את הספרים הקרועים ועלים של ד"ת מתגלגלין באופן מבהיל על המדפים ושאר מקומות דרך בזיון, ח"ו.

אסור להפוך אותו על פניו, וכשמצאו כך צריך להפכו. (שו"ע יו"ד סי' רפב ס"ה הג"ה)

אסור להשתמש בספר להנאתו, לא יניח נייר וכדומה בספר למשמרת, אין להניח ספר בתוך ספר אחר שלא יצטרך לחפש אח"כ מקום לימודו. (קיצור שו"ע סי' כח ס"ט)

אין להניח שום חפץ או כובע על ספר. ("מנוחה וקדושה")

ראוי לכתוב ד"ת במחברת מסודרת, כי על עלי נייר צריכים להזהר שלא יאבד, כדי שלא יבואו אח"כ לידי בזיון.

יש לקבוע ע"י ביה"מ ארון מיוחד ומכוסה במקום צנוע עבור השמות, ולהביאם לגניזה מזמן לזמן באריזה מכובדת.

הגאון ר' נתן אדלר ז"ל רבו המובהק של חתם סופר ז"ל היה דרכו בקודש לקנות בכסף כל העלים מהספרים הנקראים "שמות" וכל ימיו של אותו צדיק לא היה בנמצא בעירו פרנקפורט שיתגלגלו השמות, כי היה קונה אותם במעות ושמרן בדרך כבוד, ופיזר על זה הון רב. (הגר"מ סופר ז"ל)

המכבד את התורה — היא הנותנת שיזכה לכתרה של תורה (פלא יועץ אות ספר)

שמירת ספרי קודש

המחזיר ספר למקומו נמנע מכמה איסורים

א. הנוטל ספר לעיון או ללימוד מארון הספרים בבית כנסת או בישיבה וכד', ואחרי שהשתמש בו אינו מחזירו למקומו הנכון. כשבא אדם אחר הנזקק לאותו ספר, ונאלץ להסתובב זמן מה עד שמוצאו, ומעמים שאינו מוצאו כלל. העושה כן, הריהו גוזל זמן הזולת, מצער, מבטל מתלמוד תורה. ואם כמה אנשים מחפשים הספרים, כפי שמצוי מאד במקום ציבורי – הרי עונותיו כפולים ומכופלים.

ב. אם הניח את הספר שלא במקומו, עד שבא מתנדב וסידר הספרים במקומם, הריהו צריך לחשוש גם משום הלאו "ובאחיכם בני ישראל לא תרדה בו בפרך", שנצטוינו שאסור לשעבד אדם מישראל לעשות קטנה או גדולה. (עפ"י שערי תשובה לרבינו יונה ג, ס').

ג. ...וצא רבנו בעל קהלות יעקב זיע"א ללכת לביתו, הלך בקושי רב כמאה מטר, לפתע סב, שב על עקבותיו, חזר לישיבה נגש למקומו לקח הגמרא שלמד בה, החזירה לארון הספרים, ויצא שוב ללכת לביתו. (הליכות והנהגות ממון בעל קהלות יעקב זיע"א עמ' יב).

להחזיר הספרים למקומם בביהמ"ד

ד. בעזה"י, ודאי מדת אכזריות ורשע הוא להטיל על אחרים מה שהוא הוציא ממקומו. וכל שכן להטיל על תלמיד חכם השוקד על התורה את המוטל על עצמו. ודורשי רשומות אמרו ברוך אשר יקים את דברי התורה וכו'. הכ"ח למען התורה ולומדיה.

יעקב ישראל מלובלין
(קריינא דאגרינא עמ' ל"ח).

שמירת הספרים

ה. הנוטל ספר מהארון, ואין שומרו כתיקונו שלא יפול, עובר על "אשר לא יקים את דברי התורה הזאת". (עפ"י רמב"ן פר' תבוא כז, ס).

ו. המניח ספר במקום שאינו משתמר, ועל ידי זה גורם שנופל ונקרע, הריהו גרמא לנזיקין, ואף שפסור מדיני אדם, חייב בדיני שמים. יש לו לחשוש מלאו "כי את מזבחותם תתוצון (בעבודה זרה) – לא תעשון כן לה' אלקיכם". (חזון איש מסכת ידים ח' יז).

ז. כמה דברים אמורים, אם הוא רק גורם שיפול ויקרע. ברם אם הוא מניח על ספר פתוח, ספרים כבדים, או שם עליו זרועותיו או משעין גופו באופן שמזיק לספר, יש לו דין מזיק בדינים. וכן הוא בכלל איסור "לא תעשון כן לה'" הנ"ל.

שאלת ספרים

ח. השואל ספר ללמוד בו, ואינו מניחו במקום משומר שלא יקרע, הריהו כדין "שואל" הפושע בשמירתו.

השבת אבדה

ט. הרואה ספר מונח במקום שאפשר שיוזק או יקרע (לדוגמא: ספר המונח ע"ג סטנדר ללא מעקה שעתידי ליפול), חייב משום מצות "השבת אבידה" להניחו במקום משתמר. המתעלם מכך, עבר על מצות עשה "השב תשיבם" ועל לא-תעשה "לא תוכל להתעלם". והוא הדין לרואה (וכ"ש הנותן) ספר ביד ילד שאינו יודע לשומרו. ואם בנו הוא, חייב גם במצות חינוך להפרישו מאיסורא.

להמנע מחילול ה'

י. ערימות ספרים המונחים בהזנחה ובאי סדר על השולחנות והחלונות, הריהם מעידים בפרהסיא על זילזול בכבוד ספרי קודש, ויש בזה חילול ה' ותורתו הקדושה!

(עפ"י מודעת התעוררות מהגאון רבי נחום מאיר קרליץ ראש "כולל חזון איש". שנתפרסמה בשנתו בכולל חז"א)

הועתק ברובו מתוך סדרת ספרי תקון המדות – "הזהר בכבוד חבריכם" מהרב טובולסקי.

לזכר ולע"נ ר' צבי יצחק בהרב ירוחם פישל הלוי זוג' מ' רחל בת הרה"ג ר' שמחה צבי, ובנם רפאל ת.נ.צ.ב.ה.

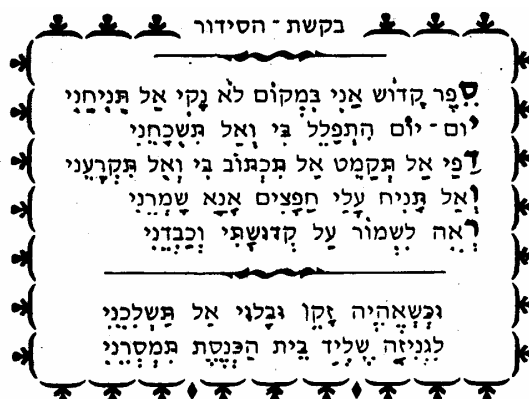
אזהרה גדולה מהגאון המחבר זצ"ל

... ראיתי שהרבה אנשים אינם נוהרים לשמור בדרך כבוד את העלים מספרים הנקראים שמות ובפרט בבהמ"ד ובבהמ"ד המה מתגלגלים ממקום למקום ואינם משומרים בדרך כבוד כמו שראוי להיות והוב גדול לשמור העלים מספרים הנקראים שמות בדרך כבוד ועובדא ידענא מרבינו הקדוש חסיד שבכהונה רנ"א ז"ע רבו המוכהק של זקני רבינו הקדוש בעל חתם סופר ז"ע שהי' דר בעיר הגדולה פפד"מ והי' דרכו בקדוש לקנות במעות כל העלים מספרים הנקראים שמות וכל ימיו של אותו צדיק לא הי' נמצא בכל פפד"מ שיתגלגלו העלים מספרים הנקראים שמות כי הי' קונה אותם במעות ושומרן בדרך כבוד ופיהר על זה הון גדול אשרי אנוש יעשה זאת וכן אדם יחזיקנה להיות נוהר על זה ולהזהיר אחרים על זה ונוכה לשוב בתשובה מאהבה אכ"ה.

ראיתי שהרבה אנשים נכשלים בעבירה ההמורה של סיפור לשון הרע והמה אינם יודעים שהוא עבירה גדולה מאד ועיין במסכת ערכין דף ט"ו ע"ב ותמצא מבואר כמה גדולה וכמה המורה עבירה של סיפור לשון הרע הסמור שערות הראש ולב האדם ימוס כמים אם זכור יזכור כמה וכמה פעמים סיפור לשון הרע ועבר על עבירה החמורה זו ולכן צריך להיות נוהר מאד מאד שלא לספר לשון הרע לא על יחיד ולא על רבים ועיין בספר היקר חפץ חיים על הלכות איסורי לשון הרע שכתב בהקדמה וז"ל וכאשר נהפשה דרכינו ונהקדדה איזה עונות הם מהעיקרים הנורמים לאריכות נלותינו נמצאם הרבה אך חטא הלשון הוא על כולו מפני כמה טעמים וכו' עיי"ש ומי האיש החפץ חיים ילמוד בספר חפץ חיים ומה טוב ומה נעים ללמוד ברבים ממנו כדי שידעו להיות נוהר מעבירה גדולה זו וגם להזהיר אחרים על זה כי כל העם בשנתי.

שנת יד סופר

אהגאון רבינו משה סופר זצוק"ל
ראב"ד עליו

פנה אל "מכון מרדכי" מהרש"ל 9 בני-ברק
בצירוף מעטפה מבוטלת ובול בפנים הארץ

כבוד ספרי קודש

חייב אדם לנהוג כבוד גדול בספרי קודש,
שהרי תורת ה' כתוב בהם
אין זורקים ספרי קודש ואין מניחים ספר
פתוח על הכתב. מצאם הפוכים על הכתב

גיהם כראוי

אסור לכתוב על שולי הספר, נקיונו הוא
כבודו ואין להצניע בוגירות וכדומה
אין משתמשים בספר לכל הנאה שהיא
פרט ללמוד בו. אין להסתיר בו קרני
השמש אך אם אור השמש מפריע
ללימודו מותר להאפיל בספר
אסור להניח על ספר דברי חולין ומותר
להניח ספר על ספר

אסור לשבת על כסא כשספר מונח עליו אך
אם הספר מונבה - מהכסא - מותר
ספר קרוע או בלוי אסור לזרוק לאשפה
או למקום בזוי אלא גוזזים אותו
מהברות או דף שכותבים בהם תג"ך,
גמרא או הלכות. דינם כספר אף הם

טעונים גניזה

אסור חמור לשרוף דברי תורה וכל העושה
זאת עובר על מצות לא תעשה

מלמד תורה "תורת אמת" בני-ברק

כס"ד. כבוד הרבנים שליט"א

כמה הערות בענין ה"שמות", ונא לדבר לפני התלמידים היקרים ולעוררם בזה.
לפני שמדברים על הגניזה צריך לעורר שלא נצטרך לגנוז וזה ע"י שנשמור על הספרים כראוי
דבר זה מתחלק לג' חלקים.

א. כבוד הספרים ב. שמירת הספרים ג. גניזת השמות

א. כבוד הספרים

אסור להשען על ספר אין להשתמש בו כמגן נגד השמש (יעויין בקש"ע סימן כח סעי' ד ה ו ז ט י וע"ש).

ב. שמירת הספרים

נכלל בכבוד הספרים, חייבים לשמור על ספר לבל יקרא ולבל יתקלקל המשובח הוא העוטף את הספר, אם נקרא דף יש להדביקו ויש להשתמש בו בצורה שישמר ימים רבים.

ג. גניזת השמות

כולל קרי ספרי קודש מהבדלה שנכתבו בהם דברי קודש, מבחנים שכתולים חזרות והן חייבים בגניזה

ראוי להכניס הנ"ל לתוך שקית ולקושרה וכך להניחה (להניחה ולא לזרקה) בגניזה כי רק בצורה זו, הם יישמרו בכבוד התורה הראוי.

השק שבקומה א' מיועד רק לשמות מהת"ת בשום אופן אין להביא "שמות" מחוץ לחלל כ"ב אין להניח "שמות" בחאים ובכל מיני מקומות, כי אין זו נקרא גניזה

והשי"ת ינחננו בדרך אמת לכבד את התורה ולקיימה כראוי.

בענין ה"שמות"

מבקשים מאד בכל לשון של בקשה לא לשלוח ילדים קטנים להעביר את ה"שמות" לגניזה, וכן לא להשאיר החבילות גניזה מחוץ למתקן.

חבילות שנשארות מחוץ למתקן מתפזרות לכל עבר תוך זמן קצר ע"י ילדים חטונים, ועוד בזיונות שונים שאין להעלות על הכתב.

עלינו להתחזק מאד בשמירה על קדושת ה"שמות". הנושא הוא "מת מצוה" כידוע לכל אחד ואחד, והאחריות מוטלת על כל אחד ואחד מאתנו; מי שרואה "שמות" מפוזרים יואיל להרים מהרצפה ולהכניס לתוך המתקן! וכל החס על כבוד שמים, יחוסו עליו ועל בני ביתו לאורך ימים טובים. כמו כן לשלם על כל חבילה וחבילה כי ההוצאות מרובות והעיריה מכסה רק חלק קטן מההוצאות.

אהרן דניאל, רמאל מאיר, ישעיהו ורמון

ק"ו כ"א כ"ו

חלוקת הגניזה

בעבודת הקודש הציבורית של מרכזי אגודת ישראל, מתאספת כמות גדולה של גניזה (שמות), שמפעם לפעם מגיעה בשקים או קרטונים לאחד ממרכזי איסוף הגניזה בבני ברק.

מתפקידי לארוז לקבורה את הגניזה שמתאספת בביתן הגניזה על-יד בית הכנסת הגדול בבני ברק. קל לי לזהות את מקורה של כל חבילה שמגיעה, ע"י הסתכלות בתכולתה ורצוני להעיר:

כל מה שאתם עושים עם הציבור היהודי, הוא קודש-קדשים, אבל אנא, לא להזניח את הטיפול הנכון בחפצי הקדושה שאתם מביאים לגניזה, שלא יבואו ח"ו לביזיון. לעתים החבילות מכילות ערבור ביה של כל מיני דרגות של גניזה, מפרשיות של תפילין ומזוזות עד לעיתונים.

כל סוג של גניזה צריך לקבל טיפול אחר לגמרי בעוד עיתונים אפשר לקבור באדמה בלי שום ~~הזנה מפני רטיבות~~, כי אין שם שמות ממש, הרי את כל יתר הגניזה קוברים בהגנה של ניילון עבה ~~מיוחד~~, כדי להגן על התכולה לימים רבים. ויתרה מזו: תפילין ומזוזות (כולל מזוזות שעדיין לא נגמרה כתיבתן ונפסלו באמצע הכתיבה) יש בהן דין קבורה ב"כלי חרס" או דומה, כדי להבטיח שהקבורה לא תגרום לשום מחיקת שם מהשמות הקדושים אף במשך שנים רבות.

בביתן הגניזה יש חלון, שבצדו האחד רשום "עיתונים" ובצדו השני רשום "גניזה". הציבור מתבקש להכניס את החומר בהתאם. אולם פרשיות של תפילין ומזוזות יש להכניס במקום מיוחד בחור בדלת הפלדה, שמצויין כמקום מיוחד לפרשיות בלבד, כדי להבטיח שפרשיות אלו יזכו לטיפול הנכון והראוי.

מה שקורה בדרך-כלל הוא – לא זו בלבד שאין מפרידים בין החבילות, אלא שגם אין מכניסים את התכולה דרך החלונות וכו', החבילה נשארת בחור עד שמגיע הממין, אבל עד אז מגיעים ילדים אחרים ומפרקים את החבילות ודברי הגניזה מתבזזים. זהו חילול השם ממש.

לכן, אבקש – מי שמביא גניזה, וואיל למיין ולהכניס כל דבר למקומו, ויברכו הקב"ה בכל מעשיו ידיו.

ר"ה אל ט"ו

שלום-ידוד שטראוס
בני ברק

RABBI YITZCHAK SILBERSTEIN
Rabbi of Ramat Elchanan
Bnei-Brak

יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני-ברק

בס"ד, יום א' / ניסן / תש"ד

לענין דשאלה

"כצו גמפכנע אגנ קאנע בנתי ס' מוצא"
הנולד בבב"ב (הקאנע והשאלה) ה' ג' א' א' א' א'
נ"ה בנ"ל א' א' א' א' א'

א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'

א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'

השאלה 7-9 בקורר. השאלה יב' א' א' א' א' א'
בב"ב א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'

ווע א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
בנ"ל א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'
ועכ"פ א' א' א' א' א' א' א' א' א' א'

יצחק זילברשטיין
רב שכונת רמת אלחנן
בני-ברק

בס"ד, יום ערב סוכות תשנ"ד

להזהר מבזוי מהסכך

נאמר במשנ"ב כ"א ר' שאין לזרוק את הסכך לאחר השימוש
לאשפה, ובחוט המשולש מסופר שה"חחם יסופר" זצ"ל הקפיד
על תלמיד אחד שדרך על סכך לאחר הסוכות וסירב לקבלו
לישיבתו הקדושה
ולכן מצוה רבה לדאוג לכך שהתושבים נ"י ירכזו את הסכך
במקום אחד בצורה מכובדת עד שתבא משיאת ותאסף אותו
וישרפוהו בכבוד ולא באשפה
והמכבד את התורה גופו מכובד

הסכמות

הסכמת הרה"ג המפורסם מוה"ר שלום וויעדער אצ"ד דעיר מולדתי ק"ק ארטאדאקסען נירעדהאז יל"ו.

במשנה דאצות פ"ד כל המכבד את התורה גופו מכבד על הצריה, רישא דמשנה מפרש החסיד יעצ"ץ דקאי על כבוד הקפרים וכש"כ השמות קדושים שלא יהי' מונחים בציון והוצא צוה"ש, וקיוע לדבריו מלאתי מפורש צקפר חסידים ק"י ל"ז ויען כי עיקר כבוד האיש אם זוכה לזן חכם, והצנים עטרה לאצות, כמזכר צוה"ר הולדות, וכש"כ אם זוכה להיות חזר חיבור, וזה **בן ימין** שמכבדו צחיים וצמותו צעדן מנוחתו לדעתו שלמכבד התורה, מצטיח משנתינו לזן כזה.

וע"כ לצי אומר כי כי זה שזכה ה"ה מו"ה צכיון פריעדמחן מק"ק מישקאלץ להיות מחבר קפר "קונטרס הטהרות" על כללי טומאות וטהרות וקפר "בנין עולמים" עה"ה וקפר "מפתח" לשפה קדרי משנה על קדר ח' צ', ועתה חזר והיצר קפר רציעי על ההפלות אשר קרא צס "מקור התפלות" שעיקר מלאכתו ללקט דברים יקרים, מקץ כחמדים, מקופרים וקפרים, הוא צזכות אציו הם וישר ירא ד' ר' יוסף ז"ל מפה נירעדהאז, שהיה אחד מהשליטה אלים קלינים נכבדים המפיקרנים צישראל מומיקדי קהל הארטאדאקסען דפה נירעדהאז הנודעים צס משפחה פריעדמחן *) ור' יוסף הנ"ל שהיה הלעיר שצס גם לאחר סירד מנכסיו והיה מהנמנע לפזר צלדקה כמקדס, עודנו חי היה לנוע ומעלי כיצד חכמים נאורה, ודצק צעצודה, וצקוף ימיו דצק צמלנה ללקט שמות קדושים וכל עכה מוקפר נדפס, וטרח צזה כמה טרחות צאופן נפלא לא נחציש מפני הנולעיגים — (ועיין מוס' ר"ה דף י"ח ע"צ דקצעו יו"ט כשציעלו הזכרת סס צשטרות דמחר פורע שטרו ומונח צאשפה ועיין לענין נדפס צשו"ת צאר שצע ק"י מ"ג וצצוי ח"א ק"י ט"ו ולמחר צמראה יחזקאל צקופו, ושמעתי שצעיירות גדולות צפולין חיקנו חצרות לזה צס "ליקוטי שמות") — צזכות המלנה הגדולה הלזו נוסף על צאר מעשיו הקיצים זכה סקוף ימיו עלהה פתאום צמחשצתו ליסע לארציו הקדושה, וזה אשר החל גמר צמקירת נפש, וכצואו סמה לא עצרו צ' חדשים וחלש ושצק לן חיים ונקצר סס צירושלים צכצוד גדול כי ידעהו למוכבד מפה נירעדהאז, ועתה כי זכה לזן מחבר ומלק"ט אמרתי שהוא מודה כנגד מודה לקוטי צשכ"ר לקוטי — ע"כ אף סאין דרכי להיות ש"ד המסכ"ס הנני צזה להסכים למעשה ידי התורני ופועל ידיו ירלה, ועיינתי צהקונטרסים זעיר סס זעיר סס, וראיתי דברים טוים ונכוחים וקרוצים להאמת צדרך הפשט, וד' חננו צשכל הישר ולשון לח ועיניו שפיר חזו, ויה"ר שיפולו מעיינותיו ומיצוריו מולה ויקובלו צישראל לרלון. —

צעה"ח ד' תרומה הרפ"ט נירעדהאז.

שלום ווידער אצדקה"ל יראים והגליל

קבורת ה"שמות" כדי שה' ירחם עלינו

טעם למנהג כשגונזין ספרים כלים וקרועים הן מספרי תורה והן משאר ספרים, הולכים בהמון חוגג אל בית הקברות, וגונזין אותן שם בקרקע ועושין עליהם אהל וסימן, לידע שינהגו קדושה באותו מקום. והרב דורש, ועל פי רוב עושין זאת בעת המגפה ר"ל, והיא סגולה, כדי לעורר רחמים בזה. כי כמו שאנו חסים על "שמות" ודברים שבקדושה שלא ילכו לאיבוד ולבזיון, כן ירחם השי"ת עלינו ועל בנינו שלא נלך לאיבוד ולבזיון. כי גם אנו משותפים בשמו הגדול, ושמו משותף בשמנו, ואנו גם כן נקראים גוי קדוש, ודברים שבקדושה. ואנו מבקשים שירחמו עלינו בזכות שאנו מכבדים את ה"שמות" הקדושים. (ספר מטעמים (עמ' 86)

דרשת הרב מפוניבז' בעת לוייה של "שמות" לגניזה.

(הצד השני של המטבע)

בעיירה פוניבז' התפרסמה הודעה שתתקיים לוייה ל"שמות", ומרא דאתרא ידרוש. כל הקהל נאסף לבית המדרש, במזרח הושבו הסבלים נושאי ה"שמות" והרב, בחדרה בלתי מובנת, מתחיל את דרשתו. שמחה גדולה לנו, מהי השמחה? בנוהג שבעולם כאשר הורים רואים את הבגדים המשומשים והבלויים של ילדיהם הם שמחים. מדוע? כי ב"ה ילדיהם בריאים ושלמים, מתרועעים ומשחקים ובגדיהם משתחקים ונקרעים, הודו לה' כי טוב. אחרת אם ח"ו הבנים חולים, והבגדים בלתי משומשים, והילדים החולים ח"ו אינם יורדים ממיטת חוליים, מה בצע בבגדים חדשים שאין משתמש בהם. והנה יהודי פוניבז' בריאים ושלמים, לקחו ספרי קודש, הגו ועמלו בתורה עד שנתבלו הספרים הקדושים ונעשו שמות, הכי אין לנו לשמות, כי ה"שמות" האלו מוכיחים עלינו כמאות עדים שלמדנו תורה. וסיים, לא נותר לי אלא לברככם בברכת כהנים באהבה, שתוסיפו כולכם בכל בתי המדרש דפוניבז' לעמול בתורה מתוך התמדה יתירה, ולהכין בצורה כזו עוד הרבה "שמות" לגניזה, לאורך ימים ושנים טובות...

מרכיצי תורה ומסור (כרך ד' עמ' קפו)

בזכות זאת נגאל במהרה

ולפי מדותיו של הקב"ה, אם נפדה שמותיו מגלותם, גם הוא יפדה אותנו מגלותינו ויקבץ נדחנו אמן כן יהי רצון. מנחה וקדושה (מתלמידי הגר"ח מוולוז'ין)

★ ★ ★

על גדל כח האמונה והתפלה שבכחם מתהפך מדת הדין למדת הרחמים, נעתיק מה שספר הגאון ר' יעקב מוצפי זצ"ל (גלב"ע שנת תשמ"ג). והובא על-ידי יבלחט"א הגה"ח ר' משה ובר שליט"א:

במשפחה אחת נולד ילד קטן, שבכה יומם ולילה ללא הפוגות. פנו לרופאים, פקדו את לשכות הממחים, ערכו לו בדיקות מקיפות שהכאיבו לו מאוד, אולם סבת בכיו לא אתרה. פנו לחכמים ולבעלי סגלות, אך ללא הועיל. המצב המשיך כך, עד שההורים קצו בתייהם. לא היו לו זמני אכל ושנה, משחק ומנוחה. הוא לא נתן להוריו הפוגה לא ביום ולא בלילה, לא בחל ולא בשבת. החיים במחיצתו הפכו לסיוט מתמשך. והנורא מכל: הוא עצמו סבל קשות, וההורים נקרעו בין רחמים לכעס חסר אונים...

יום אחד הלכה אמו לשוק, לקניות, ומצאה דף של חמש מטל על הארץ. גחנה והרימה אותו, נשקה לו, נקתה אותו ואמרה: "אולי ישלח הקדוש-ברוך-הוא רפואה שלמה לבני על-ידי הדף הקדוש הזה!"

הגיעה לביתה והכניסה את הדף בחדר קדש ובתפלה שכלב, מתחת לכריתו של התינוק.

בקול חנוק מבכי אמרה: "רבונו של עולם, אשה פשוטה אני, איני יודעת קרא וכתב. אך יודעת אני, שזהו דף קדוש מתוך תורתך הקדושה. יהי רצון שיהיה לקמע מועיל, עלה לתרופה!"

ואז התרחש הפלא: הילד שקע לראשונה בחייו בשנה רגועה...

מאותו יום חל שנוי מפליא בהתנהגותו. הבכי פסק לחלוטין, הוא היה רגוע ושלו, חיוך האיר את פניו, ואת פני הוריו...

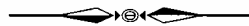
האב היה נרעש. אצל מי היתה אשתו, ומפי מי התברכה. "כיצד ארע הנס המפלא?" חזר ושאל.

והאשה, בתמימותה, הושיטה את ידה והוציאה את הדף מתחת לכרית הילד. "כלום יש לך קמע מועיל יותר מדף של חמש קדוש?" — שאלה את בעלה — "הבט וראה מה גדל כחה של תורתנו הקדושה!"

הַבִּיט הָאֵב וְנִחַד. "מָה זֹאת עֲשִׂיתִי?" צָעַק, "הֲלֹא זֶהוּ דָף מִהַתּוֹכָהּ
הַנּוֹרָאָה!". וְאָכֵן בַּדָּף נִכְתְּבוּ הַקְּלָלוֹת הָאִיוָּמוֹת: "נִכְכָּה ה' בְּשִׁנְעוֹן...
וּפְחַדָּת לִילָה וַיּוֹמֶם... בְּבִקָּר תֹּאמַר מִי יִתֵּן עָרֵב וּבְעָרֵב תֹּאמַר מִי יִתֵּן
בִּקָּר"

הַהוּיָרָה הָאִשָּׁה וְהַתְּנַצֵּלָה: "וְכִי מַנִּין לִי לְדַעַת מָה פָּתוּב בַּדָּף? לֹא יִדְעָתִי
אֲלֹא שֶׁזֶהוּ דָף מִהַתּוֹרָה הַקְּדוּשָׁה, וַיִּחַלְתִּי שְׂבָזְכוֹתָיו וּבְזָכוֹת הַשְּׁמוֹת
הַקְּדוּשִׁים הַכְּתוּבִים בּוֹ, וְשָׁלַח לוֹ ה' רְפוּאָה שְׁלֵמָה. וְעִנִּיף הַרְּאוֹת, שְׂאֲמָנָם
שָׁלַח!"...

וּבְשִׁתְּיָהּ רַבִּי יַעֲקֹב מְסִים אֶת הַסְּפּוּר הַמְּרָעִישׁ, הִיָּה מוֹסִיף וְאוֹמֵר: "בּוֹאוּ
וְרֹאוּ מָה כָּחָה שֶׁל אֲמוּנָה תְּמִימָה, הַמְּהַפֵּכֶת אֶת מִדַּת הַדִּין
לְמִדַּת רַחֲמִים, וְאֶת הַקְּלָלוֹת הַנִּמְרָצוֹת לְבִרְכוֹת נִשְׁגָּבוֹת".

מֵאַחֲרֵי הַגְּבֵעָה שֶׁל יְשִׁיבַת פּוֹנִבִּיז', ע"י בֵּיתוֹ שֶׁל הַגָּאוֹן הַגָּדוֹל ר' יוֹסֵף דִּינְקֵלָם זצ"ל (בַּעַמ"ח סִפְרֵי "דַּעַת
יוֹסֵף" ע"ס טַהֲרוֹת, מִמְּקוֹרֵבֵי רֵשֶׁכְבֶּה"ג הַגָּרָח"ע זִלְהֵ"ה ה"אֲחִיעֶזֶר") הַתְּגוּלָּה "שְׁמוֹת", הַגָּר"י זצ"ל נִקְשׁ עַל
דִּלְתוֹת כַּמָּה מִשְׁכְּנָיו בְּבִנְיָן וּבִיקֵשׁ שִׁישְׁלָחוּ אֶת בְּנוֹתֵיהֶם לֵאסֹפֶם, הִבֵּת שְׁתֵּאסוּף אֶת הַגְּנִיזָה "יְהִיָּה לֵה
יְשׁוּעָה".

כִּיתַת בְּנוֹת "בֵּית יַעֲקֹב" נִסְעָה לַמִּיּוֹל שֶׁכֵּלֵל רַחֲצָה בַּיּוֹם, בְּמַחְלָכוֹ מִבְּעוֹ בַּעוֹה"ר תִּשְׁעָה נַפְשוֹת יִקְרוֹת מִן
הַתְּלִמִּידוֹת. וְאִילוֹ אוֹתָן בְּנוֹת שְׁעִסְקוֹ בַּהֲצֵלָת ה"שְׁמוֹת" בְּגִבְעַת הַיְּשִׁיבָה וְהָיוּ בַּיּוֹם בְּאוֹתָהָ עַת בְּתוֹר מְדִרִיכוֹת,
זָכוּ אֲכֵן לַיְשׁוּעָה נִיצוּלוֹ וְשָׁבוּ לְבֵיתָן בְּשָׁלוֹ.

עֲדוֹת ר' שְׁמוּאֵל הַס' נ"י מִפִּי חֲמוֹתוֹ שֶׁגָּרָה בְּבִנְיָן הַגָּל בְּרַח' הָרֵב דְּסֶלֶר

תחינה

שלא יחטטו בבית הקברות

מהגאון המקובל רבי חיים פאלאג'י זצ"ל
(נרפס בספרו רפואה וחיים. ירושלים תרס"ח. פרק ב' סעי' ג')

רבון העולמים ואדוני האדונים חוס ורחם על כבוד הצדיקים
וצדקניות ותינוקות של בית רבן הנקברים פה במקום הזה,
שלא ירימו ידי גוים* עליהם לא במצבת קבורתם ולא בבנין
קבורתם כלל אפילו חגירת צפורן ושלא לעשות להם שום בזוי
כלל וכל הנותן יד עליהם דרך בזוי או לקלקל מקום קבורתם
אותה יד תקצץ וידעו כל הגוים משפט יי ויתקדש שמך על
ישראל עמך ואנחנו מבקשים מצדיקים וחסידים וצדקניות
וחסידות הטמונים פה בבית הקברות הלזה שיעתירו לפני כסא
הכבוד לשבר אויבים ולהכניע זדים מעל עמך בית ישראל ועלזו
חסידים בכבוד ירננו על משכבותם. יתן יי להם ומצאן מנוחה
נכונה ברכם טהרם רחמם צדקתך תמיד גמלם.

אנא יי התמלא רחמים על החיים ועל המתים למען לא ישלטו
ידי גוים* עליהם ועלינו ונהיה שקטים ושאננים לעבודתך
וליראתך וקיום לנו מה שהבטחתנו יחיו מתיך נבלתי יקומו הקיצו
ורננו שכני עפר כי טל אורות טלך וארץ רפאים תפיל. ותהיה שנה
זאת שנת שובע שנת רפואה שלמה לכל חולי עמך ישראל
והבריאים מעמך ישראל תתמיד בריאותם שלא יחלו ושלא יפול
אספרה בתינוקות ולא שום חולי וזכותם תהא למגן וצנה בעדנו
ובעד כל ישראל אחינו ר' חוס ח'נון שומר ת'ומך מ'ציל י'שר
פ'ודה שמע תפלתנו ותפלת עמך ישראל ברחמים
אמן פן יהי רצון:

יהיו לרצון אמרי פי והגיון לבי לפניך יי צורי וגואלי.

* בזמן הרב המחבר זצ"ל היו גוים מחטטים בביה"ק. בזמנינו שבעוה"ר גם רשעי
ישראל עושים כזאת י"ל: וזדים.

גניזת הגניזה

עוד תעדי תופי' ויצאת במחול משחקים

(ירמיה' ל"א ז')

מנהג קדום לאחינו הספרדים הי'ו לנגוז את כתבי הקדש הקרועים אשר לא יעשו לכל מלאכה, — וגם לא ינתנו לשלל כליון ואכזר —, בנכוב קיר הנמצא בבית הכנסת ציון, ובעת המלאות החורף הזה, אחת לשש או לשבע שנים ישאום בקול תופים וחלילים, ובזמרת המון הוגג אל עמק יהושפט לטמנם שם בחיק האדמה.

ביום ג' י"ב סיון ראו עינינו המנהג המוזר הזה, בחוצות ירושלם נשמע קול תשיאת השמחה ומצהלות הרועת הששון, קול רנה באהלי ציון, בשוקים ירונן ירועע, שירי זמרה ושירי הללויה הושרו ברחובותיה, תחת פרוכת כשי מרוקמת בחושי זהב מתוחה כאוהל הובילו נכבדי העדה ספר תורת ה' קרועה, והושמה בתוך כלי תרם, לקבורה, ואהריותם נשאו שלשים וששה שקים גדולים מלאים ספרי קדש קרועים-לנזם. בחיק האדמה. נאין עוזינו הרב ראשון לציון הי'ו וחכמי ורבני ירושלם הלכו לפנייהם ונרות דולקות בידם, והמון אדם רב מאהריותם פצהו רנה וישירו שירי ציון בהציצרות וכלי זמר, ומנגנים בצלצלים בתופים, בחלילים ובפעמונים, וככה התנהלו לאט עד בואם אל שער העיר, שמה הרים הזון בית הכנסת את קולו ויברך את הוד אדונינו המלך השולטאן יר'ה ותבקע הארץ לקיד העם העונים אמן: ואחר הובלה ברכה לאדונינו הגאון ראשון לציון הי'ו, משם הלכו הלאה בקול המון הוגג עד עמק יהושפט, ובקבר גדול אשר כרו לרגלי הר ציון הטמינום ויכסים בעפר.

מקור המנהג הזה, ומקבת בור מהצבתו נעלם מאתנו, כמו מכל יושבי ירושלם, המנהג הנהל למן מדור לדור כנחלת אבות ונתחזק לפי רוב השנים אשר עברו עלי'. וממסגר הימים. אשר חלפו על פני קדוש הוא בעיניהם. **המור**.

החבצלת, טבת תרל"ב

הלוויה של "שמות" לאחר השרפה הגדולה בפלוגיאן

שנפל, ונושקים לו באהבה אין-קץ. לא נשענים עליו. לא משתמשים בו לצרכים אחרים, מלבד הקריאה או הלימוד בו. מייחדים לו מין "בית-אבות" הקרוי גניזה. עורכים לו לווייה וקבורה אם, חלילה, עלה בלהבות. אכן, רק עם אחד, יחיד ומיוחד מטפח כל-כך את קדושת הספר. לכן קוראים לו עם הספר. עם היודע לכבד ספר, ספר-קודש, עד כדי האנשה מוחלטת. וה"שמות" היו להם כמו אנשים חיים. לא ספר. אדם. כך הצליח העם היהודי לשמר את התורה מאז נתינתה, ללא חסרון תג. רק על-ידי הפיכת קדושת הספר לקדושת האדם. כי על אדם שומרים כשבע עיניים, לבל יינזק ולו בשריטה קלה שבקלות. וזה איש פשוט. אח"מ זה כבר משהו אחר.

כך שמרו היהודים על תורתם, על קוצו של יו"ד. תראו את הפנים העגמומיות של האנשים. את היגון הניבט מעיניהם. ושוב הילדים האלה, שאולי לא יודעים להעריך את עוצמת האסון, אך יודעים שדבר-מה נורא ואיום התרחש בעיירה ומפנימים את זה לידי הכרה. כמו הילד שמחזיק בשתי ידיו את חפירה, ואומר לנו בנחישות, שלעולם, לעולם לא ייטוש את מה שמחייבת שרפת "שמות".

■■■

ומה"שמות" שאותיותיהם פרחו, עלו בלהבות השמימה, נותר רק הזיכרון המתוק של חיים בצל קורת דפיהם. והצורך להמשיך...

ואז, רגע לפני שמורידים את הארונות אל הקבר הפתוח, אחד מהחברים מלקט אולי, גוויל שנשמט, בלי-משים, ומזהה את דף הגמרא בו הגה ימים רבים. "אוי, הדף שלי..." מילל החבר ומוסיף בשברון-לב: "זהו הדף בו למדת. הוא היה כמו אחד מבני החבורה. אחד משלנו..."

המסע יצא מבית-הכנסת. כל בני העיירה נטשו את יגיע כפיהם, ללוותם בדרכם האחרונה. מושפלי מבט, פניהם מפיקות נחשולי זעזוע והלם, צעדו בדממה לעבר בית-הקברות.

היו, מן הסתם, כאלה שהרהרו בתוגה, בשל-מה פקד אותם האסון הנורא הזה. בעבור אילו גדרים שנפרצו, או, יתירה מזאת, חלילה, עבירות שנעברו. גם אלה שלא הכירו הכרה מעמיקה את ה"שמות" שמונחים בארונות כי עסקיהם טרדו אותם. אך ידעו את ערכם הנשגב. היו, מן הסתם, כאלה שהלכו וגעו בבכי. קשה היתה עליהם הפרידה מהם.

ביניהם הלכו ה"חברא קדישא". הכמות הגדולה הצריכה יותר מארון אחד. ולא היו אלה ארונות מוארכים המותאמים למידת אדם, כי אם קופסאות מרובעות, גדולות.

■■■

קבורת ה"שמות" לאחר השרפה הגדולה. "לווייה פון שמות, פון די גרויסע שריפה..."

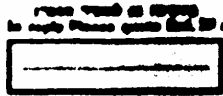
מחד גיסא, לופת האבל הכבד על ה"שמות" המפוחמים את הלב. נוקב ויורד עד תהום. אך, מאידך גיסא, מצדו של המביט מן הצד, הלב היהודי יוצא מגדרו למראה הלווייה, האבל, הקבורה של... גווילים חרוכים.

איפה עוד נשמע כדבר הזה? תפרוץ שריפה בספרייה אוניברסיטאית, האם מלבד הצער על אובדן הממון, יהום הלב על האובדן המהותי? האם ייערך לספריהם מסע לווייה רווי עצב, וטקס קבורה קורע לבבות?...

ולא הלווייה היא העיקר או הקבורה. זה הספר. אם הוא נופל, הפנים מתעשתות, הפה פולט "אוי וי", רוכנים במהירות ואוספים את הספר, כמו היה ילד

COMMITTEE SOCIETY.
MEA-SHEARIM
 JERUSALEM Palestine

ועד חברת
מאה-שערי
 ברחוב ירושלים ת"ז

בית יום ו' לחש - ניסן - תשי"ז

למע"כ ר"ר כרנסון,

הוחל בפועל חל ירושלים.

כ א |

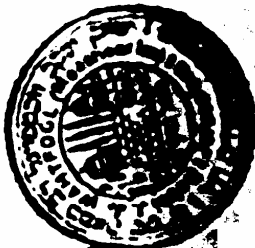
ס.ג.

הננו מאזרים בזה כי הר"ר נחום חלוי אהרנבך, סוכר שכונת מאה-שערים
 והסביבה, הוא עסקן ותיק מזה כמה עשרות שנים בעיין גניזה מ"שמות" של
 ע"ק, וחיות שכיום נצטברו הרבה שמות המעונוה גניזה, יבטיק נמאה-
 שערים, מחקל נוחג לחביא את מ"שמות" מכל הסקופות לכאן - מן תרמזי ער-
 מר לסדר עבורם מקום גניזה בסמוך לעיר העתיקה, עם בקרי מלכי גיה-רור
 או חר-ציון. *אך יניצול אות*

בכבוד רב.

*יבטיק, יסקר, אגלסוניה,
 יו"ר ועד שכונת מאה שערים.*

י. גיטון פאטלר וי"ר גיטל נחמיה

אגלסוניה

מקום חשון ופנימי זה, שימש מקום מסתור לרבני העיר, בעת אשר רדפו אחריהם השלטונות. כך הסתתר שם רב העיר, הרב שמואל ברזני בעתות צרה ומצוקה.

גרם המעלות העולות לעליית גג שימש קהילות רבות כמקום לגניזה. השטח של החלל מתחת למדרגות שלא שימש למטרה כלשהי נוצל כמקום לגניזה. במקום זה נוצרה כעין מערה, פתח עגול הקרוי "טויה" – חלון קטן הותקן למחסן מערה זו משם הושלכו ה"שמות" או תשמישי הקדושה אל בית גניזה זה. בבית כנסת אחד ב"תאורדנת" שבמרוקו שימש לגניזה "מגדל" שמתחתיו היה בור בתוך החצר. אל המגדל עלו בסולם ומ"פיתחו" שמלמעלה הושלכו ה"שמות".

בעיר חלב שבסוריה גזזו בבית הכנסת "השיבה" על גבי אחת ה"קובות" שבסתר התיקרה. המרפסת של ה"סדי" היתה חלולה, והחלל שימש מקום מצוין לגניזה.

• קוברים גניזה בקבר צדיק

אחד המקומות לגניזה היה מתחת לבימה או בארונות מתחת לארון הקודש. מקומות אלו שימשו על פי רוב כגניזה זמנית וכאשר המקום התמלא כולו הועברה הגניזה למקומות קבורה. בצנעא שבת ימן בנו את ה"היכל" – ארון הקודש – לכל אורך הקיר כאשר החלק התחתון שבו משמש כמקום גניזה לספרי תורה.

חלק תחתון זה היה עשוי מחסנים מחסנים וכאשר נתמלא אחד סתמוהו ופתחו את השני וכן הלאה. נתמלאו כל המחסנים – פתוחם והעבירו את תוכנם לחביות חרס כדי שלא ירקבו וקברו אותם בבית הקברות בחלקת הצדיקים מאחורי ראשיהם.

דין זה מבואר בגמרא (מגילה כו.) ובשולחן ערוך (או"ח קנ"ד): "ספר תורה שבלה נותנים אותו בכלי חרס וגוונים אותו אצל תלמיד חכם בקבר וזו היא גניזתו, ואפילו אינו אלא שונה הלכות..."

דיון ארוך בין האחרונים אם כל דברי קודש חייבים להקבר בכלי חרס. יש פוסקים שהכריעו שדווקא ספר תורה אבל שאר כתבי הקודש מניחים בתוך שקים וקוברים. [כך הכריע ה"פרי מגדים" (או"ח קנ"ד) שכך המנהג המקובל להניח אותם בתוך שקים וכך לקוב"ם].

• סעודה ל"גניזת תורה"

הבאת "שמות הגניזה" לקבורה לווה בטקס

עקרות הבית כבר מתחילות בהכנות לפסח. אחד הסממנים המעידים על כך, הינה ה"גניזה" השכונתית התופחת ועולה על גדותיה. דפים של "שמות" ספרים בלויים חסרי כריכה או כאלו אשר דפיהם הראשונים והאחרונים נתלשו מרוב שימוש ולימוד בהם, מובלים אחר כבוד לגניזה.

• הגניזה באלט-ניי שול

כיום ישנו "ועד הגניזה" המעמיד ארגון גניזה בכל שכונה ושכונה ואחת לחודש מרוקנים את תכולתם של ארגזים אלו. ריבוי הספרים כיום, ועל אלו נוספו גליונות העיתונים שיש בהם דברי תורה הפכו את הגניזה וקבורתה לכמעט תעשייה.

בעבר, יוחד בבתי כנסת מרכזיים מקום ל"גניזה", והם מילאו את יעודם במשך שנים ארוכות, או לתקופות ארוכות ולאחר מכן היו מעבירים את ה"שמות" לקבורה בבית הקברות. ב"גניזה" היו גוונים כל דבר קודש שאינו ראוי לשימוש; כתבי הקודש שבלו, תפילין ומזוזות שנפסלו, וכן ספר-תורה שנפסל ולא היתה אפשרות לתקנו.

ה"גניזה" היתה חלק מהנוף הקהילתי היהודי. בכל קהילה מרכזית יוחד מקום ל"גניזה", המיקום המדויק היה שונה מקהילה לקהילה. כך לדוגמא, בפראג שימשה עלית הגג של בית הכנסת הידוע אלט-ניי שול כמקום לגניזת "שמות". לפי מסורת של יהודי פראג הוטמן במקום גניזה זה גוש הבשר של ה"גולם" מפראג. גוש ה"גולם" הוטמן מתחת לערימת ה"שמות" ואיש לא ההין לעלות למקום זה. ברור היה כי ה"גולם" שנברא בצירופי שמות הקודש מקומו יחד עם גניזת "שמות". אין כאן המקום להתייחס על כל אגדות הגולם, אך ברור כי המסורת על גניזתו במקום זה מעידה כי גניזה זו לא פונתה מעולם.

• הסתתר ב"גניזה"

לא רק עלית הגג שבבית הכנסת שימשה מקום לגניזה. בכורדיסטאן גזזו דוקא במרתף שנחפר מתחת לבית הכנסת. לפי עדויות יוצאי ארץ זו היה בנוי מרתף עם שלושה חדרים בבית הכנסת המרכזי "סייד יחזקאל" – נביא יחזקאל – שבעמדיה. האחד לשימור יין לשמירה חשני לספרי תורה, והשלישי הפנימי

מלא. בכמה מקהילות מרוקו נהגו לקבור ביום מועד קבוע – למחרת חג השבועות זמן מתן תורה, שקי ה"שמות" הוכנסו לתוך "ארונות" הדומים לארונות קבורה, והם הובלו בהלווייה מסורתית חגיגית שיצאה אחת לשנה מבית הכנסת אל בית הקברות, יום זה היה קרוי "יום קבורת התורה".

תיאור חי על טקס זה תיעד אחד מבניה של קהילת "צפרו" אשר במארוקו:

יום אחרי שבועות התאספנו מכל בתי הכנסיות בביהכנ"ס "אם הבנים", ומשם יצאה התהלכה, הגניזה הועברה מכדי החומר לא רונות אשר קושטו ועוטרו במטפחות בד נאות, הארונות נישאו על כתפי גברים, שהכריזו על תרומה לבית הכנסת, כל כמה צעדים הועברו הארונות לכתפי גברים אחרים אשר אף הם תרמו תרומות. בכל כבדת דרך היה פסק זמן, בו מכרו את מצות נשיאת ארון ה"שמות", כך אספו כספים רבים לבתי הכנסת. הכל ליוו את התהלכה בשירים, מחיאות כפים זימרה ותופים עד הגעתה לבית הקברות.

בצפרו אף הולחן שיר מיוחד לכבוד המאורע של תהלכה זו, השיר הושוי בערבית **אַצְוָה זַתְנִי חֲלוּוָה, בִּיה כְּצִי נְחֻלִּי עֵינִי**, ותרגומו: התורה היא לי מתוקה, בזכותה נפתחו עיני. הקברן חפר קבר במקום מיוחד, שהיה מיועד לגניזה, על יד "קבר התורה" מן השנה שעברה, כדי שתהיה תורה על יד תורה, את הקבר דיפנו במלט בכל ארבע קירותיו, בו קברו את הגניזה, כיסו את הקבר בעפר, וישמו

עליו קרש, שעליו היה כתוב "גניזת תורה". אחר כך ערכו סעודה עם כעכים ומשקה "עור", כפי שעושים לספר תורה חדש, אבל להבדיל זוהי "סעודה במערה", שסימלה את ראשית שבעת ימי שמחת התורה. במשך תקופה זו עלו ל"קבר הגניזה" כמו שעולים ל"קבר צדיק", שלידו היו מתפללים, שמחים בשירה וזימרה מדליקים נרות שוחטים צאן ובקר וסועדים שם סעודה גדולה.

במוגאדור שבמרוקו נבנו על מקום הקבורה מבנים ומצבות הדומים לאלה שעל קברות צדיקים. יהודים עלו לשם והדליקו נרות בדומה למנהג עליה והשתטחות על קברו של צדיק.

• נחש כרוך על הגניזה...

העם ראה במקום הגניזות בבית הכנסת מקום קדוש, ורבים ידעו לספר על מי שניסה לפגוע ב"גניזה" וקרה לו אסון.

התייר הירושלמי ר' יעקב ספיר מתאר בספרו "אבן ספיר" את אגדות יהודי מצרים על הגניזה הקהירית המפורסמת בבית הכנסת עזרא הסופר בפוסטאט, וזה תיאורו:

במסע השני שנת תרכ"ד – חזרתי וביקרתי במצרים כמה פעמים... על הבית כנסת "עזרא" עולים מבחוץ במעלות דרך מבוא התאים ועזרת נשים, ושם גניזה לספרים בלואים וקרועים... והגידו לי כי היא ישנה מאוד, בית מלא גנזי ספרים משנים קדמוניות. רציתי לחפש שמה אולי אמצא דבר מה... והלכתי שם יום ב' דראש חודש אייר, אשר אז יושב שם הגבאי והשמש... ובקשתי להראותי לי הגניזה, ולא רצו, באמרו: כי סכנה גדולה ונחש כרוך עליה...

ובאתי פעם שניה בראש חודש סיון, ואמרתי כי יש לי רשות מהאב"ד של הקהילה והם שחקו עלי, ואמרו: היתכן שיסכן אדם בנפשו על לא דבר, כי מי שיכנס לגניזה לא ישלים את שנתו!!

התחננתי לפניהם והראיתי להם שיש עמדי "מזוזה" קטנה לשמירה מעולה. גם ידעתי "לחש" לנחש, ולה"שמש" הבטחתי מתנה, כדי שיביא לי סולם כדי לעלות למקום הגניזה. ואמרו הגבאי והשמש לפגו כל האנשים העומדים שם: עדים אתם היום, כי העדנו בהחכם הזה לבלתי יסכן נפשו לעלות ולאחוז בהגניזה ואנחנו את נפשנו הצלנו.

ר"י ספיר מספר – גם מהתראה זאת לא נפל ליבי, ואמרתי: טוב טוב, עדים אתם היום! ועליתי בסולם כי אין פתח בצדה וזורקים בלואי וקרועי הספרים דרך הגג ועמלתי שני ימים... עד כי נלאתי לחפש אבל נחש שרף ועקרב לא מצאתי ואסון לא נגע בי. ברוך המציל...

סיפור אחר מקובל בפי יהודי תוניסיה, הם מספרים כי שלושה בני כפר חשבו כי בחבית המליאה יריעות ספרי תורה ודפי ספרי קודש הגנוזה בקבר הצדיק נטמן כסף, הם ניסו לחפור בקבר כדי לגנוב הכסף, ובאו על עונשם מיד.

• הספר שנגנז דרך אגב

מה טמנו וגנזו בגניזה? ספרים בלויים וקרועים כאלו שנלשו מהם דפים בתחילה ובסוף או גם באמצע ואינם ראויים לשימוש. כמו כן גנזו תשמישי קדושה כספרי תורה ותפילין ומזוזות, וכן תיקי הספרים ונרתיק של תפילין ורצועותיהן (מגילה שם).

במקומות רבים נהגו לגנוז "כתובות וגיטין", ובמצרים גנזו מסמכים של דברי חז"ל שנכתבו בלשון הקודש בהם הסכמים ציבורים ופרטיים, חוזים עסקיים, התחייבויות ומה לא. אפילו כאשר נכתבו רק באותיות עבריות ובשפה הערבית הרי מקומם היה בגניזה.

היו גם גניזות מסוג אחר, גניזות של כתבי ידות של חכמים דגולים אשר ברוב ענותנותם החליטו לגנוז כתבי ידם בחשבם כי אין הם ראויים שדבריהם יתפרסמו ברבים.

החיד"א בשם הגדולים מספר על ר' חזקיה די סילוא בעל ה"פריחדש" שכתב פירוש בתלמוד על דרך האמת בהקדמות הר"י זצ"ל וציווה לגנוזם... וכאשר נגנזו אגב טרדייהו גם אש"ר נלוו עמם ספר פרי חדש על הלכות שבת...

כך הפסיד העולם שני ספרים מאדם ענק וגדול זה, עקב מעשה אחד.

• הגניזה של הצדיק רבי זונדל מסלנט

סיפור דומה מסופר על הצדיק ר' יוסף זונדל מסלנט, תלמידו של הגאון ר' חיים מואלוזין. כך מספר הרה"ג ר' יעקב מן, כי בבחרותו, למד בבית מדרשו של רבי זונדל (מסלנט) הוא בית המדרש "מנחם ציון" בעיר העתיקה בירושלים, והיה רואה כי רבי זונדל קורע יום יום ניירות כתובים, ומשליכם ב"גניזה" אשר תחת בימת בית הכנסת.

ויהי היום ויתחכם הצעיר ויפנה את הגניזה שתחת הבימה מכל ה"שמות", וכאשר בא שוב רבי זונדל להשליך את ניירותיו לגניזה כמנהגו, הלך הצעיר ויצרפם אחד לאחד עד כי הדביקים וסידרם, ולתמהונו לא הבין כלום מה כתוב שם, אבל ראה כי הם דברי קבלה יסודות עמוקים ונסתרים.

הצעיר לא יכול היה להתאפק, ויגש אל רבי זונדל וישאלהו על פשר הדברים, רבי זונדל בהתפלאו על חריצותו של הצעיר, ענה לו: לא לך בני להבין דברי סוד וקבלה אלה, אבל אומר לך אני שדברים אלה הם מהדברים

שאני יכול ללמודם עם תלמידי חבורי אני נהג לכותבם על הגליון, מה שמועיל לי לרשום אותם גם בזכרוני, ואחר כך אני קורעם וגוזזם.

• גניזת כתבים בקבר

היו גם רבנים וחכמים אשר ציוו לקבור איתם בקברם את חידושי תורתם אשר חידשו. כך מסופר על מחותנו של הגאון בעל "חיקרי לב" שדר בקושטא שציווה לקבור באורנו את כתביו. וכן על בעל "צדקת הצדיק" מהעיר ברלין, תער"ב, ועל עוד חכמים ורבנים.

קבורת כתבים מסוג אחר, מחמת שאין העולם ראוי להם הוא מה שמספר החיד"א "בשם הגדולים" על כתבי רבי חיים וויטאל, והוא הספר הקרוי "עץ חיים".

"וזה שלושים שנה שיצאו לאור שמונה שערים מסודרים מבן מהרח"ו מורנו שמואל, ועליהם יש לסמוך, אך אין בשערים מהדורא בתרא, כי מהר"ר חיים וויטאל ציווה לגנוזם בקיברו, ורבנן קדישי אשר באותו דור, הוציאום מקברו על ידי "יחודים" וברשותו על ידי "שאלת חלום" ובא לידי מ"ה יעקב צמח ומ"ה מאיר פאפירש כץ".

על גניזה מסוג אחר, מסופר בספר "מלאכת מחשבת" לר' משה זרח איידליץ (פראג תקל"ה) כי רבינו יצחק הזקן בעל ה"תוספות" למד עם שישים מבעלי התוספות כל יום ויום הלכה אחת וכל אחד מהם ידע מסכת אחת על בוריה, וכשקיבץ כל כתבי תוספות שנתחדשו בבית מדרשו, ראה שהם הרבה מאוד, בכה ואמר שהפילפולים הרבים יגרמו שתשכח תורה וגנו הרבה מהם, ולא הניח כי אם ההכרחי.

בחיי מהרנ"ת מספר הרה"ק רבי נתן תלמידו של הרה"ק רבי נחמן מברסלב כי היה לו ספר אחד שהוא גבוה ביותר אפילו מ"ספר הנשרף" והוא "ספר הגנוז", ואותו הספר לא שזפתו עין ואמר שהוא בחינת רזין דרזין.

על קבורת כתבים מסיבות אחרות לגמרי מספר ר' אברהם סבע, מגולי פורטוגל לפני קרוב לחמש מאות שנה; בברחו מפורטוגל לליסבונה, חשב ששם ימצא מנוח לנפשו, אולם להפתעתו נודע לו שהעבירו קול במדינה זו, שכל יהודי שימצא עמו ספר גזר דינו נחרץ למיתה, ומיד בהיותו חוץ לעיר הולכתי את ספרי למקום שםם תחת עץ זית אחד וקברתי אותם שם, וקראתי שם המקום "אלון בכות" לפי ששם קברתי כל מחמד עיני, לפי שבכתבים אלו הייתי מתנחם משני בניי שנלקחו בעל כורחם להמיר את דתם, והיה אלו טובים לי מבנים ומבנות...

עוד על גניזות בתפוצות ישראל במאמר הבא אי"ה.

גניזה בעליית גג של ביכני"ס ישן בריגא (צולם: 1992)

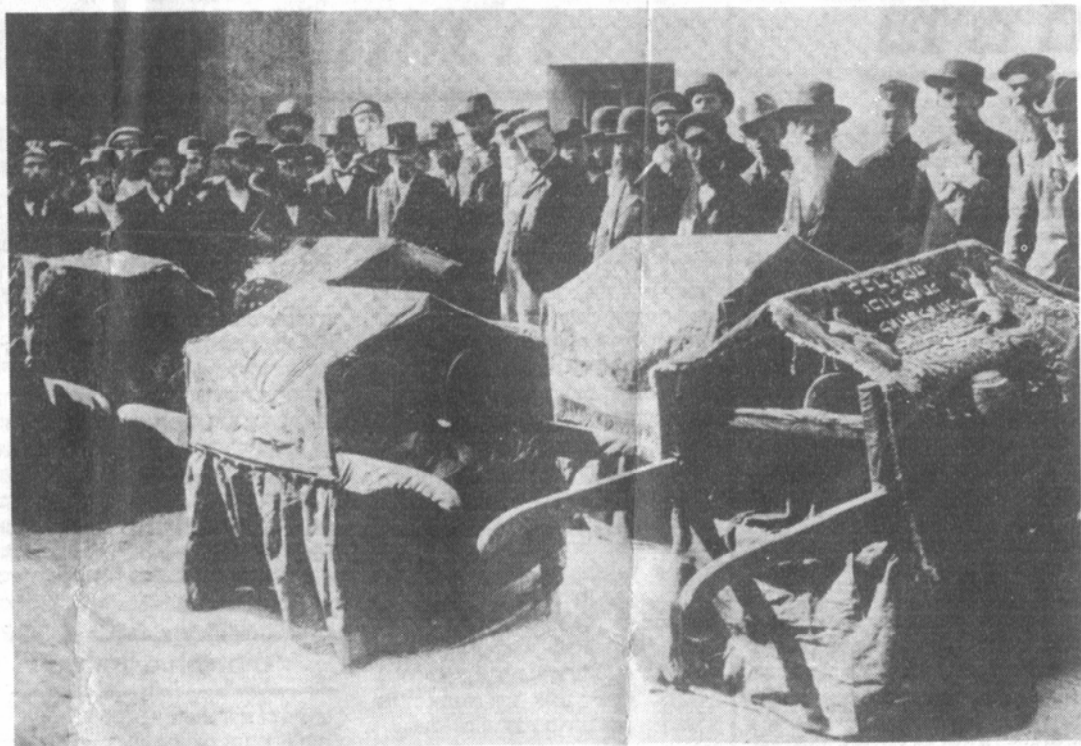
"לא תהא כהנת כפונדקית", - מתוך הספר "מסין לסיני - עריסת הבמבוק"

קליגרפיה – היא המכובדת והמקובלת ביותר מבין האומנויות הסיניות. כבר מילדות, מושרשים בלבותיהם של הסינים החיבה ויראת הכבוד כלפי האות הכתובה, ובכל בית ניתן למצוא עבודות קליגרפיה אחדות. תלמידי בית הספר לומדים שלא לקרוע לעולם דף כתוב, ושלא להשחית פיסת נייר כתובה, גם אם אינה ראויה שוב לשימוש.

בביקורי הראשון בסין, ראיתי קשישים הנושאים על גביהם סלי במבוק קלועים ואוספים לתוכם נייר משומש ברחובות ובכבישים; הנחתי, כמובן, שהם עוסקים במבצע נקיון. מדי פעם צפיתי בהם כשהם שורפים את הנייר האסוף בפגודה קטנה שבקצה הכפר. לאחר זמן, הבנתי שהכבוד שרוחשים הסינים לאות הכתובה הוא כה גדול, עד שאינם יכולים לשאת את המראה של רגל אדם הדורסת נייר כתוב, או לראותו זרוק במקום לא נאות. הפגודות הקטנות נקראו 'שייטו'צו' – פגודות האהבה והרחמים לאותיות.

הגניזה בקיוב תרפ"א

שחוללו בסביבה, על-ידי פורעי הפרעות ולגנום בקיוב על ידי טכס מיוחד כדת וכדין. השלטון הסובייטי נתן ברצון (כנראה, מטעמים פוליטיים) רשיון מיוחד לגניזה פומבית זו על ידי תהלוכות-אבל, הספדים וכו'. ובאחד הימים יצאו בקיוב שתי תהלוכות-אבל ענקיות, אחת — ממעלה העיר והשניה — מפודול ובראשן צעדו הרב ווייסבלאט עם כל הרבנים ואחריהם נשאו פרנסי הקהלה על כפיים ארונות מכוסים בד שחור וטליתות. לשם הפגנה היו בידי כמה מראשי הצבור חפצים שונים תפורים מהגווילים: חולצות, מכנסים, מגפים, חזיות, כיסים, וכו' וכו'. בדרך נפגשו והתחברו התהלוכות האלו והמשיכו את דרכן לבית הקברות. הגניזה היתה על יד קברו של האדמו"ר ר' דוד'ל טברסקי מסקבירה וצ"ל ונמשכה עד שקיעת החמה. הרב ווייסבלאט הוריד במו ידיו את כל הגניזה בכלי חרס ולא פסק אף לרגע להספידה בדברים נלהבים ובבכי מר...

ה'גניזה' לאחר פרעות קישינב, 1.

שרידי השואה אספו את ספרי התורה שניצולו

גורל אחד נועד בשנות השואה ל-
יהודי ולספר-התורה — שניהם הועלו
על המוקדות, בשניהם התעלל השטן
המשחית בכל מיני תחבולות סאדיס-
טיות, ומה שנשאר לפליטה משניהם
זה קרה רק הודות למחבואי-סתרים,
שבהם הוטמנו עד יעבור זעם.

קרעי ספרי תורה מוכתמים בדם הגיעו לכולל "בית דוד" בחולון

מ. הלוי

אם יש לו מקום מוצנע, לגנוזו בביתו בתיבה וכיוצא בזה או בבית הכנסת דעדיף טפי מבקרע, אלא שאם אין לו מקום להצניעם בכבוד התירו לו בקרקע. בעל "ערוך השולחן" אמנם כתב, כדברי ה"פרי מגדים" משמע שחובה דווקא בקרקע, אך מרן הגאון רבי משה פיינשטיין זצ"ל ב"אגרות משה" (אורח חיים, חלק ד' סימן ל"ח), שם הוא דן בנידון זה ממש, כתב שנראה כדברי בעל "ערוך השולחן", שניתן לגנוז בכל מקום מכובד.

הגרי"י זילברשטיין שליט"א הוסיף, שאולי יש בזה גם מעין דברי הגמרא במגילה, שבית כנסת ישן שעלו בו עשבים, אסור לתולשם, כדי שיראו זאת ויבקשו רחמים (כלשון רש"י שם), ואולי שייך טעם זה גם בנידון הנ"ל. בכל מקרה, הוא העביר את השאלה להכרעתו של חותנו מרן הגרי"ש אלישיב שליט"א.

יש לציין, שלאחר שהגיעו קרעי ספרי התורה נשא הגרי"י זילברשטיין שליט"א דברי חיווק והתעוררות לערב חג השבועות בפני נערי תלמוד התורה של "בית דוד" בחולון. הוא הציג בפניהם את הגוילים המחוללים ואמר בהתרגשות: "דעו לכם, בכל דור ודור עומדים עלינו לכלותנו, וגם היום ישנם בעולם שונאי ישראל לא פחות מהיטלר, דוגמת (החמאס והחיזבאללה) שכל מטרתם להשמיד ולהרוג ולאבד יהודים ר"ל. ראו את שעוללו לנו שונאי ישראל והתפללו שלא יחזרו חלילה דברים כאלה". הדברים התקבלו בהתרגשות, בעיקר בקרב קבוצת תלמידים יוצאי סוריה הלומדים במקום, שמשפחותיהם חזו את שנאת ישראל על בשרם אך לפני שנים מעטות. הגרי"י זילברשטיין עודד את הילדים להמשיך ולהתמיד בלימוד הגמרא ולשנן דפי גמרא בעל פה. "ואותם דפי גמרא שלכם יבואו ויכפרו, יבואו וישלימו" את דפי ספרי התורה שחוללו בידי שונאי ישראל.

הגרי"י זילברשטיין הציג את גוילי ספרי התורה גם בפני קהל גדול של תושבי רמת אלחנן, בפניהם נשא דברים למען מגבית החירום של "לב לאחים". באותו אירוע אמר, כי פעילי "לב לאחים" המלמדים ומחזקים תלמידים נושרים וכן התומכים ומסייעים בידם, "מחזירים את הילדים לידיעות ספרי התורה ומכפרים על חילול כתבי הקודש הללו בידי הרוצחים הארורים".

ערות חיה, מכאיבה ומוזעזעת על עוד אחד מפשעי הנאצים ימ"ש נודמנה בשבוע שעבר לעיני אברכי כולל "בית דוד" בחולון. אל המקום הגיעה אשה ישישה, עולה חדשה מאוקראינה, ובירה קרעי ספרי תורה, אותם מסרה לראש הכולל, הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, רבה של רמת אלחנן.

הישישה סיפרה באידיש רצוצה את סיפורה הקשה והמוזעזע. בעלה שנפטר זה מכבר היה אחד השרידים הנודדים של קהילה יהודית בעיירה בפולניה, שכל תושביה היהודים נרצחו באכזריות בידי חיות הטרף הנאציות. הללו הורו את בית הכנסת, הרסו את ארון הקודש, קרעו לגזרים את ספרי התורה ורמסו אותם ברגליהם ולאחר מכן ביצעו קטל שיטתי ומחירי של כל בני הקהילה. האיש הצליח לשרוד בנס ונמלט מגיא ההריגה כשהוא מצליח לחלץ מבין גופות הקדושים הי"ד קרעים של ספר התורה.

הישישה מסרה ברעדה את הגוילים המחוללים, עליהם שמרה עשרות שנים, עד אשר הגיעה לארץ הקודש. הגרי"י זילברשטיין ולומדי כולל האברכים "בית דוד" נחרדו לראות את היריעה הקרועה של ספר התורה שעל גביה ניתן להבחין בדם קרוש, וכן עוד קרע קלף מספר תורה נוסף (שנכתב בסוג כתב שונה) בו מופיע הפסוק "הצילני נא מיד אחי מיד עשו". בקלף ניכרו עדיין הנקבים שנוצרו על ידי עליהם המסומרות של הקלגסים.

בערוב ימיה החליטה הישישה שמן הראוי שגוילי ספרי התורה יימסרו ללומדי תורה ומסרה בידי הרב להחליט מה ייעשה בהם.

לאחר שנגרעה רוחם מהמחזה הנורא והמחריד, בבחינת "נשרף וספר תורה עמו", ניגשו ראש הכולל האברכים לבדוק בספרי הפוסקים כיצד יש לנהוג במקרה זה. מכיוון שהישישה היתה כנראה מעונינת שהגוילים המחוללים יהיו בבית המדרש ויוצבו לזכרון, נשאלה השאלה האם אין חובת גניזה בקר-וע. הם ביררו, כי אמנם בשולחן ערוך סימן קנ"ד נביא להלכה את דברי חז"ל שיש להטמין ספר תורה בכד חרס ליד קבורת תלמיד חכם, אך ב"ערוך שולחן" שם כתב שמה שאמרו חז"ל להטמין בכד ורס ובקבר תלמיד חכם אינה חובה בדווקא, "והוא

(*) לאחר חיסול גיטו לודז' השאירו הגרמנים שמונה מאות יהודים, הללו הצטוו לנקות את כל הדירות המרוקנות ולהעביר את תכולתן למחסני הנאצים. אולם, בו בזמן הסתבר שהגרמנים מפסידים בכל החזיות, וסופם קרב, הרוסים התקדמו בצעדי ענק, והפחד מפני מה שעלול לקרות היה מוחשי. עם כל זאת עדיין עסקה מחשבתם של הגרמנים בחיסול היגזע הנחות. הם צוו לחפור בבית הקברות שבלודז' שמונה בורות ענקיים בהם התכוונו לקבור את מאות היהודים ש"יקצרו" על ידי מכוונות היריה הגרמניות... בדרך נס נודע זממם לשרידים היהודים, הללו התפזרו במהירות בכל קצות העיר והתחבאו מפני הרוצחים. לאחר שנתרו בחיים הצליחו לצבור לעצמם מעט מהרכוש שמצאו בבתי שרוקנו.

יעקב מרוקו. שגאת מעונה. עמ. 271

תרומה: **יהודים !**

ביום ראשון, 6 במאי (כ"ג אייר תש"ה), 9 לפנה"צ, יובאו ל-

קבורה כ-80 - ספרי תורה

שהוללו ונשרפו בנטו לודז' על-ידי חיות-הפרך ההיטלריות.
ספרי-התורה ייקברו ב -

9 בורות פתוחים

שהרוצחים ההיטלריות הכינו בבית-העלמין היהודי של לודז', על-מנת לחסל בהם את שארית מספר מאות היהודים האחרונים בנטו לודז'. *

אנו קוראים לכל יהודי לודז', אנשים ונשים, להשתתף בהלווייה זו בבית-העלמין היהודי של לודז'. (לנסיעה - בחשמלית מספר 1. כניסה דרך רחוב ברוז'ין מספר 156. נקודת מיפוש: ליד הדר המהרה).
לפני הקברים הפתוחים יינשאו הספרים ותזן יערוך תפילת "א-ל מלא רחמים".

איחוד יהודים דתיים בלודז'

ידן!

אונטיק דעם
ברענגען צו

קבורה עמלעכע
80 ספרי-תורה

געשענדעטע און פארברענטע אין לאדזשער געטא
דורך די היטלעריסטישע חיות.
די ספרי-תורה וועט מען מקבר-זין אין די
9 אפענע גריבער

וואס די היטלעריסטישע באנדיטן האבן צוגעגרייט אויפן
לאדזשער יידישן בית-עלמין אומצופרענגען אין ז"ד די
איבערבלעבענע לעצטע עמלעכע הינדערט יידן פון
לאדזשער געטא.

מיד רופן דאס גאנצע יידנטום אין לאדזשע מענער
אין ברויען צו פאשיליקן זיך אין דער דאזיקער לוי אויפן
לאדזשער יידישן בית-עלמין (צובאך מיטן טראמוו"י נ"ו 1).
אינגאנצ דורך ברדשעזשינערי גאס נ"ו 156, זאמל-פונקט:
פארן מהרה-שטיבל. בי די אפענע קברים וועלן געמאכט
ווערן הספדים און א חזן וועט אפריכטן אן אל מלא רחמים.

יידישע רעליגיעזע פארניקונג
אין לאדזש

ספרי תורה מחוללים נקברו בגניזה בוילנה

משלחת של רבנים ואישי ציבור מארה"ב
השתתפה בשבוע שעבר בטקס מרגש של "גניזה"
לספרי תורה שהוללו בשואה, ונתגלו לאחרונה
במרתף של בנפייח בוילנה.

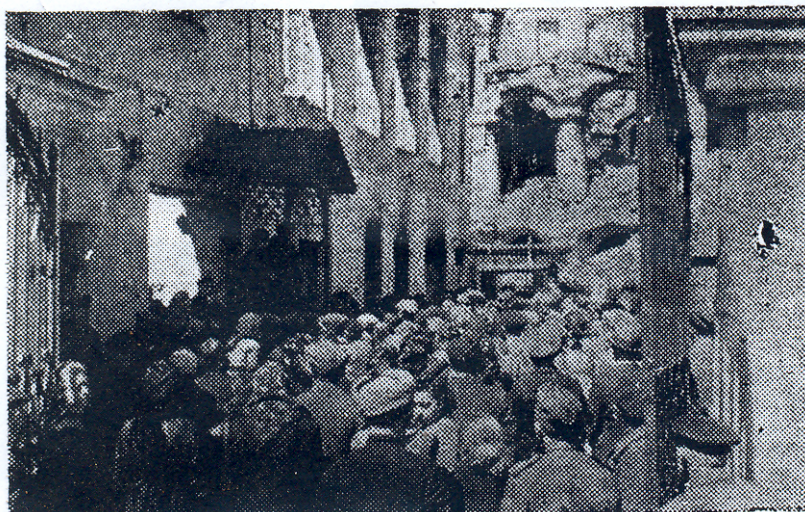
המשלחת, בראשית ד"ר ר. גרינולד מארה"ב,
שהוא מיוזעו של נשיא ליטא בריאקוס, קיבלה את
קרעי ספרי התורה ממשלת ליטא. היא ארגנה הלוויה,
שבה השתתפו עשרות מיהודי וילנה, רובם קשישים.
השרידים נקברו בבית הקברות היהודי, סמוך לקברו
של הגאון רבי חיים עזר גרודז'נסקי וצוק"ל. בבית
קברות זה נמצא גם ה"אזהל" של הגאון מוילנא.

ד"ר גרינולד מצא באותו מרתף גם עשרות ספרי
קודש, שהיו שיכים ליהודים ולישיבות בוילנא
והודו ע"י הנאצים.

הספרים מתגללים בבזיון וללא טיפול, אבל
ממשלת ליטא אינה מוכנה בינתיים למסור אותם
ליהודים מארה"ב בטענה שהם נכס ארכיוני. זאת,
למרות שאינה מטפלת בהם כראוי. ד"ר גרינולד
מקוה שיצליח לשכנע את ממשלת ליטא להעביר את
הספרים לידים יהודיות. אף שיתכן שרובם ראויים
לגניזה בלבד.

ההלוויה של ספרי התורה "יתד" מנחם אב תשנ"ז

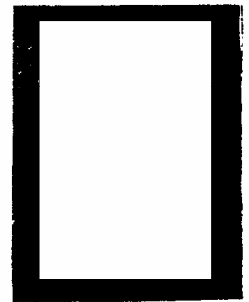

לוויית ספרי התורה המחוללים, על יד מנין "הגאון" ב-תש"ה

לוויית ספרי התורה המחוללים, בסמטאות הניטו ב-תש"ה

פ ע ס י ע ה א ט ח ר ט ה ג ע ה א ט

פסיע שערשעווסקי

זומער 1939, איז פסיע שערשעווסקי יאזין געווען א לערערין און פירערין פון דער „בית-יעקב“ שול אין בריסק. נאך א זמן ארבעט אויפן געביט פון חינוך פון יידישע טעכטער, איז זי אוועקגעפארן אויף בין הזמנים צו אירע עלטערן אין חסידישן שטעטל קאזשעניץ.

איר פאטער איז געווען רב אין אסטראלענקא, נעבן לאדזש, און דא איז זי געבוירן געווארן. אין 1939 האט איר פאטער מיט זיין משפחה שוין געלעבט אין דער שטאט פון קאזשעניצער מגיד, ווו ער איז געווען ראש-ישיבה, און אהין איז פסיע סוף הזמן אוועקגעפארן אויף די ימים-נוראים, און דא האט זי די מלחמה פארכאפט.

טעג זענען געלאפן און עמלקס מלחמה האט שוין געוויזן איר שדיש פנים. איינמאל איז פסיע ארויס פון הויז און מ'האט זי געכאפט און אוועקגעטריבן אויף ארבעט. מ'האט זי פארשלאפט אין נאציזשן הויפט-קווארטיר און געשטעלט וואשן די פענצטער. זי האט געמוזט אויסטאן דעם מאנטל פון זיך, טונקען אין עמער וואסער און וואשן דערמיט די פענצטער.

מיין מאמע האט געהייסן רחל

שטייט זי און וואשט. פלוצלינג זעט זי א מאדנע זאך: מ'פירט אריין ד"ר יוזעף גאנשאַר.

ד"ר גאנשאַר, א משומד, איז געווען וויצע-סטאראסטא פון קאזשעניץ און שטארק באליבט ביי די פאליאקן. זיי האבן נישט געוואלט, אז ער איז א משומד און געמיינט האבן זיי, אז ער איז א סאמאראדנער פאליאק.

אריינגעפירט האט מען אים מיט קול-קולות, און דערביי שטארק געשלאגן.

— זאג, אז דו ביסט א יודע! — האבן די דייטשן אויף אים געשריען און געשלאגן. בלוט האט זיך געגאסן פון אים. אבער ער האט קיין ווארט נישט געענטפערט.

זיי האבן ארויסגעטראגן א ספר-תורה און באפוילן: — מיט די פיס טרעט! — אבער ער האט זיך קיין ריר נישט געגעבן, האט מען אים ווייטער געשלאגן און געשלאגן, אבער זיי האבן גארנישט אויסגעפירט.

גויים זענען זיך צונויפגעלאפן, גענומען טענהן: — וואס-זשע איז ער פאר א ייד, ער איז דאך אן אונדזע-ריקער! — אבער די דייטשן האבן געענטפערט: — מיר ווייסן בעסער... — און ווייטער געשלאגן, ביז ער איז געפאלן אין אַנמאכט.

דאן האט מען אים אפגעלאזט.

די גויים האבן אים אוועקגענומען און אויף די הענט אהיים געטראגן. פסיע האט מיטגעהאלפן, אונטערגעהאלטן דעם קאפ.

פלוצלונג דערהערט זי זיינס א שפעטשען, זי בויגט זיך צו צו אים און ער זאגט איר, אין יידיש, קרעכצנדיק: — איך האב אויך אַמאָל געלערנט, מיין מאמע האט געהייסן רחל... איצט וועט מיין מאמע פון מיר זיין צעפרידן... נאכדעם איז ער געשטארבן.

פסיע האט געטראכט: גיי שאץ אפ א יידישע נשמה! געווען אין אים בלוז איין פינטעלע ייד, אן איינגעשלאפענע, כמעט אן אויסגעלאשענע, נאר אז מ'האט געדארפט איז זי געגאנגען אויף קידוש-השם!

ר' אלי דער האַרבאַטער

א וויילע שפעטער, האט קאזשעניץ געזען גאר אן אנדער קידוש-השם.

געווען אין קאזשעניץ א ייד, ר' אלי, דער האַרבאַטער האט ער געהייסן. געווען א געהיימיגספולער פארשוין. קינער האט נישט געוואלט פונדאנען ער האט זיך גענומען, און דער ער איז געווען.

ער האט זיך אויפגעהאלטן אין שטאטישן הקדש, נאר דאס איז גערעדט בלויז ביינאכט. די טעג האט ער פארבראכט אויפן בית-עלמין. גאנצע טעג איז ער דארט אפגעלעגן אויפן קבר פון מגיד הקדוש. אחוץ דעם האט מען אים נאך געזען אויף לוויית. ער פלעגט נאכגיין נאך יעדער לווייה.

אזוי האט זיך געפירט ר' אלי, דער האַרבאַטער אלע טעג פון א גאנץ יאָר. גאר אנדערש איז געווען, ווען ר' אהרעלע קאזשעניצער פלעגט קומען אין שטאט. דעמאלט פלעגט ר' אלי אויפגעריכט ווערן. דער רבי ר' אהרעלע פלעגט אים זעצן אויבנאן, און בכלל אים שטארק מקרב געווען. ווי באוואוסט, איז דער רבי ר' אהרעלע געווען א גרויסער מנגן און האט געשפילט אויפן פידל. ווען ער פלעגט קומען קיין קאזשעניץ, איז זיין שטייגער געווען — שבת-צור-נאכט — גיין צום הייליקן מגידס שטיבל, אנטאן דעם מגידס קיטל, נעמען דאס פידעלע, און שפילן.

אויך דא פלעגט ער שטענדיק זעצן דעם האַרבאַטן ר' אלי אויבנאן.

קינער האט נישט געוואלט דעם סוד און דעם טעם דער-פון. נאר מסתמא האט געדארפט אזוי זיין.

אז דער האַרבאַטער ר' אלי, קינער ווייסט נישט ווי אזוי, דערשמעקט, אז די נאציס האבן בדעה צו טאן שלעכטס דעם מגידס שול, האט ער זיי מקדים געווען. אין א פינצטע-רער נאכט, האט ער פון דארט ארויסגענומען די ספר-תורה, נאר מען האט אים געכאפט...

מתוך ספר זכרון לקהילת קוז'ניץ

מרת פסי' שרשבסקי ע"ה, מופלאת המחנות, אשר מפקדי הארורים ימ"ש איפשרו לה להאריך בתפילה בעליית המכבסה באושוויץ, זכתה לחונן עפר אי"י ולקדש ש"ש ברבים בהרצאות גדושות אמונה ברחבי הארץ. [דברי מרן החזו"א זללה"ה אליה, מובא בסוף ס' עיקבתא דמשיחא]. נ.ל.ב.ע. י"ח טבת תשס"ז

פסיה התחרטה

פתאום שומעת היא ששפתיו מלחשות, היא מתכופפת אליו, והוא אומר לה, באידיש, מתוך אהבה:

- אני גם למדתי פעם, לאמי קראו רחל... כעת תהיה אמי מרוצה ממני...
אח"כ הוא מת.

פסיה חשבה לעצמה: לך תעריך נשמה יהודית! היתה בו רק נקודה אחת של יהודי, ורדומה, כמעט כבויה, אבל כשהיה צורך אז היא (=הנשמה היהודית) הלכה על קידוש השם!

ר' אלי' ה- הארבאטער

זמן קצר אח"כ, ראתה קוז'ניץ קידוש השם אחר לגמרי.

היה בקוז'ניץ יהודי, ר' אלי' הארבאטער הוא נקרא. היה איש מלא סוד. אף אחד לא ידע מנין הוא הגיע, ומי הוא היה.

הוא התאכסן בהקדש העירוני, אלא שזה מדובר אך ורק בלילה. את ימיו היה מעביר בבית הקברות. ימים שלמים הוא השתטח שם על הקבר של המגיד הקדוש. חוץ מזה ראוהו גם בהלויות, הוא היה הולך ומלווה אחר כל לוויה.

כך התנהג ר' אלי' ה- הארבאטער כל ימות השנה. אחרת לגמרי היה כאשר ר' אהרעלע קוז'ניצר היה מגיע לעיר. אז היה ר' אלי' קם לתחיה (=או: מתעורר). הרבי ר' אהרעלע היה מושיבו אצלו בראש השולחן. ובכלל היה מקרבו מאד.

כידוע, היה הרבי ר' אהרעלע מנגן גדול והיה מנגן בכינור. כשהוא היה מגיע לקוז'ניץ היה דרכו - במוצאי שבת - לילך לשטיבל של המגיד, ללבוש את הקיטל של המגיד, לאחוז בכינור ולנגן.

גם פה היה תמיד מושיב את ה- הארבאטער, ר' אלי', אצלו.

אף אחד לא ידע את הסוד ואת הטעם לזה. רק מסתמא כך היה צריך להיות.

כאשר ה-הארבאטער ר' אלי', אף אחד לא יודע כיצד, הריח, שהנאצים יש בכונתם להרע לביהכ"ס של המגיד, הוא הקדים אותם. בלילה חשוך הוא הוציא את הספרי התורה משם, אלא שתפסו אותו...

[החומר הי' מרתק, ומשה כותב בדמע. קידוש השם הראשון - בשוא"ת, השני - בקו"ע. דברי המתרגם: יעקב זכריש].

קיץ תרצ"ט, נהייתה פסיה שרשבסקי - יאזין מורה ומנהלת בית ספר "בית יעקב" בבריסק. לאחר זמן עבודה בתחום החינוך של בנות ישראל, היא נסעה לבין הזמנים להוריה שבעיירה החסידיה קוז'ניץ.

אביה היה רב באוסטרולנקו אשר ליד לודז', וכאן היא נולדה. ב- תרצ"ט כבר חי אביה עם משפחתו בעיר של המגיד מקוז'ניץ, בה הוא היה ראש ישיבה, ולשם נסעה פסיה בסוף הזמן לימים הנוראים, ושם תפסה אותה המלחמה.

ימים חלפו ומלחמת עמלק כבר הראתה את פני הזוועה שלה. פעם אחת יצאה פסיה מהבית, תפסוה וגירשוה לעבודת כפיה, הובילוה אל המפקדה הנאצית העליונה, והעמידוה לנקות את החלונות, היא הוכרחה לפשוט מעליה את מעילה, להטביל את הסמרטוט בדלי מים ולשטוף עם זה את החלונות.

לאימי קראו רחל

עומדת היא ומנקה את החלונות, פתאום רואה היא דבר מוזר, מובילים פנימה את ד"ר יוזעף גאנשאר.

ד"ר גאנשאר, שהיה משומד, היה סגן סטארסטא של קוז'ניץ ואהוב מאד על הפולנים. הם לא ידעו שהוא משומד, וסברו שהוא פולני מובהק. הכניסו אותו בקולי קולות, תוך כדי שהיכוהו בחוזקה.

- אמור שאתה יהודי! - צעקו עליו הגרמנים והיכוהו. דם רב שתת ממנו, אך הוא לא ענה מילה. הם הוציאו ספר תורה וציוו:

- דרוך על זה ברגליך! - אך הוא לא נע ולא זע, אז היכוהו שוב ושוב אבל לא הצליחו מאומה.

גויים הגיעו במרוצה, התאספו, והחלו לטעון:

- איזה (מין) יהודי הוא, הוא הרי משלנו! - אך הגרמנים השיבו: - אנחנו יודעים יותר טוב ... - והמשיכו להכות עד שהוא נפל ללא הכרה (=או- באפיסת כוחות).

אז הרפו ממנו ועזבו אותו.

הגויים לקחו אותו משם ועל כפיים נשאוהו לביתו. פסיה עזרה לשאת אותו, תמכה מתחת לראשו.

... פסיה שרשבסקי פעלה ברוממות וקדושה שהפליאה כל רואים. היא שהיתה לאם ולאחות, למורה ולמדריכה, למלכה ... היא נאבקה יום יום עם השמדאי לטובת אחיותי' העלובות ויד' אפילו לא התלכלכו. האשמדאי חייך ומילא משאלותי'.

הנסיכה היחידה בגיהנם של מטה. יום יום עמדה שעות שלמות בתפילה בעליית קיר של מכבסת ה- ס.ס באושוויץ, ואפילו הנחשים לא הפסיקו אותה בתפילתה. אילו מישהו אחר הי' עושה את הדבר הורגים היו אותו תיכף ומיד. בה לא נגעו לרעה. אותה לא הפריעו, כי כולם האמינו שתפילתה מגינה על הכל, ללא הבדל, על שדים ובני אדם כאחד.

התנזרה מן הטרף והפיגול כאחד. נמנתה על החבורה המחתרנית באושוויץ שפירנסה וכלכלה את הגאון מז'וירצ'ה בכבוד רב, והודות לקשריהם איפשרו את ניהול "רבנותו" בין צפוני האשמדאי. בסיועם זכה לשמור את השבת, לקיים מצוות, לתקוע בשופר, לישיב בסוכה ולהתפלל כל יום ב"מנין". היא הצילה אותו שלש פעמים מן המוות הבטוח עת נבחר לשריפה בסלקציות שהתקיימו מפעם לפעם ...

פסיה שומרת החותם האלוקי במחנה הנשים, הטיפה מוסר לבנות כושלות, והלהיבה אותן להתגבר על המכשולים. אומרת היא יום יום תפילות עם הנשים. מחנכת ומדריכה לקידוש השם ואהבת השם. ידעה על פה את התנ"ך, וספרי המוסר המקוריים היו שגורים על שפתותי'. היא נהגה לדבר על הכל, אך בעיקר להשיח בענייני אמונה ובטחון. כשהזדמן לה פעם באושוויץ לשמוע בת ישראל הקוראת את "שמע", פרצה בבכי מר ולא הבליגה. היא בכתה הרבה פעמים אך לא מצער אלא מהתרגשות ...

(יהודה נחשוני, סבת תשס"ז. נדפס בהקדמת יומנה - קרני אור במחשכי התופת, סבת תשמ"ט. פרטים נוספים אודות ד"ר גאנשאר, ראה ביומנה הנ"ל עמ' 43 "גירסא דינקותא")

כל האזור היה הרוס, מצאנו מרתף שנותר מבית גדול מדות שנחרב.

נכנסנו לתוך המרתף ושם נפלנו לארץ מרוב עיפות. בעודי מנמנם נשען על כותל המרתף קראתי ק"ש ואמרתי וידוי (כך רגיל היתי בימי המלחמה לאמר וידוי כל ערב) נרדמתי וראיתי בחלומי בית כנסת ויהודים מתפללים במרתף. החזן אומר "ויהי בנסוע" וגומחה מוסתרת שבקיר מוציא השמש ספר תורה נאה ומהודר, הקהל שר ומתפלל — בנוסח יהודי ספרד או פורטוגל — לאחר הקריאה מחזירים הם את הספר למקומו המוסתר. התעוררתי ועמדתי נפעם למראה.

דומה היה כי ראיתי קהילה מאנוסי פורטוגל שהתפללו — כדרכם — במרתף מאימת שכניהם הנוצרים מה לי ולחלום? ומדוע נדמה לי כי במרתף זה בעצמו התקיימה התפילה?

כעבור זמן קצר המשכנו הלאה ובליבי שמורה התמונה המוחשית שראיתי בחלומי, כעבור כמה שבועות פגשתי ברופא השניים הפלוגתי, בחור דתי מבלטימור וסיפרתי לו את דבר החלום, במקרה קבלנו חופשה קצרה בת כמה ימים ניצלנו את החופשה ויצאנו לבקש את החורבה בה שהינו בעת ההפגנה וכן את המרתף בו חלמתי את חלומי.

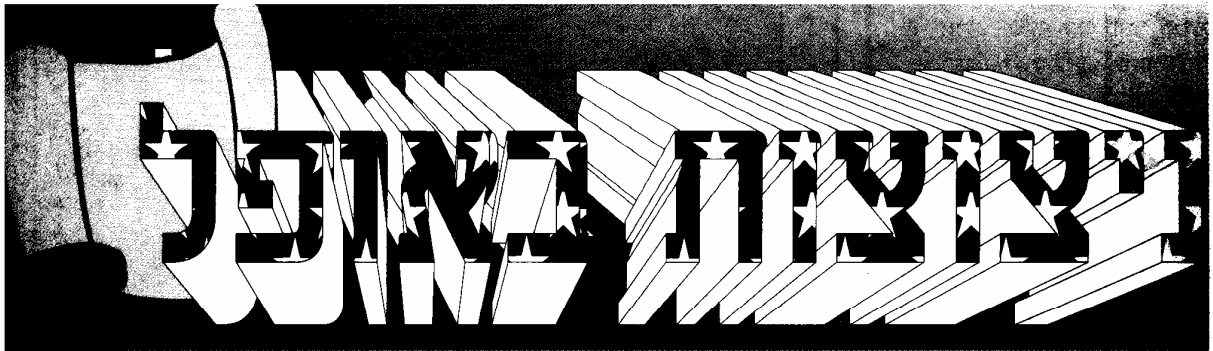
הבחור מבלטימור הושיבני בג'יפ והחלנו תרים אחר המקום לאחר יגיעות הרבה מצאנו את המקום. בלב נפעם נכנסו למרתף ערערנו כותל אחד — שלפי זיכרוני המעורפל היה שם מקום המחבוא

— והנה תיבה יפה בכותל, רופא השניים פתח את התיבה ובה אכן גיליתי את "ספר התורה שלי" זה שראיתי בחלומי עמדנו נדהמים. לא חלום ריק היה זה אלא השלכה ממאורעות קדומים. זיהינו את הכתובת על גבי המעיל "נצבת ניסים מסקוטו שנת ת"ז" אכן, ס"ת של אנוסי פורטוגל שנגלה לי באורח כה מדהים (כידוע היו בגרמניה ובפרט בהמבורג קהילת אנוסים חשוכה שחזרה בגלוי ליהדותה אלא שבשנים הראשונות לאחר שעזבו את פורטוגל וספרד, המשיכו האנוסים גם במקומם החדש להסוות את יהדותם שכן הקתולים שלטו אז בגרמניה וגם בארצות השפלה היו מחוייבים לדין הכנסיה והאינקוויזיציה).

סופו של ספר התורה המופלא היה מענין לא פחות, החילים האמריקאים נטלוהו עימם כדרכם לאמריקה בדרך היותם כנמל מרסליה פגשו קבוצת יהודים ספרדים משרידי קהילת שאליניקי, ששרדו מכיבושני אושביץ. לבו של החייל האמריקני, שמצא את הספר ע"פ חלום, נטה להעניק לפליטים האומללים את ספר התורה" היתה זו מין הוראה שמימית שספר התורה שיך להם" הם שמחו בספר וערכו בו תפילה חגיגית על סיפון האניה שהובילה אותם לארץ ישראל תפילה זו דמתה לתפילת האנוסים, שראה אותו חייל בחלומי, ספר התורה שוכן כבוד באחד מבתי הכנסת הספרדיים של ת"א.

ספר התורה שבכותל

ועד סיפור של חלום שסיפורו כבר התפרסם ב"משפחה" וכאן הוא מובא במלוא פרטיו: יהודי דתי תושב ניו יורק ששירת בימי מלחמת העולם השני בצבא האמריקני באירופה מספר על חויה מסעירה שאירעה לו: בחודש ינואר שנת 1945 בשנה האחרונה למלחמה שהינו על אדמת גרמניה בחפירות, ונלחמנו נגד הגרמנים. הם המטירו אש תופת על עמדותינו והמפקד הורה לחפש מסתור,

סיפור לעשרה בטבת

הגיעו "חדשות" - עברה ההודעה בין נשות המחנה. "חדשות? מאין?" תמהתי. "מגרמניה", נשמעה התשובה. בואן של נשים ממשלוח חדש עורר בי רגשות מעורבים. מצד אחד רציתי לשמוע מה מתרחש בעולם הרחב ממנו נותקנו, אך מצד שני הצער גבר על עוד קהילה שנשמדה, וכן לרוב הידיעות המעודכנות היו מכאיבות ומצמררות ממש - זה היה בתחילת המלחמה, והגרמנים כבשו במהירות מסחררת את פולין ובכל מקום זרעו הרס וחורבן.

"מגרמניה?" העירה אותי מישהי מהרהורי הקשים, "הרי גרמניה 'טהורה' מיהודים מזמן?" "יתכן שאלה נשים שהתחבאו", העלתה אחת השערה הגיונית.

קבוצת החדשות הוכנסו לצריף הדל והארוך. הן נראו המומות - רק עתה נותקו מחיק משפחתן.

"הן מתבוללות", לחששה חברתי באוזני, "מאלו שנתקו עצמן מהיהדות, נישאו לבני עם נכר - ועתה טולטלו ע"י הגרמנים טלטלה עזה לעבר היהדות ממנה התנכרו כל השנים".

"ברבריות של ממש", קראה אחת בקול נמוך, "כך להפריד ביני ובין משפחתי?" "לא יאומן!" גחכנו בקול. "על מי התמיהה? על הגרמנים - חיות - אדם שטנים? - מהם היא צפתה לעדינות והתחשבות?"

תוך שבועיים לא נותרו מהחדשות אלא שתיים. השינוי החד והדרסטי בחייהן - הבז, המכות וההשפלות בהן נתקלו

ויותר מכל חוסר האמונה והגאווה היהודית - גרמו לתמותה מהירה בקרב החדשות.

נותרו שתיים - אחת שחזרה אט אט ליהדות - ספגה את הכאב בדומיה והשתדלה להתגבר בכדי להמשיך לחיות.

השניה היתה מרינה - מרינה מיאנה בכל תוקף להשתלב בחיי החברה. לשווא ניסינו לקרבה להווי היהודי. "אינני יהודיה. אני גרמניה טהורה, בת לאבא גרמני - ואני גאה בכך".

היא התרחקה מאתנו כמטחוו קשת,

יום עבודה מפרך - עמדנו בטור ארוך ומסודר בשורות של חמישיות, טור ישר למופת כפקודת הנאציות שוחרות הסדר והדיוק. לפני עמדה מרינה חלושה כולה. לפתע היא מעדה מחולשה, אבל אט אט התגברה, אספה את עצמותיה, התרוממה ופנתה לצריף החשוך ללא צלחת המרק הדליל, מנת האוכל היחידה שקיבלנו ביום. בדרך לא דרך הצלחתי לקחת בעבורה מנה של מרק, שהרי מי שלא התיצבה לחלוקה לא קיבלה. אבל היה עימי כלי קיבול קטן בו הגנבתי לה את המרק. ניגשתי לעבר מסתה

המבודדת, שם שכבה באפיסת כוחות. "הנה מנת האוכל שלך, מרינה", פניתי לעברה. מרינה פקחה את עיניה וסקרה אותי בתמיהה. "את הבאת לי את האוכל? מדוע?"

"מדוע?" השבתי לה בבטחון, "אנחנו אחיות ודואגות זו לזו, לא כן?" "אבל אני, אני לא יהודיה!!!" כל כך חלשה היתה, אבל השנאה עזה היא מכל.

"את כן יהודיה! מרינה", פניתי אליה ברגש, "ראי! הכל יודעים שאת יהודיה - הגרמנים - אותם כה הערצת, שכמך

במיטה שכבה לבד בקצה המחנה - הרחק מהתנור. בשעות העבודה המפרכת - נשאה את שקי המלט הכבדים בכוחות עצמה - ללא בת זוג, ובלבד שלא להסתייע בנו, ולא להשתתף ולהתמזג בנו חלילה.

תמיד נסתה להתקרב לקאפוס הנאציות ולהסביר להן שוב ושוב את "טהרת" יחוסה - כגרמניה, על תאריה האקדמאים וכי שמשה מרצה בכירה באוניברסיטה. הללו היו פורצות בצחוק גס ומרבות ללגלג עליה ולהכותה. לילה אחד בעת חלוקת האוכל - לאחר

יצאנו בוכיות לעבודה. משהו נשרף לו בלב יחד עם ספר תורה הנרמס. בליטה - כששבנו מהעבודה - מצאתי את מרינה כולה פצע וחבורה. היא לא יכלה לקום כלל, אך פניה זרחו - היה בהן אור של חיות. נשמתה נצצה מהן. "צדקת, יקירתי", לחשה לעברי בשארית כוחותיה, "זו גאווה להיות יהודיה!" מרינה לא החזיקה מעמד. היא דעכה מאז אותו יום. המכות, והעינויים נתנו בה את אותותיהם. היא נפטרה כיהודיה, ועד היום כשאני מדליקה נר נשמה לעילוי נשמתה, אני מהרהרת בזכות שזכתה לה מרינה. מהי זכות זאת, שעמדה לה לקדש שם שמים ברכים ולהתפס על דבר תורה?

בשריפת ספר התורה! התיפחויות חנוקות נשמעו מכל עבר - לכל הסכנו, לבזיונות, למכות, לחרפת הרעב, אך לראות ספר תורה עולה בלהבות - איך אפשר?

הנאציות הביטו בנו בקורת רוח - הנאה זדונית נשקפה מפניהן הרעות - היהודיות בוכות - היש "תענוג" גדול מזה?

"את ספר התורה שלכן תשרוף אחת מכן", הכריזה הקאפו בקול מתרונן. "מרינה", המשיכה בקול מלגלג, "הן 'גרמניה טהורה' את. בואי ושרפי אותו."

מרינה לפתה את ידי בחזקה וצעקה בקול ניחר: "אני יהודיה - לא אשרוף את הספר!"

רחש של תדהמה עבר בין השורות ויחד עם זאת נשמנו לרווחה - יהיה אשר יהיה - לפחות חרפה זו נגולה מעלינו! הנאצית נדהמה לרגע, אך אחר חזרה על פקודתה בקול מרוגז: "מרינה, בואי ושרפי את ספר התורה!" "לא - לא - לא", מאנה מרינה, "אני יהודיה! לא אשרוף את הספר!" הן התנפלו עליה.

לקומה - לה הרבית לעזור והיא טרחה להלשין עליך באוזני הגסטאפו, הקאפוס הנאציות - רק את מתכחשת ליהדותך - ולשוא! מדוע? - הידעת כי הזכות להיות יהודיה היא מקום לגאווה?"

"גאווה?!" הזדקפה מרינה ממקומה מעט, "גאווה במה? בעיניים? בהשפלות? בבזיונות?!"

"דוקא משום כך, אני גאה בכך שד' בחר בנו ונתן לנו תורת אמת המעדנת אותנו ומחדדת אותנו - ולכן הם שונאים אותנו כל כך. ואם חיות אדם אלו - הנאצים הארורים - כה רודפים אותנו, סימן שאנו באמת מיוחדים. עוד תזכי, מרינה", הבטחתי לה, "לחוש גאווה יהודית זו!"

היא לא ענתה לי - אך נראה היה לי כי היא מהרהרת בדברי. למחרת ארע האסון - בבוקר השכם העיר אותנו הפעמון. כמו תמיד, קור עז קידם את פנינו בצאתנו למסדר בוקר. פתותי של צנחו אט אט ורוח עזה יבבה כאלו בקשה למחות על מעשי העוולה הנעשים בנוכחותה.

עמדנו רועדות מקור. אף קרן אור לא חממה את לבנו הדווי. הגרמניות עליונות היום יותר מתמיד - חששתי - מי יודע מה הן זוממות...

מרינה נשענה עלי - שמעתי את נשימותיה הטרופות - וחשתי כי גופה מצטמר מגלי קור וחום החולפים בה. היא חלתה בקדחת. רק שתחזיק מעמד - ריחמתי עליה.

השומרות גררו חפץ גדול בבזיון נורא. לבנו נצבט בקרבנו. היה זה החפץ המקודש ביותר לנו - ספר תורה. גוילים חרוכים מעט ואותיות שחורות בוהקות. לפתנו את פנינו בידינו, ממאנות להביט במחזה המזעזע, אך הפקודה האכזרית לא אחרה לבוא: "אין לכסות את העיניים - כולן חיבות להביט

"משה שיימ'ס"

משה שיימ'ס – כך קראו לו. איש לא ידע מה שמו, איש לא התעניין, ואיש לא טרד את מוחו רווי הסבל והיגון בסוגיא חמורה זו, בעת שגרזנו של היטלר הונף על אירופה המזרחית. משה שיימס – וזהו.

מתי זכה לשם משפחה שכזה – איש לא זכר. איש, מלבדו. הוא לא שכח ולא יכל לשכוח אותו לילה. בערבו של יום שח והרים מן האדמה הטרבלינקאית דף בודד. האותיות העבריות ריצדו לנגד עיניו. את משמעותן זנח כבר מזמן, עם משבר האמונה שפקד את משפחתו, קול פנימי לא הניח לו לשמוט את הדף ארצה, בדחילו וברחימו כמתרפק בערגה על אמונת אבותיו, כיסהו במעט חול וגנזו.

הלילה שהתקרב היה ליל בשורה עבורו. לא עוד ביעתותי לילה וחלומות טרופים, שהצר והמצוק התמזגו בהם וטרפו את שנתו. סבו הזקן, שזקנו הלבן שיווה לו פני מלאך מרום, בא אליו בחלום. טוב עשית, המשך בכך, אמר לו. למחרת הודבק לו שם המשפחה, השם שהפך לחלק מעצמותו, למחרת סקר את המחנה וניקהו משרידי תנ"ך ושברירי דפי סידורים שהתגלגלו פה ושם. ביום שבא למחרת ואלו שבעקבותיו כבר היו רגילים לראות את האדם שגבו הלך ונשתופף, ושעיניו צמודות היו תדיר ארצה. בערבות סיביר השתוללה מלחמה מתמשכת – דרושה תגבורת. מיון קפדני ברר במחנה שכבר עבר לידי הרוסים את אלו שמעט עצמות שלימות עדין פעלו בגופם הדל והמצומק. משה וחברו הטוב, שיחדיו עברו כברת דרך ארוכה מני גלותם מן העיירה, דרך נתיב היסורים והיגון, ופריקת העול, עמדו יחדיו בשורה – במסדר, למול עיניו הרצחניות של המפקד שאמור למיין את הכשירים למלחמה. גורל עתידו עמד להיחרץ באותו רגע. חברו כבר נשלח, נשלח – ומצא את מותו, אי שם, והוא: – "עיזבוהר", עיקם את אפו לפתע הקצין בעל הדרגות תוך כדי שהוא מצמיד אצבע לרקתו ואומר: הבן אדם אינו מיושב בדעתו, מבוקר ועד ערב הוא סובב ותר אחרי שאריות של דפים, שוטה שכמותו...

"משה שיימס" עלה לא"י לעיה"ק ירושלים, שם המשיך במשא הקודש עד אחרית ימיו.

מפי הרב"ג ר' ארי' שכטר שליט"א ששמע מהנאמן ר' ד"מ שמידל שליט"א

סוכות במלכות

ספור גבורה כיצד חגג כקש"ת מרן
האדמו"ר מצאנז קלויזנבורג זצוק"ל את חג
"שמחת תורה" בשבי הנאצים ימ"ש. מתוך
ספר תולדותיו (בהקנה).

נאציים אשר כל אחד מהם מצדו חזק וחסד
בו במגלבו, עד שיצא מתחת נדם פצוע ונב-
דם מכפות כנליו ועד קדקדו, וכמעט לא
נותנה בו נשמה, ונלסח מיד אל צריף
החולים לטפול רפואי."

"היהודים האמללים שראו במחנה,
ושניצאו לאחר-מכן אל העבודה, בטוחים היו
שהרבי לא עצר כל ונפח את נשמתו מרב
יסורים. אך להפתעתם, בשחרור אחרי
שקיעת החמה אל המחנה, מצאוהו חי
וקים... לתדהמתם, ראו אותו בפנים צריף-
המגורים שלו, כשהוא מנדה כנליו סביב
שכרף נמוך, ומחזיק בידיו דפים אחדים
מספר "משניות" סטן וקרוצ... ככה, חבינו,
עוד הוא "הקפות" של שמחת תורה..."

המחנה המרעיד, כשמצאנו ושרף בדמות
אדמו"ר זצוק"ל עוד "הקפות" מתחת
לאפס של הצורים, אחרי שעבר עליו יום
קשה של מכות נדם - בבחינת "הו יקטלני לו
אניח" - גרם להתרגשות יוצאת מן הכלל.
אפלו יהודים מתבוללים שהיו במחנה,
מעובדי המטבח, התפעלו למכביר מגדל
רוחו ואחד מהם ה' רומק פוינק (משאשטוב)
החליט להכין בסתר עבור הרבי "קוגל"
מיחד ליום מחר - לכבוד חג שמחת-תורה.
כשהביא לפניו רמ"א איינהורן את "קוגל"
שאל אותו הרבי: מהיכן נדעו שהיום חל בו
חג שמחת תורה? (והשיב באירוניה: אמש
פאשר התרעמתם עלי בנזע לעבודה,
טענתם, הלא שמיני עצרת היום, ומי אינו
יודע שביום הבא אחרי שמ"ע יחול חג
שמחת-תורה!).

אף הוא עצמו הזכיר בפנים הבאות, בפה
וכמה פעמים, את "הרפתקאותיו" באותו
יום שמיני עצרת. וכך נהג לומר: "אמת,
ספגתי הרבה מכות, כמעט לא נותרה בי רוח
חיים, אך בסופו של דבר נצחתי את הרשעים
- לא נצאתי לעבודה בשמיני עצרת..."

על-ראיה השריד

חר"ר יעקב קאהרן מסעליש (פיוס מחסידי
סטמאר בויזאמבורג): "מכיון שאדמו"ר
זצוק"ל לא נדע מכל אשר נעשה (לפי שרמ"א
איינהורן נאלץ להסתיר את סבת בטול
שחרורו מטעמים מובנים), גמר בלבו: יעבר
עלי מה, אני לא אלך בשום פנים לעבודה
ביום שמיני עצרת! הוא נשאר בצריפו
להתייחד עם הבורא ית"ש בדת היום, אך
הנה נאכד מפקד של כל העצירים המגיסים
לעבודה במיחלדורף, ספרו את האנשים
והתברר חיש כי חסר אדם אחד... מיד
נשלחו זקופים אחדים לחפש אחרי
בצריפים ומצאו את אדמו"ר זצוק"ל עומד
בתפלתו, וסחבו אותו באכזריות רבה אל
מקום המסדר, שם נכפת וספג לעיני כל
העצירים פענש כ"ה מלקות בכבלים, דהינו
שהעמידו עליו מזה ומזה שני סרדיוטים

ספרי התורה נתגלו בעומק הבור

רשימה סודית של יהודים

הכסף שמצא בבור, סייע בעדו להתבסס בתקופה הראשונה שלאחר המלחמה. חיים-צבי פותח מחדש את החנות הסיטוני אית של אביו, ועוסק אף הוא במשלוח שקי חיטה וקמח. ביתניים התקבצו בעיירה עוד כעשרה צעירים יהודים, ויחד פתחו מנין לתפילה ולשעורי תורה. שפר עליו מזלו של מידעו, ובאותם ימים הוא מוצא את שידוכו הנכון, גם היא מבנות העיירה, והמן קצר לאחר השחרור הוא מתחתן איתה. אשתו זו מלווה אותו עד היום, עד מאה ועשרים.

גם בתם הראשונה נולדה להם עוד בהיותם בהאלמן. כיון שהיה זה הלאר הראשון שנולד ליהודי האלמן לאחר השואה, אי אפשר לומר שחורו מאימה שחצוה בחבורה השבורה והמדוכאית הזו שחורה מאימה שחצוה לעיירת חולדתם ורצו לפתוח דף חדש בחייהם. גם חיים-צבי ואשתו, שקיוו לעשות כך, נגשו אל מפקד המשטרה המקומית, וסיכמו אתו בסודי-סודות על כך שישלשו לכיסו של אלף דולר מדי חודש בחודשו, סך עתק באותם ימים, על מנת שיוגן עליהם מפני פורעים פוטנציאליים, וגם יודיע להם מבעוד מועד על כל צרה המעודדת להתרגש עליהם.

המפקד המשטרי היה טאמן לסיכום, ובבוקר אחד נכנס לחנותו של חיים-צבי ואמר שהגיעה אליו רשימה סודית של כמה יהודים שהשלטונות מתכננים לגרשם לסיביר. במקרה זה, כך ידעו הכל, אי אפשר להפעיל קשרים. הגזירה נעזרה. הבועיה היתה שכמה ימים לפני כן התפטר חיים-צבי מכל הימומניס שלו וקנה סחורה, כך שאפילו כסף להוצאות הדרך לא היה לו. אבל, המפקד הלוח ל אלפיים דולר, והתנה עימו שגישו – שנשאר בחנות – יחזירו לו, וכך הצליחו בני הזוג וילדתם חתינות, לעלות ברגע האחרון, בעיצומה של שבת קודש, על חרכבת הנסעת לבדפסט, ולחצול את חייהם. היתה זו חפצם היחידה בחייו שחייל שבת בנסיעה ברכבת.

באחד ממעברי הגבול, הוכרח על ידי הקצינים שאדם שאין לו תעודות זהות לא יוכל לעבור. לפתע נוכח חיים-צבי שלפני שיצא מתחלפין חשמוך את כל מסמכיו, כדי שלא יזוהו אותו, ועתה לא יוכל לעבור את הגבול. גם כאן הוא מנצל בסייד את חכמתו ופקחותו, ובנסריגניס מצליח ליעבד על חשומרים, ועובר את הגבול עם תעודה של האדם שעמד מלפניו, תוך שהוא מכסה את התמונה בידיו.

ואגב, שכתו לספר שסופו של הכלב היה, שמיד לאחר הסיום עם ספרי התורה, לא רצה הכלב לאכול במשך שבוע שלם, ומת...

חורתי לאחר שנית, והמשכתי לחפור, עד שבעומק של שניים וחצי מטרים! אני שומע קול מתכתי החוזר מן האדמה... משחו מעין כל-ברזל המונח שם. ליבי נמתח כקפיץ, נעשיתי דרוך בכל רמי"ח ושטי"ח שלי. ואכן, לאחר עוד הפירה של עוד כמה סנטימטרים, אני מגלה מזוודה גדולה ממתכת חמונת בבור העמוק. כדי לחשוף את כל המזוודה, ולתעלותה מן הבור, נדרשתי למאמצים גדולים, ולא עברו דקות מרובות ובידי חיו שני ספרי התורה, שלמים, ללא פגע, כתיבתם מסיני – – – אי אפשר כמובן לתאר מה עבר על הון ברגעים אלה. אבל לא היה לו הרבה זמן לחשוב, כי הכלב עדיין לא נרגע... אם הוא חשב שהמשימה הוכרחה בתצלחה, ואפשר כבר לסגור את הבור, הרי שהכלב המשיך לעשות סימנים שתאוצרות בבור עדיין לא נגמרו. רציתי כבר ללכת לדרכי עם ספרי התורה ביד, הוא אומר, אבל הכלב המשיך לנבוח בצורה זיללנית, שלא שמעתי מעדיו.

חיים-צבי משיך לחפור, ואכן עשרות סנטימטרים עמוק יותר, הוא מוצא קופסה נוספת, עמוסה וגדושה בשטרות כסף גדולים. היה זה אוצרו הפרטי של האבא היידי, שחשפיק להתביא גם אותו, יחד עם ספרי התורה. מה חתברו? – בלילה שלפני הכיבוש הנאצי על העיירה, הבין אבא לקראת מה הם חולכים, ומיהר להחביא את ספרי התורה והכסף באדמה. הכלב, שהלך איתו לכל מקום, ראה את המקום המדויק בו חוסמו האוצרות היקרים, ולאחר ששרד את המלחמה יחמתני' לאחד מבני המשפחה שיחזור לכאן ואז יוכל למושב אל הבור. מאז שמצא את ספרי התורה, לא עזבם ולא נטשם לרגע. לכל מקום שהלך, נשא איתו את הספרים.

על טאמנות של הכלב שמע הבן גם מהגיעה שהיתה חמשרתה בביתם, וגם היא היתה עדה לשילוחם של החורים והילדים לאושוויץ. גויה זו, מספר חיים-צבי 75 שנה אחרי, לא היתה מלבשה אותו עד שאמרו 'מודה אני ונטלנו ידיים. היא ידעה את ההלכות היסודיות של תורת ישראל, וקפידה עליו בקיומן... כשהגעתי לעיירה, פגשתי, ותנה היא מספרת שיום יומיים לאחר שלקחו את אבי למחנה הריכוז, לקראת שילוחו לאושוויץ, ראתה שהוא חוזר הביתה בליווי כמה קצינים גרמניים.

דבר זה היה, כידוע, נדיר למאד, שכן יהודי שהוצא מביתו, לא חזר יותר. ראיתי, כך סיפרה, שהגרמנים חקרו את אביו, חיך חסותיר את הכסף בבית. הם שמעו מן הסתם שמדובר ביהודי עשיר, והבינו שלא תצליח לחסותיר את כספו, ורצו לשדוד ולחטום. אבא שלך אמר להם שאין לו בבית אוצרה, וכל מה שהיה לו, כבר הוציא משם מזמן. הגרמנים לא האמינו, והרביצו לו עד זוב דם, ואז בא הכלב שלהם והתנפל בחמור-דעים על הקצינים, ונשכס בפראות, והוציא מהם כמה חתיכות בשר... מיד לאחר מכן ברח הכלב, הגרמנים ניסו לירות בו אך החטיאו, והוא ניצל מהם, והמתין למשימה חבאה של גילוי ספרי התורה...

העיירה הרוסה ומנותצת

זמן קצר לאחר השחרור הוא חוזר לעיירתו ומוצא את הכלב הרוס ומנותץ עד היסוד. כמעט ולא נותרה אבן על אבן. הוא יושב על אחת האבנים ומתחיל לבכות על החורבן הנורא. אבל, תשמעו על מה בוכה יחודי, ומה מציק לו דווקא ברגעים איומים ונוראים שכאלה. הוא פונה לאלוקים בבכי מר ואומר, שם על האבן בעיירה האלמין: על הכל אני מוותר, רק לא על ספרי התורה העתיקים שהיו בבית הכנסת של אבא. רבש"ע, אם ספרי התורה עדיין נמצאים באיזור, עזור לי למצוא אותם! – – – כך יושב חיים-צבי בעיירת-חולדתו, ובוכה ובוכה. גם לאחר כל מה שעבר עליו בתופת הנוראה, הוא רוצה את ספרי התורה. ורק אותם. לנשק אותם, לחבק אותם, אולי גם לרקוד איתם. ראה ח' והביטה.

כשביקרתו החשוב, במעטו בקרית אונו, מספר חיים-צבי כך-אלו (סלומון) ששני ספרים אלה חיו עתיקים מאוד, וכבדו הסתים שלהם היה מחודר בצורה יוצאת מן הכלל. גם רבני הקהילה, וכל התלמידים הכמנים שהיו שם, העריפו תמיד לקראת מותן הספרים הללו.

יושב חיים-צבי ובוכה, מליט פניו בכפר, ולפתע הוא שומע נביחות עזות. הוא פותח את עינו ומבחין בכלב המתקרב אליו במהירות. היה זה הכלב המשפחתי של משפחת סלומון, שהוחזק על ידי כן לשמור על מחסני החיטה והקטנה שמשמש את בית המסחר הסיטוני של אביו. הכלב מתקרב אליו, ועכשיו הוא מזוהה אותו בוודאות. כן, זה הוא, הכלב ששמר על המחסנים שלו, ויחזיקו את כל בני המשפחה. חיים-צבי מזוהה, כאמור, את הכלב, אבל לא את הנביחות, הנשמעות לו מזוהות מה... לא כך נבח הכלב במשך השנים ששירתם בטאמנות. הנביחות חיו בצורה של לילות עזות, והרגשתי שיש לו, לכלב, משנה לומר לי...

בתוך כדי הסיפור, נוכח סלומון שכלב זה היה טאמן במיוחד, עד כדי כך שפסע כאשר חייתי בחנות, נפלה בני התניקות מן המסיה, והיתה במצב של סכנה גדולה. הכלב רץ עד לחנות, הניח שתי רגליו עלי, וחחל לנבוח... תבטני מיד שיש דברים בנו, ולכלב יש מסר מן הבית. יצאתי מהחנות, תלכתי אחרי הכלב הביתה, ומצאתי את ילדתי שרועה על חאץ' ודס רב וב ממנה, וממש ברגע האחרון לפני שאיבדה את הכתחה הצלחתי לחצילה, וחכל בזכותה של ת...

גם הפעם, מספר חיים-צבי, הניח הכלב את שתי רגליו עלי, ונבח בצורה משונה מאוד. הוא רץ וחזר, רץ וחזר, חסותוב אנה ואנה, עד שהיה ברור לי שהוא רוצה לללות דבר-סתר. כיון שהיה זה מיד לאחר התפילה הנייל משמאמי מעומק ליבי, החלטתי לקום וללכת אחרי הכלב. קמתי ממקומי, ואז החל הכלב לרוץ בצורה מסחררת ממש, ואני אחרייו... עד שהגענו לפאתי העיירה, סמוך לאחת משדות החיטה. הכלב נעצר, ומתחיל לחפור ברגליו באדמה. ואני אחרייו... הפרתי והפרתי, ולא מצאתי כלום. כמעט וחתניאשתי, והחליתיו לזוז מן המקום. אבל הכלב לא זו. הוא המשיך לעמוד ולנבוח, ואף לחפור באדמה.

מעשה שהיה

ניצוץ יהודי באסי פוקלנד הנידחים

טיול הרפתקני של ניר וחבריו, יוצאי
צבא נטולי זיקה דתית, קיבל תפנית
מעניינת כאשר נקלעו לפונדק בידח
באיי פוקלנד ומצאו שם ארגז תשמישי
קדושה.
"ראיתי שאפילו הרב היהודי בכואנוס
איירס, שאליו טרחתי להגיע, מופתע,
איך זה לאחד כמוני אכפת מכמה
סידורים וגמרות" - צחק
ניר - "אבל הרגשתי שאני
חייב להציל אותם משם.
אני אפילו לא יודע מדוע..."

מלצרות, ממכירות, אפילו מנקיון.
ארבעת החברים הטובים, לא בחלו
במאומה כדי לחסוך סכום הגון לטיול,
לפני שיתחילו לעבוד קשה למחייתם.

היעד - דרום אמריקה האקזוטית. הם
תכננו לגלות מקומות שרק ישראלים
בודדים מגיעים אליהם, גם בימים
ובאיים הרבים סביב דרום אמריקה -
חורים נידחים ומקומות עלומים, עד
שיתמלאו בתחושה של מיצוי חוויות
הטיול עד תום. החליטו לשכור יאכטה
קטנה ולהפליג בה "כמו מלכים",
כשהם מתכננים לעצמם את הזמנים
והכללים, ללא רב חובל או מדריך,
שיזכירו להם את מפקדי הצבא
הקפדניים...

"חרשנו את דרום אמריקה" - מספר
ניר, חובב טבע וגיאוגרפיה - "על נופיה

סטנלי בירת פוקלנד

הקסומים, ורכסי הריה המדהימים. אבל למרות שנהנינו,
האווירה היתה רדומה. ציפיתי לאיזה אירוע יוצא דופן,
ופתאום "זימנו" לי אותו... ניר ספג כל חייו חינוך שמאלני
קיצוני. "מעולם לא הייתי בבית כנסת" - הוא מודה "רק בבר
מצוה שלי, וגם אז העלימו ממני את המשמעות הדתית של
המעמד, ועשו מזה סתם חגיגה".

ניר פשוט לא מוכן להתאמץ בשביל לקיים מצוות, אך
מעולם גם לא עשה דברים להכעיס. "סתם אחד שגדל
ככה ולא ראה משהו אחר" - מגדיר ניר את עצמו
במדוייק, ואיננו יודע להסביר את התפנית שארעה
בהמשך. הוא רואה בה חוויה יוצאת דופן, הצימוק
שבטיול, אף על פי שבעיני יהודי חרדי, נאמר, לא היתה
ראויה להתרגשות מיוחדת, נגדיר זאת כך.

בשובם לספינה מטיול באחד האיים, החלו להתרחק מן
החוף והפליגו אל מרחבי הים, כשלפתע גילו כי ציידנית
האוכל נשכחה מאחור. הם נותרו ללא משקה ומזון. הם
נהגו להצטייד מידי יום או יומיים במזון, ולא שמרו
מאגרי מזון בספינה.

אני לא יכול לשכוח את הרגע ההוא, כשאני, ישראלי
הרפתקן, עומד לראשונה בחיי מול רב אורתודוקסי ומוסר
לו בדחילו ורחימו ארגז תשמישי קדושה. זה היה רגע מרגש,
מלא סיפוק, וגם מאד מביך. ראיתי איך הוא התבונן בי
במבט מוזר, תוהה. אני מבין אותו. מה לבחור כמוני
ולסידורים וגמרות, מה פתאום יש לי סנטימנט לדברי
קדושה שאני טורח ומגיע במיוחד אליהם?"

ניר, איש מחשבים בשנות העשרים המוקדמות, מספר על
הרפתקה מסוג אחר, שנראית מנותקת לחלוטין מדמותו
החילונית למהדרין.

היה זה עוד טיול הרפתקאות של חברות יוצאי צבא שיוחרת
ריגושים. את הטיול תכננו עוד מימי התיכון. הם קבוצה
מגובשת של בני תפנוקים צעירים, מחפשי כיוון. נעסוקה
ועניין אישי. התעקשו להוכיח להורים האמריקאים, שהם
מסוגלים לעמוד ברשות עצמם. התפרנסו מעבודות

כך גרים שם

"למעשה מיצינו את הסיבוב באיים" - מסביר ניר - "ורצינו להפליג לעבר עיר מרכזית בחוף דרום אמריקה, שהיתה רחוקה משם לפחות יומיים. אבל בלי הצידנית היינו חייבים לשנות את התוכנית. עשינו הערכת מצב, אם כדאי שנשוב לאי כדי למצוא את הצידנית. לפי המפות ראינו שהמקום הקרוב ביותר אלינו הוא

איי פוקלנד. בתכנון לא התכוונו כלל להגיע למקום נידח זה, מול החופים הדרומיים של ארגנטינה. ידענו שיש שם בערך מאה איים, כמעט ללא מקומות יישוב שנוכל להשיג בהם מזון. אולי בכל האיים יחד יש 2,000 תושבים, מקסימום. אבל הערכנו שבסטנלי, בירת האיים, ודאי נמצא איזו מכולת זעירה. שכנעתי את כולם, כי אהבתי את השינוי הלא צפוי. זה הכניס בי מעט אדרנלין, סקרנות מסויימת לבאות. כך יצאו לכיוון סטנלי, מרחק שעות הפלגה.

מן הרגע הראשון נשבו בקסמי המקום. אוירה כפרית פסטורלית, בתי עץ נמוכים, מעט אנשים, שטחי מרעה מוריקים אינסופיים, וגבעות זרועות כבשים שלוות, מעלות גרה בדממה. על החוף נראו פינגווינים וכלבי ים. "לא הרגשנו איך הזמן חולף, ואפילו עוד לא התחלנו לחפש מזון, המטרה לשמה הגענו למקום". כשתפסו עצמם כבר

ירדה החשיכה. האי נראה כמו תחנת חשמל מניאטורית, נוצצת באלפי אורות. פה אחד החליטו לחפש מלון לשהות בו בלילה, ובבוקר, אחרי שיחדשו את מלאי המזון, ימשיכו בדרכם.

משימה זו התגלתה כסבוכה משחשבו. המקום הקטן כנראה לא ערוך לתיירים, ומלונות אין בנמצא. הם שאלו מספר מקומיים היכן יוכלו ללון, ואלה הנחו אותם בתנועות ידיים מוגזמות ישר, ימינה ועוד פעם ימינה, עד שהגיעו לבית קטן וישן, שדמה לפונדק דרכים עלוב. איפה מלון... הם רצו לעשות אחורה פנה, אך היות שזה לא היה זמן לבררנות, נקשו על הדלת בהיסוס. איש כרסנני בגיל העמידה פתח להם בחיוך מופתע. לפי ארשת פניו הבינו, שכבר עידן ועידנים לא זכה לארח. אבל תוך דקות התעשת והחל בזריזות מופתית לערוך שולחנות קטנים ועגולים, להוציא כסאות עץ גבוהים, ולהתרוצץ סביב בדאגנות.

"הופתענו מהנקיון שם, מהסדר ומהאווירה הנעימה. התיישבנו גם לארוחת ערב, אחר שאפילו לא שאל אותנו והחל לקצוץ ירקות, לטגן דגים. ארוחה ביתית.

"זה יאריך קצת זמן" - אמר, והציע שנעלה בינתיים לקומת הגג, כדי להתארגן בחדרים. אבל מצאנו מיטות מוצעות. הכל היה מוכן. הוא הצביע לעבר ספרייתו הגדולה, העמוסה ספרים עבי כרך מכל המינים והסוגים, והציע שנעיין בהם, להעביר זמננו בנעימים עד שהארוחה תהיה מוכנה.

תוך כדי דפדוף אגבי בספרים השונים (ואיזה מבחר היה לו שם, אנציקלופדיות ותמונות מכל העולם), נתקל מבטו של

ניר בארגז ישן, שהיה מונח בתחתית הארון. הציצו ממנו ספרים עתיקים ומהוהים. הוא הסתקרן, ופתח אותו מבלי משים, מרחיק את אפו מריח הטחב הנורא שהעלו. כנראה שכבו זמן רב בלי שאיש יגע בהם. הוא החל לדפדף בספרים, ונדהם לראות שהיו כתובים חלקם עברית, וחלקם ארמית.

"לא הבנתי מאומה" - הוא אומר - "קראתי לחברי שינסו כוחם, אך גם הם לא הצליחו לפענח את המילים הארמיות. בתחתית הערימה הבחנתי בסידור קטן. לפתע הבנתי - אלה סידורים ותלמוד! נהניתי לזהות את ספרי הקודש, שראיתי פעם אצל שכן דתי בארון - אבל מה הם עושים פה אצל הגוי הגמור הזה? קראנו לבעל הבית ושאלנוהו.

"אתה מתכוון לארגז הישן ההוא?" שאל באדישות, לא מבין מה פשר המהומה - "הוא לא שלי בכלל, אני מתכוון להשליך אותו. בדיק לפני שבועיים עשיתי סדר בחדר והנחתי אותו בצד כדי להיפטר ממנו בהזדמנות הראשונה".

"של מי הוא?" שאל ניר, סקרנותו מתעוררת, כמו חש שאיזה סיפור מיסטורי מסתתר היכן שהוא.

"הוא היה שייך כנראה ליהודי הזקן, שהתגורר קודם בדירה הזאת. אני לא זקוק לו. לא יודע למה בכלל שמרתי אותו עד עכשיו".

מה קרה ליהודי ההוא? כנראה נפטר מן העולם. מי היה, ששמר על גמרות וספרי קודש שנים כה רבות? האם למד בהן? האם שמרם כמזכרת? ואולי זו ירושה? מי יודע? את התעלומה אי אפשר לפתור.

חבריו של ניר גילו קוצר רוח.

"טוב, עזוב את זה, אנחנו רעבים, מה יש לך מהגמרות הללו" גיחך אחד מהם - "ממתי אתה מתעניין בדוסיס?" ניר כעס עליהם.

"הוא רוצה להשליך אותם, לפחות אנחנו חייבים להציל אותם" - טען בלהט.

"תשמע, באמת הגזמת בסיפור הזה" - פטר אותו אחד החברים "מה אתה רוצה לעשות בספרים?" "אמרתי להם שאני

חזרה למקורות בזכותה של מצות הגניזה

אדם שהביא ס'ת

לגניזה, חזר למקורות תורות לסיפורו האישי. המקרה אירע באחד מימי הקיץ, כאשר מציל בחוף ימה של ת"א עשה סיור בחוף הים. לפתע צדה עינו קצהו של שק לבן, שמתוכו ביצבץ ספר תורה שלם. המציל התרגש מהמחזה. בשעות הערב מיהר לבית הכנסת שבשכונת מגוריו, שם מסר את ספר התורה לאברכים ששדו בביהכנ"ס. בין האברכים לבין המציל התפתחה שיחה, שהביאה לבסוף לשובו אל מורשת ישראל סבא.

ערב תשעה באב תשמ"ח

מרגיש, שאני חייב להציל את הספרים. הם התבוננו בי במבט מוזר, כאילו אמרתי שאני רוצה ללכת מחר לסמינריון של ערכים. אבל מבחינתי הנושא היה סגור. הודעתי לבעל הדירה שאני רוצה את הספרים, והוא שמח שעשיתי לו שרות חינם.

"עוד כמה ימים הם כבר היו במיזבלה", חייך.

בבוקר העמסתי את הארגז על שכמי, ויצאתי להעמיסם על הספינה. הודעתי לחברים שלי שהם יכולים לצחוק עלי כאוות נפשם, אבל אני אביא את ספרי הקודש הללו למקום מבטחים.

למה באמת התאמץ? איננו יודע.

"איזה חיידיק ניקר לי בראש, שיעג אותי. פתאום היתה לי תחושה מוזרה שלא סתם הגענו למקום הזה, שנשלחת לשם, כמו שאומרים אצלכם, כדי להציל את ספרי התורה. ידעתי שבארגנטינה יש קהילה אורתודוקסית גדולה, ושכנעתי את חברי לנסוע לבואנוס איירס ולחפש רב קהילה כדי למסור לידי את הארגז.

זה מכביד על הספינה - סנטו בי, וניכר היה שהם רוצים להיפטר ממנו במהירות כדי שאשוב ל"שיווי משקלי"..."

"תנו לו" - אמר אחד מהם - "עד שלא ידע שהספרים בטוחים, 'הג'וק' הזה יהרוס לנו ולו את הטיול".

שוב הפנו את הגה היאכטה לכיוון לא מתוכנן - לעבר בואנוס איירס, ארגנטינה. ניר עשה שם ברור משלו, עד שהגיע לרב קהילה נשוא פנים, ולידו מסר בהתרגשות את הארגז המאובק

"ידעתי שאין ביני לספרים שייכות, אבל חשתי אחריות לדאוג להם" - הוא מסביר. הפגישה עם הרב נחרטה בו כזכרון חד ומלא עוצמה. "חברי אפילו לא רצו ללוות אותי והתבדחו ביניהם שאולי אשוב מהרב עם כיפה, במקרה הטוב, או שלא אשוב כלל. אבל אני הייתי נחוש להשלים את המבצע. נכנסתי אליו, היינו רק אני והוא, אדם בעל הדרת פנים וזקן היורד על מידותיו. הרגשתי לראשונה בחיי אבוד כמו ילד קטן, שמחפש את המילים המתאימות. הרי לא ידעתי להסביר באמת מה הוביל אותי מסטנלי עד אליו, בשביל כמה סידורים ישנים וגמרות עתיקות.

אחרי שסקר אותי מכף רגל ועד ראש, סיפרתי לו את כל הסיפור. הוא לחץ ידי בחמימות והודה שלא היה מאמין כי צעיר כמוני יטרח עד כדי כך על מה שרחוק ממנו כלל כך.

"אמור לי אתה" שאל בסקרנות "מדוע עשית את זה?" "לא יודע" - עניתי - "אמת שאינני יודע. הרי לא היינו צריכים להיות שם. הזדמנו 'במקרה' למקום שמטיילים לא מגיעים אליו, ודוקא בפונדק השכוח הזה מצאנו ספרי קודש. לא יכולתי להתעלם מ'צירוף המקרים' הזה. הלכתי לפי תחושת בטן, איזה קול פנימי שלא הניח לי" סיימתי את נאומי הארוך.

"זה הניצוץ היהודי" - אמר הרב - "זה רק הניצוץ היהודי, שאינו כבה לעולם. מי יודע, אולי יתעורר שוב ויוליך אותך רחוק יותר".

לא התעמקתי יותר. הרגשתי לא נוח, ויצאתי משם. הניצוץ היהודי? לא שמעתי על המושג הזה. למה הוא התכוון!?

טוהר הלשון

ניתן לקבל חומר שבועי באמצעות דואר אלקטרוני lashon@netvision.net.il

שלון שבועי • בנושא כח הדיבור • 17

אחד הרבה ספרים. אני לא יודע ללמוד גמרא, אבל אני מכיר את הספרים האלה. לא יודע מאיפה הביאו את זה, אבל בתוך השק הגיע אלינו סט שלם של הספרים כאלה, אולי עשרים, בערך. אני חושב שאיזה זקן נפטר, והילדים שלו, שיתביישו להם, לקחו את כל הספרים הישנים שלו ושלחו אותם לעשות מהם נייר.

מאיפה אני יודע? פשוט, הספרים היו ישנים ומשומשים ומלאים חורים של תולעים. אף אחד לא היה קונה אותם. תגיד, נכון שהספרים הם קדושים אפילו שאי אפשר ללמוד בהם? כמובן! עניתי מיד.

זהו! גם אני חשבתי כך. אבל לא יכולתי לשים עשרים ספרים גדולים בתוך התיק שלי. אז החבאתי אותם באיזה מקום במפעל, וכל יום אני לוקח ספר אחד הביתה. בשביל לא להיות גנב אני אוסף מכל השכנים ניירות ומביא לעבודה, כדי שבעל הבית לא יפסיד עלי. אני לא יודע מה לעשות עם הספרים של הגמרא כי זה הרבה, והגבאי לא יסכים לקחת את זה לבית הכנסת, לכן שאלתי אותך איפה יש מקום להרבה ספרים. תארתי לו את מקום הגניזה הקרוב ביותר למקום מגוריו ונפרדנו.

במשך כל היום לא יכולתי לנתק את מחשבתי מאותו אדם. הנה פועל פשוט, ולא יאה זה שקר להגדיר אותו כעם הארץ גמור, אבל כבוד ה' ושמירת קדושת ספרי קודש טבועה בו עמוק ובעזרת בעצמותיו. הוא עובד עבודה משממית כל היום, ומה שמחזיק אותו במקום עבודתו דלת המשכורת, זו המחשבה כי הוא שומר משמרת הקודש, הוא עסוק בשמירה על כבוד ה'.

לא, אינני משתמש במליצה. הוא אכן עוסק בעבודת קודש. **ידיו מחטטות בפסולת וראשו מגיע השמימה.** הוא מוכן לעבוד שמונה שעות ליום, כל יום, במשכורת נמוכה, הוא מוכן להסתכן בצעקות ובזיונות של בעל הבית, כל זה למען המטרה הקדושה בה הוא טרוך כל זמן עבודתו. בתמימותו ובענותו הוא אפילו לא יודע כי הוא עושה מצוה, ורק מטרידה אותו המחשבה שאולי הוא גנב. איך מסתכלים עליו בשמים?

איך מעריכים אותו בקנה מידה של מעלה, קנה מידה של אמת? בהסתכלי עליו באוטובוס בהסתכלות ראשונה הייתי אומר בבטחון כי כל אחד מהיושבים כאן באוטובוס, נמצא שבע דרגות מעליו. עכשו, אינני בטוח בכך כלל וכלל. כמה דקות ביום אני עצמי עוסק בשמירת כבוד ה' ובמניעת חילול קדשיו? גם כאשר אני מנסה לעשות משהו מהסוג הזה, ספק אם אני מצליח בכך. היהודי הזה עוסק ללא לאות כל זמן עבודתו במלאכת הקודש שלו, מבלי שמישהו ידרבן אותו וימריץ אותו לתפקידו זה. אש תמיד של כבוד ה' יוקדת בו עד למסירות נפש. האם אדם כמונו מן השורה יש לו סיכוי לחיות אפילו יום אחד מימי חייו ברמה כזו? מי יודע אם נזכה לראות מרחוק, מלמטה, את ההיכל שלו למעלה, בעולם האמת.

מחר ומחרתיים, כשנסתכל במי שנראה כאדם פשוט, באוטובוס, או במכולת, זכור נזכור כי יתכן שבמשקפי הנצח הוא נראה גבוה מעלינו בעבודת ה' עשרת מונים. ואל ילוצ מנגד עינינו ובמחשבותינו דברי התנא: **"אל תהי בז לכל אדם!"**

אל תהי בז לכל אדם!

כל יהודי יש בו משהו שאין בחברו, כאשר הוא תורם את המיוחד שבו, הוא משלים בכך את עם ישראל.

בוקר אחד נסעתי באוטובוס. לידי ישב אדם לבוש כפועל, ונראה כנוסע לעבודת יומו.

העפתי בו מבט פעם ופעמיים והבחנתי כי הוא מסתכל בי. לפתע פנה אלי: תגיד, אתה רב, נכון? ועוד בטרם עניתי, פתח בשאלה: אולי אתה יודע איפה יש מקום לשים ספרים קדושים קרועים, שאי אפשר להשתמש בהם? אתה מתכוון ל"גניזה", אמרתי לו. אני יודע מקום של גניזה מרכזית גדולה, אבל בכל בית כנסת, כמעט, יש גניזה קטנה, כמה ספרים אתה רוצה לגנוז? שאלתי. בתשובה לשאלתי החל, לאט לאט, לספר את סיפורו:

אני עובד בבית חרושת לנייר. זה לא בדיוק בית חרושת כי אנחנו לא מייצרים את החומר שממנו עושים את הנייר. מביאים אלינו שקים מלאים נייר משומש שאוספים בכל מיני מקומות, ואצלו עושים מזה קרטון ונייר טואלט. אנחנו טוחנים את הנייר, מבשלים אותו עם חומרים שונים ועושים ממנו קרטון ונייר חדש. ומה העבודה שלך שם? אני שואל אותו. הוא לא נראה כמומחה לייצור נייר וגם רמת השפה שלו לא העידה על השכלה גבוהה.

זה כך, הוא עונה לי, אסור שייכנסו למכונה חתיכות ניילון, או ברזלים, או אפילו נייר אלומיניום. העבודה שלי היא על יד הסרט הנע. שופכים את השקים על הסרט, שם זה מתפזר, ומתקדם לאט אל מכונת הייצור. אני עומד על יד הפס, מסתכל בעיניים ומחטט בידים, ומוציא הצידה כל חומר שלא טוב שייכנס למכונה, קורה לפעמים, הוא ממשיך לספר ונימת התרגשות צצה בקולו, שאני רואה בתוך הניירות המשומשים האלה איזה דף של סידור, או של ספר מהתורה, זאת אומרת חמשת חומשי תורה. נו, מה באמת אתה עושה? אני שואל בהתעוררות.

זהו, אני מסתכל ימינה ושמאלה כדי להיות בטוח שבעל הבית לא רואה, ואני מוציא את הדף הזה ושם אותו אצלי בכיס, או בתיק שלי, הרי אסור להכניס למכונה דף קדוש כזה ולעשות ממנו נייר טואלט, חס וחלילה. נכון! אני מאשר את דבריו ושואל: ומה יהיה אם בעל הבית יתפוס אותך?

הוא יתרגז מאד, זה בטוח, עונה הוא לי. יכול להיות שהוא אפילו יפטר אותי. הוא כזה... כמו גוי, לא יודע כלום. אצלו כשנפול סידור על הרצפה, כל אחד יודע שמהר מרימים אותו ומנשקים אותו. אבל בעל הבית רק רוצה שיהיה הרבה נייר למכונה. לא איכפת לו איזה נייר. ואתה לא פוחד שיפטר אותך? אגיד לך את האמת, אם היה מפטר אותי, אני חושב שהייתי מוצא עבודה יותר טובה, זאת אומרת עם יותר משכורת, כי המשכורת פה קטנה. זה נקרא עבודה לא מקצועית. אבל אני לא רוצה לעזוב את העבודה הזאת. אם אני אלך, יבוא מישהו אחר, וכל הדפים הקדושים ייכנסו למכונה... בן שיחי מצטמרר בסלידה למחשבה על אפשרות כזאת.

ומה אתה עושה עם כל הדפים האלה?

דבר ראשון אני לוקח אותם הביתה. שם אני שם אותם דף על דף, כדי שיתפסו הכי פחות מקום, ושם אותם בחלון של בית הכנסת. הגבאי של בית הכנסת בשכונה לא אוהב ששמים הרבה דפים כאלה, לכן אני מסדר אותם צפוף כך שיוצא רק מעט, אבל עכשיו אני באמת לא יודע מה לעשות, מה קרה עכשיו? אני שואל. לפני כמה ימים ראיתי בתוך שק

רב ההרגל מכה את רגש התפעלות הנפש, הראוי מכל חי באשר הוא חי. חזון איש